КАЗКИ НАРОДІВ СВІТУ

Фінські народні казки

ДЛЯ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО
ВІКУ

Малюнки
КАТЕРИНИ ШТАНКО

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 2000

ББК 82.3 (3)
Ф60

До збірки увійшли найвідоміші
казки фінського народу —
чарівні, соціально-побутові,
пригодницькі, фантастичні,
казки про природу, що відзначаються
щедрою фантазією, оригінальним сюжетом,
цікавим місцевим колоритом, неповторним
народним гумором.

Упорядкування,
вступне слово
та переказ із фінської
ОЛЕКСАНДРА ЗАВГОРОДНЬОГО

ISBN 966-01-0143-0 (серія)
ISBN 966-01-0144-9

© Олександр Завгородній, упорядкування, вступне слово та переказ із фінської, 2000
© Катерина Штанко, ілюстрації, 2000
© Видавництво «Веселка», підготовка видання, 2000

Вступне слово

Чому діти такі поетичні?
Адже вони ніби усе роблять, як і дорослі...
Але одне діти роблять таке,
Чого не роблять дорослі,—
Вони дивляться в небо
Щодня,
Поки не стають дорослими.
А деякі з них дивляться в небо все життя
І стають поетами [1].

Такі деякі д о р о с л і були, є і, віриться, завжди будуть у кожного народу. І, звичайно, Фінляндія, або Суомі, як її називають фіни, слава Богу, не виняток.

Доля цієї країни на півночі Європи складалася трагічно: упродовж своєї історії вона не мала державності, перебуваючи з XII аж до початку XX сторіччя під ярмом то данського, то шведського короля, то російського царату. І лише в грудні 1917-го Фінляндія здобула нарешті вистраждану, таку довгоочікувану незалежність. Але і в темну ніч чужинської кормиги народ не забував своїх духовних витоків — спрагло припадав до цілющого джерела пісень, легенд, казок. Не одне століття вони були виразником його національного духу.

---

[1] Яринич Володимир. Земна сповідь.— К., 1971.— С. 11.

А перша фольклорна публікація фінською мовою — переклад саамської народної пісні — з'явилася в Турку 1673 року. Пожвавленню культурного життя сприяло заснування в Хельсінкі 1831 року Фінського літературного товариства. А чотирма роками пізніше побачив світ геніальний епос «Калевала» у записі видатного фольклориста, лексикографа, лікаря Еліаса Леннрота (1802—1884). Цей твір відіграв неабияку роль у розвої духовного життя Суомі. «Батьком казки» називають фіни Захаріаса Топеліуса (1818—1898), який писав шведською мовою, на той час панівною у Фінляндії. І донині не згасає інтерес до фундаментальної праці «Казки й легенди фінського народу» славетного збирача народних перлин Еєро Салмелайнена (1830—1867). Гідне подиву життя і творчість фінсько-інгерманландської [2] оповідачки, доньки селянина-кріпака, Ларін Параске (1833—1904). Вона пам'ятала тисячі пісень, тьму-тьмущу приказок та прислів'їв, казок, загадок тощо. Твором, що пов'язав фінську літературу зі світовою, став роман «Семеро братів» Алексіса Ківі (1834—1872). В його тональності, ніби грубуватому гуморі, є чимало від народної притчі. А такі вкраплення, як легенда про дівчину-пасербицю, чарівного прудкого лапландського оленя, юнку-білявку, вражають художньою витонченістю.

До пропонованої збірки ввійшли казки, що їх зібрав фольклорист, художник, кінокритик Рауль Ройне (1907—1960) і видрукував у «Великій книзі казок фінського народу». Це чи не найпопулярніше видання (1982 року вийшло увосьме) серед юних читачів Суомі. Частину казок (переважно про тварин) перекладено за книжкою «Ведмежа лапа» художника-графіка й фольклориста Пекка Вуорі (1935 року народження). Зрозуміло, це тільки дещиця з багатющої народної скарбниці.

Цікаво, що фінською слово к а з к а, як зазначає сучасний літературознавець Ейно Карху, є синонімом в и г а д к и, н е п р а в д о п о д і б н о с т і. І ця риса, безумовно, споріднює фінську казку з казками багатьох народів світу. І що буйніша фантазія, то більше полонить оповідь читача й слухача.

Тематика фінських народних казок розмаїта: це протиставлення розумові глупства й чванливості, добру — зла й скнарості, працьовитості — ледарства. Дуже популярний сюжет про кмітливого хлопчика-селюка, який дотепно відповідає на запитання короля й неодмінно обводить того навколо пальця. Є казки героїчні — про відважних лицарів, захисників, оборонців рідного краю та про бідарів; побутові, в яких виведено на чисту воду глитаїв, вельмож, королів; про тварин та явища природи; казки-анекдоти, зокрема про дурнів, де все ніби «навпаки» й навіть хороші поради обертаються безглуздям; пишним цвітом буяють казки про чарівників. І витає над ними усіма дух доброти, безпосередності, вони, образно кажучи, споглядають білий світ широко відкритими дитячими очима.

Характерними рисами для фінської народної казки є несподівана метафоричність: так, дивне дерево виростає із серця малесенької білої кізоньки («Три сестри»), мечі — із щучої голови («Переможець дракона»). Казку країни Суомі легко впізнати за неповторною кольоровою гамою: у героїчній казці «Удатний гвардієць» лебідка-дружина чекає свого судженого за ч о р н и м і б і л и м морями в м і д н о м у замку на дні ч е р в о н о г о моря.

...Людство стоїть на зламі XX століття. В епоху надреактивних швидкостей, коли, здавалося б, уже немає на білому світі нічого незвіданого, людині все-таки хочеться мати бодай маленьку таємницю на ім'я к а з к а... І її всім дарує щедрий душею, працелюбний народ Країни Тисяч Озер.

ОЛЕКСАНДР ЗАВГОРОДНІЙ

---

[2] I n k e r i — (*фін.*) — Інгерманландія, або Інгрія — узбережжя Неви та Фінської затоки.

Нев'яну́ча кві́тка

У чаклунки була донька-вродливиця, до якої почав залицятися королевич, маючи намір побратися з нею. Та коли юнак дізнався, що мати дівчини ворожка, полишив кохану, і весілля розладналося. Стара розлютилася, зібрала всю свою могуть і обернула королівство на голу піщану пустелю, а всіх мешканців — на вовків, лисиць і ведмедів. Королевич став великим пелехатим клишавцем, і чари могли зникнути лише тоді, коли якась дівчина щиросердо покохає королевича-ведмедя.

Саме в цей час один заможний купець зібрався в далеку дорогу. Перед від'їздом покликав до себе трьох доньок і спитав, які гостинці привезти їм із мандрівки.

— Привези шовку, оксамиту і м'яких ведмежих шкур,— попрохала старша.

— Любий татку,— мовила середульша,— привези мені осяйних коштовностей, золотих браслетів і перснів із діамантами.

А найменша донька зронила:

— Я не знаю, чи є таке на світі, але хотіла б мати квітку, яка ніколи не в'яне.

Купець пообіцяв сповнити їхні бажання і зі своїм вірним слугою та повною хурою добра вирушив у дорогу. Він дістався столиці іншої держави, дуже вигідно продав товар і купив усе необхідне.

Своїм донькам набрав шовку, оксамиту, ведмежих шкур, злота й коштовних каменів. Однак найважче було сповнити бажання меншої, бо нев'янучої квітки не було ніде. Не знайшов такої — і край, хоч і перепитав усіх садівників, обійшов підряд усі сади.

Нарешті купець вирушив додому, й одного вечора на піщаному пагорбі на валку налетіла страшна буря, геть споночіло. Коні збилися зі шляху і довго чвалали в цілковитій пітьмі. Коли це віддалік заблимало світло. Вони рушили в той бік і скоро дісталися пишного палацу з багатьма ясно освітленими вікнами.

Купець зайшов до хоромів і став оглядати. Він проминув чимало розкішних, з коштовними люстрами залів, але ніде не побачив ані жодної душі. Тоді вийшов на подвір'я і сказав слузі:

— Відведи коней до стайні, тут нікого немає вдома, хоч ніби недавно було багацько челяді. Та що нам з цього! Якщо не знайдемо іншого місця, заночуємо тут.

Слуга розпряг коней, поставив їх у стайню, нагодував і напоїв. Він ступив разом із хазяїном до палацу; вони сіли на канапу й вирішили тут передрімати ніч. Проте подорож так їх натомила, що небавом обоє поринули в глибокий сон.

Невдовзі слуга злякано підхопився, бо йому здалося, буцімто хтось ходить покоями. Нікого не було видко, одначе на столі з'явилися кава й пшеничні пампушки.

Мандрівничі залюбки попили кави з пампушками і знову заснули. Перегодом слуга прокинувся від запаху смаженини. Ба! — на столі парував смачний обід.

Подорожні охоче все з'їли, й, витираючи рота серветкою, купець сказав:

— Обслуговують хороше, хоч і не видно челяді. Хто відає, можливо, у них для нас і постелі готові?

Він зазирнув до сусідньої кімнати — там сяяли білосніжними простирадлами дві постелі.

Подорожні лягли спати і прокинулися наступного дня, коли сонце підбилося вже височенько. Слуга пішов до стайні загнуздати коней. А купець тим часом походжав палацом — шукав, кому б подякувати за гостину. Одначе не зустрів нікого, а в одній залі на вікні побачив красиву червону квітку. І тут купець згадав прохання своєї мізиночки.

«Може, це і є та нев'януча квітка»,— подумав він і зірвав квітку.

Раптом до хоромів увалився пелехатий ведмідь з вишкіреними зубами.

— Навіщо ти зірвав мою найкрасивішу квітку? — люто заревів клишавець.

Купець одповів тремтячим од жаху голосом:

— Пробач, ради Бога, я не хотів зробити зле, та моя молодша донька попрохала, коли я рушав у подорож, привезти їй нев'янучу квітку, і я пообіцяв сповнити її бажання.

Ведмідь пророкотів:

— Бери вже, віднеси їй на знак мого вітання. Але затям: ціна квітки — дорога. Мій палац без господині, і ти повинен прислати свою доньку сюди. Коли так не вчиниш, очікує тебе жорстока помста.

Що діяти купцеві–зі скрутою в серці пообіцяв привезти ведмедеві свою меншеньку.

Зажурений повернувся купець додому. На подвір'ї йому назустріч кинулися доньки. Старша запитала:

— Любий татусю, чи привіз мені красивих тканин і ведмежих шкур?

Середульша, згоряючи від нетерпіння, поцікавилася:

— А чи не забув, татусю, привезти мені золоті прикраси й коштовне каміння?

— Авжеж, не забув,— одповів купець і віддав дітям обіцяні подарунки.

— А нев'янучої квітки, мабуть, не знайшов ніде? — запитала мізинка.

— Привіз навіть це,— сказав батько, простяг юнці зірвану у ведмежому палаці квітку і зронив при цьому.— Але обійшлася вона дуже дорого!

— А саме? — запитала дівчина нетерпляче.

— Вона коштує твого життя,— відповів купець і розповів, що трапилось у порожньому палаці.

— Я жадала цієї квітки й заплачу за неї сповна,— мовила донька.

Наступного дня купець спорядив юнку в дорогу, відвів до ведмежого палацу і сумно попрощався з нею на подвір'ї. А донька з високо піднесеною головою ступила до хоромів і пройшла порожніми покоями. Коли проминула останній, сіла на канапу й розплакалася:

— Ох, нещасна я! Невже до кінця життя буду отут самотиною?!

Та ось із ближньої зали нечутно ввійшов ведмідь, поклав лапи дівчині на коліна й заспокоїв:

— Не сумуй і сліз не проливай! Може, ти звикнеш і все буде гаразд!

Ведмідь дбав про найсмачніші страви для дівчини, але це не допомагало — вона марніла на очах.

— Ти побиваєшся за рідною домівкою, певне, хочеш побачити своїх батьків і сестер? — поцікавився якось ведмідь у юнки.

— Хіба це можливо? — спитала дівчина.— Невже справді могла б побачити свою родину?

— Можеш! — одповів клишоногий і повів її до зали, де на стіні висіло величезне дзеркало.

— Дивися,— сказав звір дівчині.— Дзеркало це чарівне, і ти побачиш у ньому тих, хто тобі наймиліший.

Юнка поглянула в люстро і побачила, мов наяву, всіх своїх рідних: батька, неньку, обох сестер.

Коли вона через кілька днів знову підійшла до дзеркала, ведмідь запитав:

— Чи ти не бачиш там нічого, окрім рідні, чи мій образ жодного разу не промайнув у люстрі?

— Ні,— відповіла дівчина.

Тоді пелехатий звір схопив дзеркало і брязнув ним об підлогу — дрібне скалля розлетілося врізнобіч. Дівчина зайшлася плачем.

— Невже сумуєш за домівкою і через це проливаєш сльози? — запитав ведмідь.

— Я хотіла б побувати вдома,— зронила юнка.

— То й поїдеш,— пообіцяв володар лісу.— Можеш там побути три дні, але третього дня, коли годинник проб'є опівніч, мусиш бути тут.

Дівчина пообіцяла повернутися у визначений час, ведмідь дав коней та карету, і юнка вирушила додому.

Три дні промайнули так швидко, ніби три години. Третього дня дівчина пізно заквапилася в дорогу, аби вчасно дістатися до ведмежого палацу.

Годинник пробив дванадцяту, коли карета з купцевою донькою ще була далеко від палацу, і той із гуркотом провалився під землю. На тому місці, де була споруда, утворився глибокий колодязь.

Дівчина з горя стала плакати на цямрині. І тут лісовий володар запитав із глибини:

— Чому це ти проливаєш сльози?

— А тому, що ти пропав у колодязі,— відповіла дівчина.

— Ну, йди-но сюди, до мене,— запросив ведмідь.

Мізинка стрибнула в колодязь і обхопила ведмедя за шию.

Тієї ж миті чари зникли і ведмідь обернувся в чарівного князя. Серед смарагдового саду вивершився королівський палац із вежами. Вся пустеля знову стала квітучою країною, і челядь знову набула людської подоби. Радість і веселощі запанували в палаці, бо стали готуватися до бучного весілля купецької доньки й красеня-князя. А нев'януча квітка кохання цвіла під їхнім вікном, поки й віку їхнього.

Здібний учень

У сиву давнину серед темного пралісу у злиденній хатині бідувала родина: батько, мати й син. Хлопчик був слабкий здоров'ям, проте здібний до науки: самотужки навчився читати. Коли синові сповнилося п'ятнадцять літ, батько сказав йому:

— Ти й сам бачиш, яке жалюгідне наше життя. І тобі нічого на щось путяще сподіватися, якщо залишишся у цих нетрях, де завжди вогко й зимно. Ось чому я раджу тобі йти у світ широкий шукати щастя й достатку.

Хлопець розрюмсався, але погодився з батьком, наступного ранку полишив рідну домівку й вирушив через ліс до села. Обіч стежки росло чимало чорниць, він став їсти ягоди й непомітно заблукав у гущавині.

Сонечко вже стояло на вечірньому прузі, і хлопець боявся зостатись у нічному лісі. І що ретельніше він шукав стежку, то далі заходив од неї.

Раптом підліток завмер на місці: до нього наближався випещений пан у чорному суконному сурдуті зі срібними ґудзиками.

— Добридень, хлопче,— мовив незнайомець і зупинився.— Ти з'явився переді мною, як на запрошення. Я саме хотів іти до села шукати собі наймита. Чи не хотів би ти служити в мене?

— Охоче,— відповів хлопець,— але боюся, для наймита я надто слабосилий.

— Та нічого,— втішив пан.— Ти в мене змужнієш і подужчаєш. До того ж робота легка й проста. Можна навіть сказати, що я беру тебе учнем.

Хлопчина погодився і потайки радів, як йому поталанило першого ж дня. Він пішов з новим господарем, хоч трохи потерпав, чи все складеться так просто.

Невдовзі вони досягли галяви і перед здивованим хлопцем серед стрункіх сосон постав розкішний палац із вежами.

Підліток чекав, що слуги у яскравому вбранні кинуться назустріч власникові палацу, але й на подвір'ї, і в хоромах не було ні душі. Тільки у пишному передпокої, м'яко ступаючи, господаря вийшов стрічати кіт — чорний, величезний, мов рись, хвоста тримав сторчма, а очі палали смарагдово.

— Ходи-но сюди, покажу тобі роботу,— запросив пан і повів хлопця на кухню. На вогні кипів, булькаючи, величезний мідний казан.— Нічого іншого,— вів далі господар,— тобі робити не треба, а тільки пильнувати, щоб ні вдень ні вночі під казаном не згасав вогонь. І затям — не смій одкривати покришку на казані й піддивлятися, що в ньому вариться. Якщо ретельно сповнятимеш свої обов'язки, отримаєш хорошу платню — сто срібних монет за рік.

Хлопчина пообіцяв робити все як слід, щоправда, здивувався, що за таку просту роботу вельми дорого платять. Адже він знав, що за сто срібних монет можна було купити досить гарну хату.

— А зараз я піду в своїх справах,— кинув пан.— Якщо, бува, заснеш, тебе розбудить кіт.

Молодий наймит сів перед піччю на ослінчик, підкладав під казан дрова й пильнував, щоб увесь час палахкотіло полум'я. Як тільки його збороли дрімливиці — голова опустилася на груди, очі заплющилися,— звідкілясь вистрибнув чорний кіт і впився гострющими пазурами в литку. Хлопець, здригнувшись, прокинувся.

— Я поїду на ярмарок,— одного дня сказав пан.— А ти пильнуй вогню, аби не згас, і дивись мені, не швендяй покоями.

Та тільки хлопець почув, як брязнула брама, він підхопився з ослінчика й пішов роздивлятися палац. Ось завітав і до господаревих хоромів — це була справжня чаклунська й чортівська майстерня. На столі лежала чорна книга — на чорних аркушах біліли літери. Юний наймит здогадався, що в цій книзі криються знання й могуть господаря.

Він почав уважно читати книгу, бо хотів же бути заможним і дужим, як власник оцього палацу.

Та невдовзі до господаревої робітні забіг чорний кіт, вчепився кігтями хлопцеві в литку і пронявкотів:

— Підтримуй вогонь, підтримуй вогонь, а то згасне, а то ще згасне!

Хлопцеві не лишилося нічого іншого, як піти за котом. Але чорну книгу він міцно затиснув під пахвою, бо хотів завчити її напам'ять.

А прийшовши на кухню, вирішив: «Та пропади пропадом це вогнище, не буду я пильнувати його чортові, хоч би й тисячу золотих монет отримав!»

Він хлюпнув під казан кухоль води, і вогонь, зашипівши, згас. А чорний кіт через це страшенно розлютився. Він випустив загнуті пазурі, шерсть на спині настовбурчилась, ніби плавці в окуня, й стрибонув на хлопця. Той побачив, що непереливки, й скочив на стіл, котище — слідом. Наймит уже подумав, що настала його остання година.

Та раптом покришка на казані піднялася і почувся дівочий голос:

— Бери дровиняку й гати проклятущого кота-чаклуна, аж доки сконає!

Хлопчина стрибнув зі столу, схопив поліно і забив кота на смерть.

І тоді сталося диво дивне. Покришка, заторохтівши, покотилася на колошники, і з казана підвелася чарівна принцеса.

Юний наймит був такий ошелешений, що не міг вимовити й слова. Трохи оговтавшись, запитав:

— Що це? Як чарівна юнка потрапила до казана і як у твоєму тілі ще жевріє душа? А я ще й підкидав дрівець під казан!

Принцеса відповіла:

— Чорний чаклун, господар цього палацу, три роки тому прибув мене сватати, проте я дала йому відкоша. Розлютившись, він викрав мене з батьківської домівки, привіз сюди і став на повільному вогні варити мене в казані.

— А як же ти витримала такий пекельний жар? У ньому ж будь-хто вмить загине! — вигукнув хлопець.

— Витримала, бо весь наш рід знаменитий стійкістю,— розсміялася королівна й повела далі: — А зараз мусимо якнайшвидше зникнути, бо щомиті сюди може повернутися чаклун. І коли застане нас удвох, то дасть такої пари, що буде не до жартів!

За хвилю вони полишили порожній палац. Хлопець прихопив чорну книжку і читав з неї такий розділ, щоб чаклун не міг здогадатися, в якому напрямку рушили втікачі.

Вони йшли довго, і принцеса, зрештою, завела мову про те, що їй треба виходити заміж і вона залюбки стала б дружиною хлопця, який порятував її з чаклунського казана.

Почувши це, юнак здивовано мовив:

— Тебе, люба королівно, порятував би з чаклунського вогнища хто завгодно. Та, на жаль, я мушу полишити тебе й відвідати своїх батьків, які живуть у великих нестатках у лісовій хижці.

Принцеса засмутилася, що має розлучитися з коханим. Вона зняла з пальця обручку, переломила її, залишила одну половинку собі, а другу простягнула юнакові:

— Нехай ця половинка обручки буде знаком того, що ми заприсягли кохати одне одного. Час усе владнає, і, коли схочеш, розшукаєш мене.

Вони розійшлися. Принцеса попрямувала до королівського палацу, а хлопець подався до рідної домівки в лісові нетрі.

— Ну, чи знайшов щастя на білому світі? — запитав батько, побачивши сина.

— Незабаром буду могутнім, може, навіть королівську корону матиму,— похвалився син.

— Отакої! — розсердилася мати.— Хоч би став заможним чоловіком!

Та хлопець мов і не чув материних докорів, а запитав у батька:

— Чи є в стайні стара вуздечка? Візьми її, і давай майнемо на ярмарок.

— Що там такій бідоті, як ми, робити? — відповів батько.

Одначе син був сповнений запалу. Він приніс зі стайні вуздечку й умовив батька вирушити на ярмарок.

Коли завиднівся ярмарковий майдан, син сказав батькові, що він був у науці в чаклуна.

— Зараз я обернуся в чудового коня. Накинь на мене вуздечку й продай на ярмарку за сто срібняків. Але запам'ятай: коли сторгуєшся, зніми вуздечку й забери собі. Коли цього не зробиш, будуть мені непереливки.

Хлопець пробубонів чаклунські слова, які вивчив по чорній книзі, й став струнким, сірим у яблуках жеребцем.

Батько загнуздав коня і повів на ярмарок, де торг був у повному розпалі.

— Оце так кінь! — дивувались ярмарчани.— Навряд чи в королівській стайні є такий чудовий огир!

Пан у чорному суконному сурдуті на срібних гудзиках підійшов оглянути коня і запитав про ціну.

— Сто срібняків,— одповів старий.

Пан, який і був отим чаклуном порожнього палацу, вийняв товсту калитку й став лічити гроші, а старий тим часом зняв із коня вуздечку.

Батько отримав гроші, а пан, тримаючи коня за гриву, повів його з ярмарку. Але що це — посеред вулиці кінь вирвався з рук покупця і зник, наче примара.

Хлопець догнав на лісовій дорозі свого батька, і вони поволеньки пішли додому.

— Повертаймося, батьку,— сказав син.— Маємо лише сто талярів. Треба заробити двісті — триста, щоб ти з матір'ю міг безтурботно жити на старість. Я обернуся вороним жеребцем, продай мене, але не забудь зняти вуздечку!

І небавом на ярмарковому майдані ставав дибки чорний, із шовковим полиском кінь з білими пасмугами вище колін. Старий продав скакуна тому самому панові, який купував і попереднього разу.

Огир знову втік. А третього разу син обернувся на чудового буланого з вогненно-рудою гривою.

Покупцем був той самий пан у суконному сурдуті, грошам якого не було кінця-краю. А коли торг відбувся і старий почав знімати вуздечку, багатій сказав:

— Дай мені її на додачу.

— Навіщо панові така старезна вуздечка? — запитав батько.

— Даю тобі за неї стільки ж, як і за коня,— сто срібняків,— одповів чаклун.

Старий вагався, бо пам'ятав синову засторогу, але гроші спокушали, жадоба взяла гору, і продав-таки вуздечку за купу срібла.

Теперь кінь не міг вирватися з рук і обернутися людиною. Чаклун привів жеребця на заїжджий двір, осідлав його, стрибонув на спину і помчав до свого палацу.

Одначе дорога взялася ожеледдю, а кінь був непідкований. Тож спотикався і навіть декілька разів падав.

Край шляху стояла кузня, де видзвонювали молотами ковалі.

— Нарешті цьому ковзанню кінець,— сказав чаклун і прив'язав повід до конов'язі.

Він зайшов до кузні й спитав, хто б міг підкувати жеребця.

— Завжди майстер це робить сам,— одповіли підручні.

— А де він? — не терпілося чаклунові.

— Він удома п'є каву,— відповіли помічники.

Купець-чаклун пішов по майстра додому, а підручні гурточком зачудовано роздивлялися буланого гриваня — такого їм ще не доводилось бачити.

Та подиву їхньому не було меж, коли кінь заговорив по-людському.

— Любі ковальчуки, попустіть бодай трохи на мені вуздечку,— заблагав він.

— Треба допомогти Божій тварині,— сказав найстарший підмайстер і попустив вуздечку.

Огир труснув головою, обернувся вороною і злинув у піднебесся.

Тієї ж миті відчинилися двері ковалевої хати, вийшов чаклун, зиркнув на небо і побачив свого коня, що летів у подобі ворони. Чаклун обернувся чорним круком і майнув навздогін.

Ворона щосили летіла до королівського палацу, де жила його майбутня дружина.

Принцеса стояла біля розчиненого вікна, дивилася на дорогу й думала, де це зараз її жених. Вона побачила ворону й крука, які наближалися до замку. Над садом вони почали битися, та ворона явно поступалася.

Пташині ледве стачило сил влетіти у відкрите вікно принцесиної світлиці. Хотів туди проникнути й крук, але дівчина щільно зачинила вікно, і крук лишився надворі.

Король почув гамір і поспішив до покоїв доньки дізнатися, що сталось. Вона розповіла, що сюди, шукаючи порятунку, залетіла ворона. Вони обнишпорили всі закутки, проте пташини не знайшли ніде.

— Чи моє єдине дитя після того, як побувало в чаклунському казані, трохи несповна розуму? — пробурмотів король і пішов геть.

А ворона обернулася мурахою і причаїлася в запічку.

Вночі, коли принцеса заснула, мураха перетворилася на юнака. І дівчина, прокинувшись, побачила чоловічу постать біля своєї постелі й пронизливо скрикнула.

Почув це король і подумав, що до замку проникли грабіжники. Схопивши меч, він кинувся на допомогу.

Запалили лампу, обдивилися кожен закуток світлиці, але ніде нікого не було.

Король розгнівався, що його даремно розбуркали серед ночі, й почав сварити доньку:

— Де ти навчилася вигадувати казна-що? Вдень говорила, що тут ворона, а тепер тобі привиділася чоловіча постать. Тут, крім нас, немає жодної душі. Ти мене нажахала так, що серце мало не вискакує з грудей.

Король пішов до своїх покоїв, а хлопець, який, доки шукали, став невидимкою, знову з'явився перед ліжком принцеси.

У світлиці панував морок, і дівчина не впізнала коханого, проте здійняти ґвалт не відважилася, а лише запитала:

— Хто ти, непроханий гостю?

— Я той, хто варив тебе у казані.

— Коли ти мій жених, віддай половину обручки, яку дала тобі, коли прощалися,— попрохала принцеса.

Юнак простягнув дівчині половину обручки. Вона стулила її зі своєю і нарешті повірила, що цей хлопець — її суджений.

Він сів край ліжка й розповів, як тричі обвів навколо пальця чаклуна на ярмарку, де продавали коней. Повідав і про те, як довелося щодуху втікати від крука, і по хвилі сказав:

— Завтра мені доведеться помірятись силою з чаклуном, але, на щастя, це востаннє.

— Звідкіля тобі це відомо? — поцікавилася королівна.

— Я так ретельно читав чорну книгу, що можу передбачити події,— відповів юнак.— Знай, що завтра твій батько тяжко захворіє. Багато лікарів намагатимуться його вилікувати, одначе хвороба наступатиме. Коли порятунку вже нібито не буде, з'явиться до короля чаклун і вмить вилікує його. На світанку я дам тобі перстень, моя принцесо. Коли лікар-чаклун попрохає того персня як плату, кинь його щосили на підлогу.

Все сталося так, як і передбачив хлопець. Уранці король не зміг підвестися з постелі через смертельну недугу. Дванадцять славетних лікарів з усієї країни зібралися біля хворого й намагалися йому допомогти. Але тому ставало все гірше. Невдовзі до короля прибув чаклун, вбраний як лікар. Він лише приклав руку до розпашілого чола хворого, і той враз одужав.

Король підхопився на ноги і запитав лікаря-чаклуна, яку плату бажає він собі. Чаклун обвів усе довкола поглядом і побачив на пальці принцеси обручку з осяйним каменем.

— Якщо отримаю цей перстень, буду сповна задоволений,— сказав лікар-чаклун.

— Це дешевина, хоч і красива на вигляд,— мовила принцеса.— Мій батько може віддячити набагато щедріше.

Проте чаклун наполягав на своєму і повторив, що не хоче нічого іншого, лише принцесину обручку з блискучим камінцем.

Король сам підійшов до принцеси:

— Віддай моєму рятівникові цей перстень, люба доню, а я подбаю, щоб ти мала нову й коштовнішу прикрасу.

Королівна пам'ятала наказ коханого. Вона зняла перстень з пальця і щосили кинула його на підлогу — аж кресонуло. Обручка перетворилася на горошину. А чаклун-лікар став червоногребінним півнем, який хотів її дзьобнути. Та горошина обернулася рудою лисицею, яка роздерла півня на шматки, лише кілька пір'їн підхопив вітер і поніс у піднебесся.

Так сконав чаклун порожнього замку.

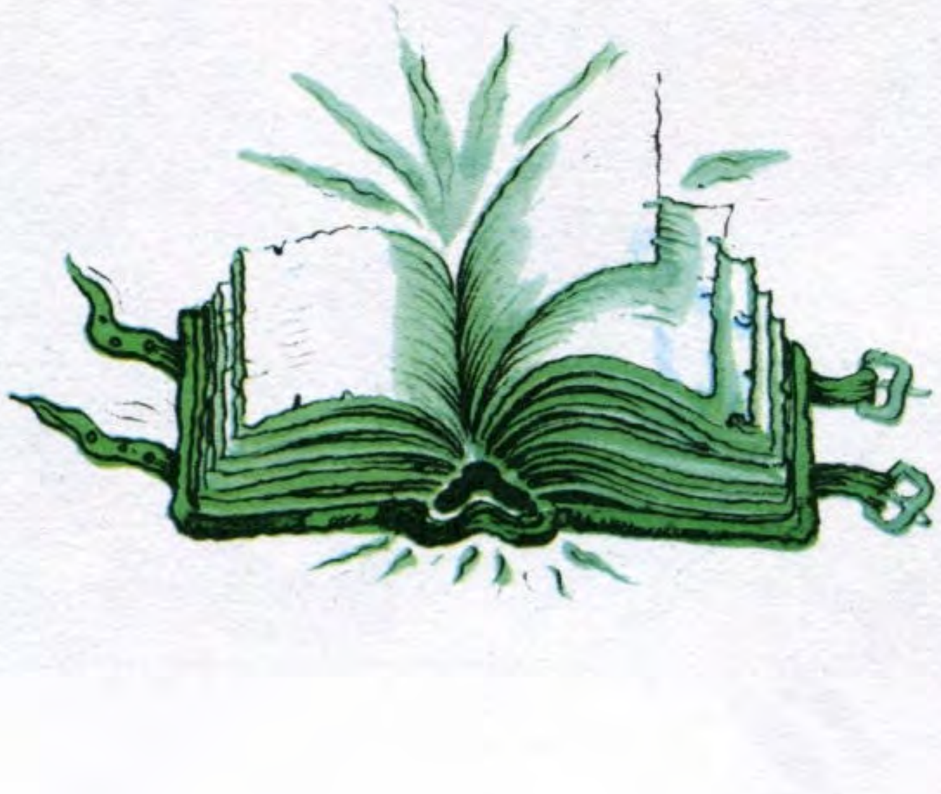
А лисиця обернулася в хвацького юнака, і принцеса, плачучи й сміючись, припала йому до грудей.

Король і вся челядь були вражені побаченою сутичкою хлопця й чаклуна, бо такого не могло й вві сні приснитися.

Та помітивши, як донька повисла на шиї незнайомого юнака, король сердито запитав, що тут, власне, відбувається.

Тоді принцеса розповіла, що́ то був за лікар і як цей хлопець порятував її з чаклунського казана. Вона похвалила юнака за кмітливість і сказала, що згодна одружитися з ним.

Небавом вони побралися, і колишній бідар з лісової хатини породичався з королем. Хлопець отримав півкоролівства і правив ним велемудро, адже знав усі таїни з чорної книги.

Як брати наймитували

Якось троє братів вирішили піти в найми, але мріяли знайти таке місце, де не треба було анічого робити, а тільки їсти й спати.

Простували хлопці лісовою стежиною, і раптом перед ними мов уродився чорт.

— Куди прямуєте? — поцікавився нечистий.

— Хочемо найнятися, але так, щоб нічого не робити, а лиш їсти й спати,— відповів старший брат.

Чорт якусь хвилину подумав і мовив старшому братові:

— Мені потрібен дужий наймит, вдатний лише їсти й спати. Я заплачу тобі, але після того, як відгадаєш вельми закрутисту загадку. Коли з нею не впораєшся, тобі не зносити голови.

— Яка ж це загадка? — запитав старший брат.

— Усьому свій час, перегодом дізнаєшся,— мовив чорт.— А зараз іди

прямо, поки дістанешся розкішного червоного палацу. Це — моє володіння. Там почекай, я скоро повернуся додому.

І чорт пішов у своїх справах.

Брати почвалали далі. Невдовзі сягнули червоного палацу й ступили за браму.

Там їх зустріли двоє чортів і спитали, навіщо брати завітали сюди. Коли почули, що одного вже найняли, а двоє шукають місця, пообіцяли влаштувати на роботу — тільки лежнем лежати і ні за холодну воду не братися, та при цьому зауважили, що загадають їм складні загадки.

Братам дали їсти й пити, і вони полягали спати. А над ранок менший брат засумував за рідною домівкою і нареченою, яка жила в їхньому селі. Він попрохав у рогатих господарів дозволу побувати вдома. Ті відпустили.

Хлопець заквапився в дорогу. Побував удома, погомонів зі своєю дівчиною. У селі він був довгенько, бо, коли рушив назад, уже почало сутеніти. А в темному лісі юнак збився з дороги.

«Далі піду вже вранці»,— подумав він і ліг спочити під крислатим дубом.

Минуло небагато часу, як на верховіття сіли три чорні круки. Це були чорти з червоного замку: рушаючи в нічні мандри, вони оберталися на чорних птахів.

— Щойно я уклав вигідну угоду,— каркнув старший ворон.— Найняв собі парубка, вдатного лише їсти й пити, а коли він стане опасистим, матиму з нього чудову смаженю. Загадаю мудру загадку, він, звісно, з нею не впорається, от і суну його в піч.

— І що ж ти хочеш запитати? — подав голос другий ворон.

— А ось що: із чого зроблено миску, з якої я їм? — одповів ворон.— Звідкіля йому знати, що вона з черепа!

— І я запопав одного з такою ж умовою,— обізвався другий ворон.— Маю намір запитати його, чим накрито мій обідній стіл. Звідкіля йому знати, що то оленяча шкура?

— А я,— каркнув третій ворон,— теж найняв собі помічника. Він-бо довіку не відгадає, що ніжки мого столу — з курячих стегнових кісток.

Хлопець під дубом чув розмову воронів і добре запам'ятав кожнісіньке слово. Тоді він міцно заснув, а наступного дня рано-пораненьку пішов до палацу чортів.

Деякий час брати жили, наче неабиякі пани. Вони їли скільки заманеться, спали досхочу.

— Отепер вони стали огрядніші,— гомоніли чорти між собою.— Ану загадаймо цим хлопцям наші загадки, а потому засмажимо їх у печі.

Чорти покликали братів, і ті побачили на столі чималу купу монет — їхній заробіток.

— Уважно слухайте наші загадки,— почав старший чорт.— Коли відгадаєте, отримаєте платню, а коли ні — приготуємо з вас смаженю.

— Чи можу я відповісти і за братів? — запитав менший.

Чорти погодилися й загадали їм про миску, скатертину й ніжки столу. І як здивувалися рогаті, коли хлопець відгадав, що миска — з черепа, стіл накрито оленячою шкурою, а ніжки столу — з курячих стегнових кісток.

Чорти заскреготіли зубами, одначе слова дотримали. Вони щедро відлічили хлопцям обіцяні золоті монети й відпустили їх.

По дорозі додому старші брати запитали меншого, як йому вдалося відгадати чортівські загадки. Той спершу не відкривав своєї таємниці, але старші брати пригрозили його вбити, якщо не скаже. І менший оповів, як, лежачи під дубом, почув розмову круків.

— Якщо ви хочете ще послухати бесіду чортів на дубі,— сказав менший брат,— віддайте мені всі гроші, бо хто матиме в кишені бодай копійчину, не зрозуміє мови воронів.

Старші брати передали меншому свій заробіток, знайшли в лісі того крислатого дуба й полягали під ним спати.

А менший прийшов до рідного села й віддав усі гроші на збереження своїй нареченій.

Коли споночіло, три круки знову сіли на верхівку дуба й стали радитися.

— Я гадаю,— каркнув старший крук,— оці хлопці ще повернуться і прохатимуть узяти їх у найми.

— Якщо повернуться,— подав голос другий ворон,— то загадаю їм таке, чого зроду-віку не відгадають.

— А що ж саме? — поцікавився третій ворон.

— У королівському замку всі колодязі пересохли,— пояснив другий ворон.— І добути воду можна лише одним способом. Треба запрягти пару білих коней і зрушити з місця камінь, який лежить у королівському саду, попередньо обв'язавши його линвою.

Двоє братів запам'ятали все дослівно і наступного дня разом із меншим пішли до чортівського палацу й попрохали взяти їх наймитами.

— Добре, що з'явились,— зрадів старший чорт.— Ось тепера маю таку загадку, що відгадати її зможе тільки справжній чаклун.

І він запитав, як наповнити пересохлі колодязі в королівському замку.

І тут старший брат пояснив, що тут особливих труднощів нема: варто запрягти пару білих коней, обмотузувати валун, що лежить у королівському саду, і зрушити його з місця.

І знову чорти вельми здивувалися, що нібито якась дивна сила допомагає братам дізнаватися таємниці. І знову хлопці вийшли неушкодженими з чор-

тівського палацу. Вони вирішили сповістити про почуте королю. Мешканці міста вже давно потерпали від нестачі води. Брати пообіцяли зарадити лихові й запевнили, що всі міські колодязі наповняться водою. Вони взяли у королівській конюшні пару білих коней, обв'язали мотузом валун, що лежав у королівському саду, вйокнули на гриванів і зрушили ту брилу з місця. І відразу в усі колодязі з шумом ринула свіжа вода, бо камінь затуляв водоносну жилу.

Король давно обіцяв неабияку винагороду тому, хто зуміє добути воду. Ось чому брати отримали повен мішок грошей.

Але знову старші віддали все меншому, щоб той одніс заробок додому. Самі ж причаїлися під дубом, щоб вивідати у воронів ще якусь важливу таємницю.

Запала ніч, і на верхівку крислатого дерева опустилися три ворони.

Старший з них каркнув:

— Либонь, ті парубки підслухали наші розмови. Інакше вони не змогли б правильно відповісти на наші загадки.

— А це легко з'ясувати,— мовив другий птах.— Гляньмо під дубом. Можливо, ці шибеники зараз саме там.

Круки змінили свою подобу — стали злющими чортами, спустилися вниз і наткнулися на братів, які, нашорошивши вуха, прислухалися до розмови у верховітті.

Вони враз схопили хлопців, але не побили до крові, а зважили на їхні бажання про пощаду.

Рогаті забрали юнаків до палацу, кинули обох за ґрати й почали відгодовувати.

Збіг час, і коли хлопці, на думку чортів, досить погладшали, старший чорт сказав своїй жінці:

— Я рушаю на полювання, а ти натопи гарненько піч і засунь туди старшого брата. Коли я повернусь, матимемо добру смаженю.

Троє чортів розбрелися врізнобіч, а відьма почала розпалювати вогонь.

Коли піч уже аж пашіла жаром, вона випустила старшого брата із залізної клітки й звеліла сідати на візок.

Хлопець сів, а стара відьма відчинила заслінку печі й хотіла заштовхнути свою здобич туди.

Але дзуськи — юнак розчепірив ноги й ніяк не входив у піч.

— Ляж рівно! — гримнула стара на хлопця.— Інакше нічого у тебе не вийде!

Стара знову заходилася ревно заштовхувати хлопця до печі, одначе той підняв ноги вгору і спроба знову не вдалася.

— Чи я тобі не сказала, що ноги повинні лежати прямо! — закричала відьма.

Хлопець зістрибнув з візка й відповів:

— Я не вмію лежати так, як ти хочеш. Покажи, золотенька, як мені вмоститися.

Стара лягла на візок, а юнак тієї ж миті заштовхав її до печі, хряпнув заслінкою ще й дровинякою підпер.

Це сталося так раптово, що з візка чулося лиш верещання.

Хлопець зиркнув у вікно й побачив, що чорти вертаються з полювання.

Старший з них подумав, що то жінка виглядає його, й гукнув:

— Ну, готова смаженя? Я страшенно зголоднів!

— Постривай трохи! — обізвався юнак відьминим голосом.— Приходьте їсти, як запряжете мені коней.

Доки чорти клопоталися на подвір'ї та піднімалися на парадний ґанок, старший брат визволив із залізної клітки середульшого, й обидва чорним ходом майнули на подвір'я.

Стрибнули в запряжену двоколку, цьвохнули коней і вихором помчали через каміння й пеньки.

Живими повернулися хлопці до рідного села й заприсяглися більше ніколи в житті не ходити в найми до чортів.

Мишка-наречена

У сиву давнину був собі король, і мав він трьох синів. Старших двох батько любив і вихваляв, а найменшого називав то хрущем, то козликом, то ще якось.

Коли всі троє стали дорослі, король прискіпливо подивився на них і сказав:

— Ну, пора одружуватися. До дев'ятої ранку завтрашнього дня ви повинні знайти наречених.

І сини вирушили на пошуки. Двоє старших добре спорядилися в дорогу: батько дав їм коней, карети, все необхідне. Найменшому не дісталося нічого, проте він не засмутився. «Знайду собі суджену без зайвого клопоту»,— подумав неборака й попрямував до лісу. Довго брів нетрями, та ось удалині забовваніла хатинка. Королевич завітав на вогник, щоб хоч трохи перепочити. У хаті не було нікого, окрім мишки, яка сиділа на столі. Коли подорожній сів на лаву, мишка спитала:

— Куди, юначе, простуєш?

Здивувався хлопець, що мишка вміє говорити, але відповів:

— Навряд чи ти допоможеш мені, то й навіщо тобі про це знати?

— Якщо цікавлюся, то й допомогти постараюся.

— Шукаю собі наречену, ось і забрів сюди.

— Назви мене своєю судженою,— попрохала мишка й задріботіла по столу, біля якого сидів подорожній.

Звіринка була така гарна, що хлопець навіть не розсміявся. Згадавши батьків наказ, ще посерйознішав, задумався: «Кличуть мене хрущем, то й доля моя така». І назвав мишку своєю нареченою.

Хлопець заночував у лісовій хижці. Рано-пораненьку мишка збудила його і звеліла вчасно повернутися додому. Королевич попрощався зі своєю крихітною нареченою і встиг до палацу раніше братів. Та ось приспіли й вони, і о дев'ятій ранку король покликав синів до своїх покоїв, де для кожного було своє місце: старших посадив близенько, а найменшого аж біля порога.

— Ну, знайшли собі наречених?

— Так,— відповіли всі троє.

— Гаразд,— зрадів король і поцікавився в старшого сина: — Кого ти засватав?

— Доньку міністра,— випалив той.

— А в тебе як справи? — запитав середульшого сина.

— Я засватав дочку сенатора,— похвалився той.

— Це добре, добре, сину мій,— радо всміхнувся король.— Ну, а тобі, хрущику, хтось трапився?

— Авжеж,— зронив наймолодший.

— То де вона?

— У лісі.

— У якому ще там лісі? — підшпигнув король.

— Я посватався у лісі,— задумливо відповів хлопець.

— Ну й брехун! Справжнісінький хрущ! Геть звідси і не з'являйся на мої очі, поки не дозволю.

Син не смів ослухатися й вирушив служити до війська. Та незабаром надійшов йому наказ з'явитися до короля. Коли прибув до палацу, його брати вже сиділи на своїх місцях.

Король сказав:

— Ви повинні показати вміння своїх наречених. Хай кожна з них наварить пива. Завтра, як тільки годинник проб'є дев'яту, принесіть мені від них пива. Хочу знати, чия наречена найвправніша господиня.

Сини вирушили до своїх наречених. Найменший, звісно, заквапився до лісу й переповів мишці батьків наказ.

— Це дрібниця,— заспокоїла його мишка,— до ранку все буде готово. Йди, мій обранцю, спати.

Як тільки парубок заснув, мишка вийшла на поріг і гукнула:

— Слуги мої слухняні, ходіть-но сюди!

Збіглося мишей видимо-невидимо — повен двір.

— Поспішіть до міста і принесіть звідти солоду й хмелю, бо до завтрашнього ранку мушу наварити пива.

Миші побігли — тільки хвостики замиготіли. Небавом вони повернулися: хто солод ніс, хто хміль — перед їхньою повелителькою виросла купа того, що потрібно для пива.

Рано-пораненьку розбудила мишка королевича:

— Підіймайся та йди додому.

Нагодувала й напоїла свого судженого, по хвилі дала йому посудину з пивом, щоб одніс королю, як було велено.

Хлопець устиг до палацу раніше своїх братів — ще й чекав, поки вони прибудуть. О дев'ятій ранку троє братів пішли до короля. Владика запитав:

— Ну, орли мої, принесли пива, що ваші суджені наварили?

— Принесли,— відповіли двоє старших.

Вони налили батькові по келихові напою, але те пиво було наче вода, і правитель лише пригубив його — ніскільки йому не смакувало. Тоді він підійшов до найменшого сина:

— А ти, хрущику, маєш пиво?

— Авжеж! — одказав той і, витягши з-за пазухи посудину, по вінця налив у келих золотавого пінистого пива.

Такого напою король не пробував ніколи — надзвичайно смачне. Хлопець налив батькові ще, потому — втретє, аж доки спорожніла посудина. Нарешті владика похвалив свого наймолодшого сина й запитав, хто ж його наречена, яка приготувала таке добре пиво.

Хлопець одповів, як і раніше:

— У лісі вона, там і пиво дала.

Повернувся королевич до війська, та через певний час отримав звістку, що батько кличе його до палацу на розмову. Коли прибув, у покоях уже сиділи старші брати. Король змахнув рукою — дав знак сісти й найменшому.

— Сини мої! До завтрашнього ранку ваші наречені повинні сплести золоті ланцюжки, якими тричі можна було б оперезати мій палац.

Двоє старших одразу вирушили до маєтків міністра й сенатора, а зажурений найменший брат побрів до лісу, до маленької хатинки. Мишка поцікавилася:

— Чому сумний, мій обранцю?

Хлопець пояснив, який ланцюжок повинен принести королеві.

— Не турбуйся! — втішила мишка.— Не така це вже й мудрована штука, йди спокійно спати.

Мишка гукнула своїх слуг і звеліла:

— Біжіть та обміряйте королівський палац і принесіть з міста золота.

Скоро миші повернулися з золотом — купа виросла на підлозі. Серед мишок були ковалі, майстри-золотарі — вони й виготовили до світанку ланцюжок. Мишка розбудила свого нареченого і звеліла швидко повертатися додому.

Хлопець хотів було рушати — узяв з підлоги ланцюжок, але він був такий довгий і важкий, що де вже було його донести. Мишка порадила:

— Залиш його тут і йди, а коло міської брами стрінеш дідуся, котрий запропонує тобі пляшечку напою. Вип'єш — і старий віддасть тобі цей ланцюжок.

Королевич послухався поради, попрощався з мишкою і заквапився додому. Як і казала його суджена, біля міської брами стояв дідусь із пляшечкою. Він запропонував юнакові напою, а коли той випив, віддав ланцюжок, який тепер здався йому зовсім легким. Зрадів хлопець і поніс ланцюжок до батькового палацу, випередивши братів.

Проте старший син перший подав королю свій ланцюжок. Коли спробували оперезати ним палац, то охопили тільки половину. Король,одначе,не розгнівався, бо ланцюжок був досить гарний. Ланцюжка середульшого вистачило тільки на третину.

Нарешті взялися за принесений найменшим братом. Його ланцюжком аж тричі оперезали палац. Вражений король знову спитав сина про наречену, а той, як і раніше, замислено відповів:

— У лісі моя суджена, звідти й ланцюжок.

— Справжнісінький хрущ! Ану забирайся геть і не показуйся на очі, доки знову не пришлю гінця! — відрубав король.

Старші брати, як і досі, жили з батьком у палаці, а найменший повернувся до війська.

Минуло кілька днів, і знову веліли йому з'явитися до королівського палацу. Нелюбий син прибув, коли в покоях уже сиділи його брати. Володар і йому дозволив сісти й пророк:

— Завтра о дев'ятій ранку ви повинні привести до мене на оглядини своїх наречених.

Старші брати раділи, бо в них гарні обранці, а в наймолодшого на серці туга: як же він покаже свою наречену. Її не всі й помітять! Та що вдієш, довелося бідоласі знову йти до лісу. Мишка весело привітала його:

— Здоров був, мій обранцю, що тебе знову привело до лісу?

— Прибув забрати тебе й показати своєму батькові,— відповів хлопець.

— Я готова,— зронила мишка,— можу йти цієї ночі або завтра зранку.

Юнак нічого не відповів їй і ліг спати, щоб хоч у сні забути про майбутні оглядини. Рано-пораненьку мишка збудила його:

— Вставай, час рушати, але я спершу сходжу до підземної схованки.

Поки мишки не було, хлопець одяг мундир та й став чекати на свою обраницю. Довгенько не з'являлася, що він аж подумав спересердя:

«Де це запропала моя наречена? А втім, невелика втрата, якщо вона й залишилася у своїй норі — соромно таку нести до батька».

Заклопотаний жених не помітив дівчини, яка стала біля нього. Красуня запитала:

— Що це ви, незнайомцю, робите в моїй світлиці?

— Чекаю на свою наречену,— мовив хлопець.

— Це я ваша наречена,— зронила чарівна дівчина і простягла юнакові руку.

Той зашарівся і не насмілювався й доторкнутися до юної вродливиці, лише спромігся сказати:

— Ви, люба дівчино, так не жартуйте, моя суджена — мишка.

— Ця мишка я і є! — вигукнула дівчина, вмить обернулася на мишку та й шмигнула в шпарину підлоги.

По хвилі з'явилася знову ще гарнішою і назвала хлопця своїм судженим. Парубок був такий приголомшений, що не міг зрушити з місця. Тоді красуня знову стала мишкою й промовила:

— Коли втретє стану юнкою і не вподобаєш мене, то назавжди залишуся мишкою,— і знову зникла у шпарині.

Минав час, а юна красуня не поверталася. Хлопець був у відчаї, картав себе:

«Я несосвітенний дурень — так необдумано відмовився від чарівної дівчини! Як тільки з'явиться ще раз, хай гарна чи погана, назову своєю нареченою».

З глибокої задуми його вивела дівчина — ще гарніша, ніж дві попередні, а стара хижка перетворилася на розкішний палац. Навколишній ліс став великим містом.

Хлопець пригорнув дівчину, поцілував, як і належить нареченому, й мовив:

— Ходімо тепер, моя люба, до батька.

— Ти — королевич, а я — королівна, як бачиш. Пішки не йтимемо, зараз подадуть коней.

Вона звеліла слугам спорядити весільний кортеж. Незабаром перед палацом били копитами рисаки, запряжені в красиву карету. Коли вже мали рушати, наречена подивилася на свого жениха й сказала:

— Ні, я не поїду з тобою, доки будеш у солдатському мундирі. Він не пасує тобі. Зараз принесуть убрання.

Юнка веліла слугам знайти найкращу весільну одіж, чоботи, капелюх —

усе, чого не мав королевич у свого батька. Передягнувшись, він сів у карету поряд зі своєю обраницею. Тільки рушили — задзвонили дзвони, гармати вдарили салют.

Перед молодятами простерся рівний і широкий шлях, ніхто не чинив аніяких перепон, лише перед входом до палацу спинили жениха: його просто не впізнали у гарному весільному вбранні. Навіть король зрадів найменшому синові, щедро наділив його скарбами, як і двох старших. А синову обраницю зустрів як багатієву дочку.

Трьом королевичам влаштували бучне весілля. До міста з'їхалося люду видимо-невидимо, та досхочу було всім наїдків і напоїв.

Вродливі й пишні були доньки міністра й сенатора. Та найчарівніша все-таки — наречена наймолодшого королевича.

Коли рушали до вінця, король сів у карету до найменшого сина. Після вінчання, по дорозі до палацу, король запитав його:

— Так де ти, сину, знайшов свою суджену?

— Адже я казав,— відповів той,— у лісі. А моя наречена була мишкою.

— Ну в тебе й жарти,— буркнув король, проте не назвав свого найменшого ні хрущем, ні якимось іншим дошкульним прізвиськом.

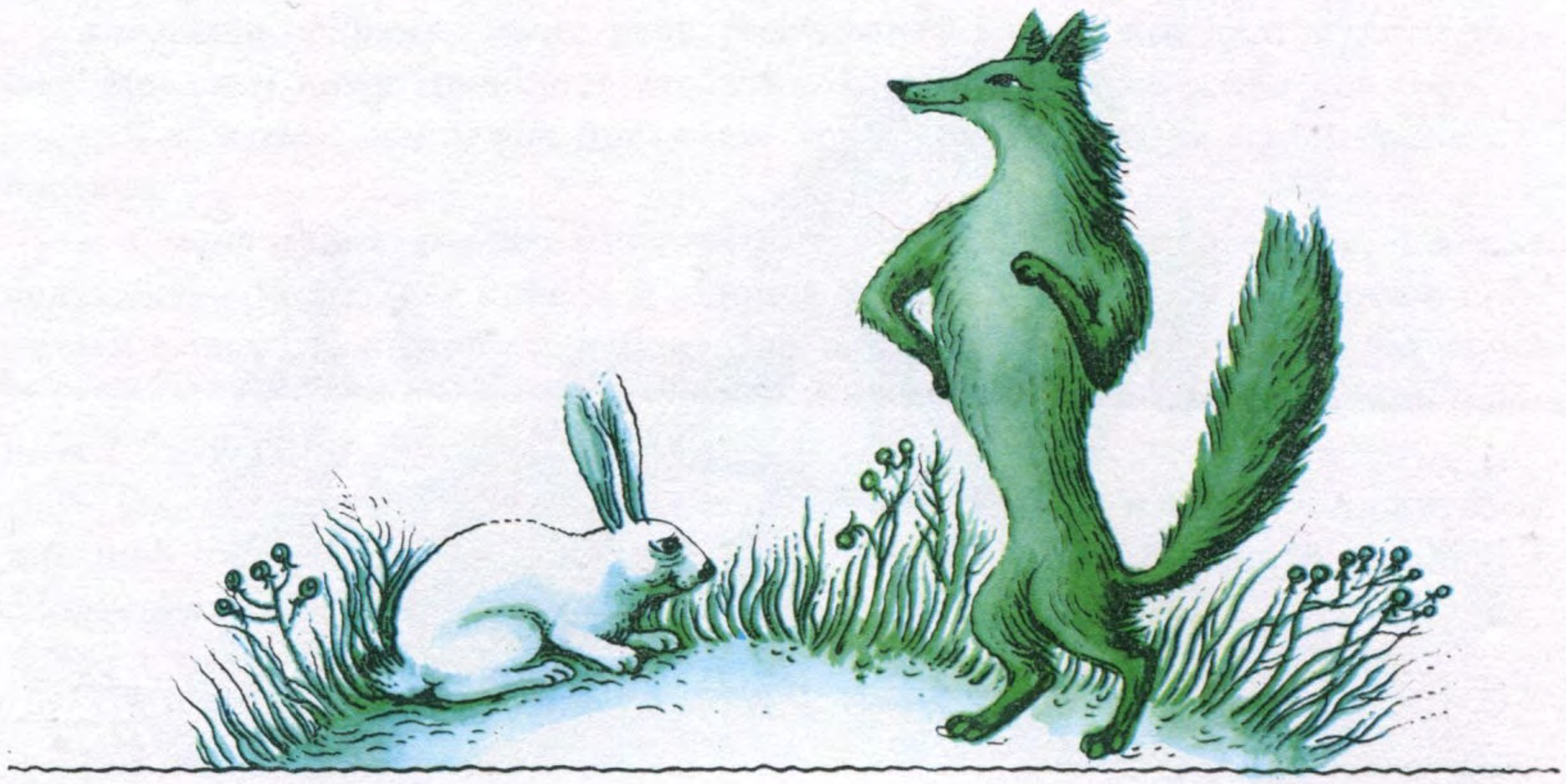
Тоді король поцікавився в невістки, звідки вона і якого роду.

— Я із славетної королівської родини. Батько хотів віддати мене за нелюба, а я не схотіла. Той жених виявився чаклуном і на сорок літ обернув нас на мишей, а держава стала дрімучим лісом. Ваш син порятував нас. Коли він мене, мишу, нарік своєю нареченою, чари зникли і всі ми знову стали людьми, бідна лісова хижка — палацом, а нетрі — гомінким містом.

Король був у захваті од невістчиної розповіді. Бучне весілля в королівському замку тривало п'ять днів. Син, якого батько прозивав хрущем, став зі своєю дружиною правити державою, де обом добре жилося.

Тут і казочці кінець.

Лисиця і заєць

Здибалися якось лисиця і заєць. Руда кумася й каже вухатому:

— Тебе ж ніхто не боїться.

— А тебе? — не розгубився заєць.

— Мене всі бояться,— похвалилася лисиця,— бо маю довгий хвіст, до того ж здаля можу здатися вовком. Ось чому мене бояться, а тебе — ні.

— Давай поб'ємося об заклад,— запропонував заєць,— що й мене боятимуться.

Лисиця погодилася, і пішли вони вдвох на прогулянку. Зайчисько помітив отару і миттю стрибонув межи овець. Ті з переляку кинулися врозтіч. Зрадівши своїй перемозі, куций так зареготав, аж губа тріснула. Звідтоді горішня губа в зайця роздвоєна.

Як вовк роздивлявся паспорт

Знайшов якось подорожній шмат свинини. А вовкові теж закортіло м'ясця,— підкрадаючись ззаду, подумки вже й присолив його та відчув, як воно тане в роті. Але подорожній випередив сіроманця.

— Отак заманулося свіжини? — глузливо спитав та й сам з'їв.

Невдовзі вовк побачив біля річки поросят і зайняв їх. Свиня почала благати:

— Не їж моїх діток — вони брудні. Зажди, я їх спершу викупаю.

— Ну, купай уже,— погодився вовк.

Свиня завела поросяток у воду і вже не повернулася — перепливла з ними на протилежний берег. Хижак лише заздрісно позирав, але боявся лізти в воду.

Побрів сіроманець до лісу й зустрів цапа. Схопив його та й каже:

— Ох, як доречно ти мені попався, любесенький. Я тебе з'їм.

— Зачекай хвильку, я сходжу в борозенку... Тоді і з'їси мене,— попрохав цап.

Вовк погодився. А цап, недовго міркуючи, шмигнув у хату, до людей.

Спіймавши облизня і цього разу, розгніваний вовк пішов далі шукати здобич. Невдовзі йому трапилося лошатко. Сіроманець пригрозив кобилі:

— Я з'їм твоє лоша, хоч брикайся, хоч ні. А втім, ти не маєш права тут пастися.

— У мене є паспорт, де записано, хто мій хазяїн. Перш ніж їсти, поглянь документ,— попрохала кобила й підняла заднє копито. Вовк нахилився прочитати напис на підкові, а кобила так зацідила йому в щелепу, що сірий крутнувся млинком і гепнувся на спину. Коли прийшов до тями, кобили з лошам і близько не було.

— Ох, і телепень же я! — ледве спромігся вимовити вовк.— Адже я не піп, щоб виймати дітей із купелі. Я не землемір, щоб помічати пакільці в борозенках. І не ленсман [3], щоб роздивлятися документи.

Тут і казочці кінець.

---

[3] Поліційний чин у Фінляндії.

Тварини і чорт

У сиву давнину жив-був господар і мав він кішку, півня та бика. Одного разу під час вечері він звелів наймитові:

— Уранці заб'єш кішку.

Поївши, наймит шепнув кішці:

— Тікай мерщій, бо наказано вранці тебе вбити.

Кішка послухалася застороги. Коли наступного дня прийшли по неї, то ніде не знайшли — не бачили й не чули, де поділася. А ввечері господар сказав:

— Уранці заріжеш півня.

Наймит сповістив про загрозу півневі, і той утік з дому. А слідом запропав і бик, бо й його хотіли забити. Усі троє стрілися в лісі та й побрели гуртом нетрями. Коли це назустріч вовк.

— Куди йдеш? — запитали в нього.

— Туди, де є отара і можна поласувати овечкою,— відповів хижак.

— Не йди, там тебе вб'ють! — застерегла трійця втікачів.— Приставай до нашого товариства.

Сіроманець погодився. Пішли далі вчотирьох, коли стрівся їм ведмідь.

— Куди прямуєш? — поцікавилися в нього.

— Пробираюся до села, щоб поїсти вівса,— відповів клишоногий.

— Не ходи, там тебе вб'ють,— застерегли його,— приставай ліпше до нашого товариства.

Ведмідь погодився. Уже вп'ятьох брели вони лісом. Незабаром їм стрівся заєць. Налякали його своїми пригодами, і вухастий теж приєднався до гурту.

Йшли, йшли й натрапили на лазню. І так закортіло погрітись. А біля неї спав собака. Він попередив звірів:

— Не ходіть! Там господар — чорт!

Не послухалися застороги. Ведмідь вмостився коло порога, вовк — біля одвірка, бик заліз усередину, півень злетів на жердину, кішка стрибнула на піч, заєць ліг під лавою, а собака — на підлозі.

Уночі прийшов чорт і відчинив двері.

І почалося: вовк гризнув його за ногу, ведмідь огрів лапою, бик черкнув рогом, півень закукурікав, кішка занявкала, заєць застрибав мов опечений, а пес із гавкотом заметався по лазні.

У цьому гармидері чорт спершу торкнувся спиною теплого — це була кішка, і вона миттю ввігнала пазурі в руку пришельця. Той блискавично відчинив двері й щодуху кинувся до лісу. Там він розповів чортам, що тільки-но сталося:

— Не потикайтесь більше до лазні, там оселилися якісь лихі зайди! Один штрикнув мене голкою, другий, весь у вовні, схопив за груди і жбурнув, а інші, викрикуючи на всі заставки, підстрибували, блискаючи очищами, і шукали, чим би мене вперіщити. Вирвався ледве живий, а вони ще й услід мені гукали:

— Держи його! Держи його!

Допитлива жінка

Жило собі літнє подружжя. Достатку не мали, позаяк обоє були дуже ледачі.

Якось рубали вони в лісі дрова. Жінці така робота видалася важкою й нудною. Збираючи цурпалля, вона проклинала Єву й Адама:

— Через них наше життя сповнене всіляких турбот. Заради злощасного яблука вони порушили Божий наказ і втратили право на довічне щастя. Якби вони не вчинили цього, ми теж жили б у райському саду й горя не знали б.

— Ну, Єва ж там порядкувала. Вона була така жадібна, що не втерпіла й взяла заборонене яблуко,— сказав чоловік.— Одначе й Адам трохи завинив, що дав тій веселій дівці волю, а не тримав її в залізнім кулаці. От я б зумів приборкати Єву.

Цю розмову почув король, який проїздив лісом. Він підійшов до старих і сказав:

— Я бачу, ви працюєте тяжко й старанно. Певне, вам це вже й не під силу?

— Авжеж,— погодився старий,— через непристойну поведінку Адама та Єви стільки людей бідує.

— Бачу, що вам непереливки,— мовив король,— тому йдіть до мого палацу, я дам вам спокійніше й легше заняття, але за умови, що сповнятимете нескладні доручення і не порушуватимете моєї заборони.

Дід і баба залюбки зголосилися. Разом із королем почимчикували вони до палацу. Там відвели їм пишні хороми, дали нове вбрання і смачні страви. А для випробування їхньої слухняності король поставив на стіл срібну чашу з накривкою. Там сиділа крихітна мишка, яку правитель тримав задля втіхи. Він заздалегідь поклав у чашу всілякого корму і, полишаючи хороми, порадив старим:

— Тепер їжте, пийте усе, чого душа забажає. Але не зазирайте до срібної чаші, за непослух вижену вас геть.

— Так і буде, владико, не зазирнемо туди,— в один голос запевнили старі.

Ні першого, ні другого дня вони не порушили обіцянки. У них було що роздивлятися, тому срібна чаша їх мало цікавила.

Але третього дня їжа вже не смакувала бабі. Сиділа біля чоловіка й не зводила очей зі срібної чаші. Вона зітхнула:

— Таке все недобре. От у тій срібній чаші, певне, краща страва, якщо нам заборонено навіть дивитися на неї. Аби хоч потримати чашу та поглянути, що там за ласощі. Казна-що на стіл поставили, а не можна бодай зазирнути!

— Не чіпай її,— мовив чоловік, застерігаючи,— адже в нас їжі досхочу, та і як же дивитися, що в тій чаші, якщо король суворо заборонив!

— Король міг і поглузувати з нас,— настирливо мовила жінка.

Не послухалася вона чоловікової застороги, підняла кришку й побачила, що там немає нічого, окрім вгодованої миші, яка миттю вистрибнула із срібної посудини й шмигнула в шпарку. Від несподіванки стара так перелякалася, що впустила чашу з кришкою на підлогу.

Король почув брязкіт і відразу прийшов дізнатися, в чому річ. Побачивши чашу на підлозі, дорікнув жінці:

— Ви ще обурювалися нерозважливістю Адама та Єви, звинувачували їх, хоч самі витримали тільки два дні, щоб не зазирнути до срібної чаші. Ви мали удосталь всього, як Адам і Єва в раю. А тепер геть із мого палацу! Несила мені вас терпіти, бо ви порушили мій наказ, хоч я суворо застерігав.

Присоромлені дід та баба, не зронивши й слівця, почвалали до своєї убогої хатинки. Вони більше не звинувачували Адама та Єву в своїй бідності, а почали старанно працювати, обробляти ниву. Відтоді все в них пішло на лад.

Отут і казочці кінець.

Ялини-балакухи

Жив-був мисливець. Якось цілий день полював він із двома собаками. Непомітно стемніло, і мисливець вирішив перебути ніч у пралісі, а вранці вирушити до рідної домівки.

Влаштувався він під великою ялиною, розіклав багаття і вмостився на спочинок. Тут було затишно й хороше.

Чоловік уже засинав, коли раптом почув голоси. На ялині, коло якої палало вогнище, він побачив велику гадюку. Вона боялася полум'я і не могла спуститися донизу, тож попрохала чоловіка допомогти.

Той здивувався, коли зміюка заговорила людською мовою, тому сказав:

— Я не можу тебе зняти, бо ти мене вжалиш.

— Не вжалю, братику! — заблагала гадюка.— А коли допоможеш, навчу тебе розуміти мову звірів, птахів, дерев...

— Ну, як тебе зняти звідтіля? — спитав чоловік.

— Прихили до ялини сусіднє дерево, по ньому я і сповзу,— порадила гадюка.

Мисливець погодився. Він прихилив до ялини дерево, і гадюка, звиваючись, сповзла на землю.

Порятувавшись, вона навчила чоловіка усіх мов, які тільки були на білому світі: він став розуміти птахів, дерева — одне слово, все живе. Але мудра гадюка застерегла:

— Не смій жодному смертному, навіть своїй дружині, розповідати про те, що розумієш. Обмовишся — тут тобі й смерть.

Мовила це гадюка й поповзла собі, а чоловік ліг спати біля вогнища.

Собаки вмостилися біля господаря. Незабаром один з них проказав:

— Залишайся тут, біля хазяїна. Пильнуй добре, а то ще підкрадуться вовки та загризуть його. А я побіжу додому, треба ж і там комусь охороняти.

— Ну, біжи, біжи, братику,— відповів другий,— пильнуй оселю добре, як я тут господаря.

Чоловік зрозумів, що сказали собаки, і подумав: «Таки вони кмітливіші, ніж я гадав».

Мисливець одпустив собаку додому, а сам, натомлений, заснув.

Але після того, як гадюка відкрила йому дивовижний секрет, слух його став таким, що вловлював найменший звук. Дивний гомін долинув із гущавини. В шумовинні вітру якась ялина говорила тій, під якою лежав мисливець:

— Ой, сестро, ходи-но сюди, я відчуваю, що ось-ось помру! Підтримай мене!

— Я не можу, пробач, будь ласка,— відповіла друга,— піді мною ночувальники: мисливець із собакою.

Налетів вихор, і ялина з тріскотом упала. А сусідня ялина зронила:

— Нема сестриці. Росла на скарбі й померла на ньому.

«Чи це мені снилося, чи справді було? — подумав чоловік.— Треба поглянути, що там за дивина біля званої вітром ялини?»

Мисливець довго бродив пралісом, поки знайшов зламане дерево. Справді, вночі він чув чисту правду: під вивернутим корінням лежала скриня з грошима, а під вітами — чорна лискуча лисиця. Чоловік узяв здобич і приніс додому. Так і розбагатів.

«Ну, тепер можна й одружитися, є за що»,— радо подумав чоловік. Узяв собі вродливу охайну стрункy дівчину й зажив із нею в добрі та злагоді, поки й зістарились.

Якось уранці господар знічев'я подивився у вікно світлиці. Перед зором розпросторилося поле, де буяв льон. На нього налетіла зграя горобців, і вони заходилися дружно дзьобати насіння. А горобчиха ще й повчала горобенят:

— Не підбирайте, діточки мої, із землі, а викльовуйте на стеблі. Що висипалося, те й так наше. А стебла зберуть — от і все.

Слухаючи це, господар усміхався. Господиня саме пекла пиріжки.

— Чого це ти, старий, так єхидно посміхаєшся? Чи не з мене?

— Бо смішно. А чого, сказати не можу. Заспокойся, це тебе не стосується,— відповів дідусь.

Але ж ви знаєте жіночу вдачу. Причепилася вона до старого, як шевська смола, і стала благати:

— Ну, розкажи, чому ти сміявся?

Дід таки не витримав її домагань і нарешті мовив:

— Спершу принеси чисту сорочку, тоді скажу.

Переодягся, застелив лаву полотном і ліг — приготувався зустріти смерть.

У старих було півсотні курей і один півень. Дідусь мовив:

— Впусти курей до хати, хочу їх побачити перед тим, як навіки склеплю очі.

Господар наготувався пояснити, чому він сміявся. А смерть уже чигала поблизу нього.

Коли гурт пернатих задріботів по підлозі у світлиці, півень розпустив пір'я перед курми і гордо прорік:

— Ко-ко-ко-ко, дивися, у мене п'ятдесят дружин, і я всіх тримаю в покорі. А в тебе одна, і то ради не даси, довела тебе майже до смерті.

Хазяїн миттю зрозумів мудре півневе сокотання і замисливсь: «Чого ж мені помирати передчасно?» Він поміркував трохи й гримнув на жінку:

— Ану моторніше порайся по господарству!

Бабуся відтоді не запитувала ні про що. Жили вони ще довго-довго та щасливо і не сварилися ніколи.

От і казочці кінець.

Швець і чорт

Удавнину в одній волості жив страшенно жадібний швець. З рання до пізнього вечора вистукував він своїм молотком і мріяв колись стати багатим-пребагатим і мати у місті свою майстерню. Той чоботар вельми беріг час — як тільки закінчував роботу в одному селі, негайно рушав до іншого, продавав своє пошиття і в свята.

Однієї неділі, коли швець із торбою шевських колодок через плече простував до сусіднього села, назустріч йому з гуркотом вилетіла чудова карета, запряжена парою вороних. Кучер зупинив коней перед чоботарем, і з карети вийшов вельможний пан.

— А чи зумієш ти пошити лаковані чоботи? — запитав він.

— Люди кажуть, що все вмію,— відповів швець.

— Тоді йди до мене служити,— мовив пан.— Платню отримаєш добрячу — мішок золота, але за умови, що працюватимеш доти, поки закінчиться шкіра.

Швець, недовго міркуючи, пристав на пропозицію і сів до панської карети.

Кучер хльоснув коней батіжком, і, злегка погойдуючись, карета покотила. Чоботар заплющив очі, насолоджуючись чудовою поїздкою, і подумав: «Ось так багатії їздять, а бідняки мусять плентатися обіч шляху. Здається, щастя усміхнулося мені, тепер уже я буду не сільським шевцем, а панським».

Довго їхали, поки дісталися великого маєтку. Пан виділив чоботареві для роботи велику гарну кутову кімнату. Шкіри було вдосталь — цілісінький віз. Швець помацав один згорток і замріявся: «От нашию чобіт і стану багатим».

Він сів на колоду і взявся до роботи.

Коли настала обідня пора, задзеленчав дзвоник і швець пішов на поло-вину господарів їсти. Там стояв довгий стіл зі смачними стравами. Швець їв так, що його живіт роздувся, мов у жаби. Водночас він дивувався, що маєток геть безлюдний,— ніде не видно жодного слуги, жодної душі, а наїдки з'являлися і з'являлися на столі.

Швець старався, але зробив абияк сім пар чобіт і лише одну з лакованої шкіри — до пуття. Як він не поспішав завершити роботу, шкірі, здавалося, не буде кінця, лискучих згортків біля стіни ніскільки не меншало.

Минуло півроку, лакованих чобіт уже було пошито чимало. Шевцеві стало набридати самітництво. Якось він підвівся з колоди, розігнув спину й пішов подивитися довкола. З-за тину почувся стукіт, і чоботар визирнув, хто це там рубає дрова. І побачив знайомого чоловіка — родом із його рідного села, але дивина: це був той самий голубчик, який п'ять років тому накинув собі зашморга на шию. Не встиг чоботар опам'ятатися, як дроворуб сказав:

— Добридень! А ти як тут опинився?

— Нічого дивного,— відповів швець.— Я тут працюю, шию панові лаковані чоботи.

— А хіба ж ти не знаєш, що це бісівський маєток? — запитав дроворуб.

— Тепер знаю, коли ти сказав,— зронив швець і продовжив: — Старому жорстокому чортові теж потрібні чоботи. Одначе я залюбки взяв би платню і накивав би звідси п'ятами. Як тільки закінчиться шкіра,— з паном була така домова,— доти й шитиму. Може, ти порадиш, як скоріше закінчити?

— Авжеж,— одповів дроворуб.— Ти мій односелець, і я дам тобі добру пораду. Йди до своєї майстерні, але не берися за молоток, а покрай всю шкіру. Тоді розкидай шматочки по підлозі й скажи: «Хай попотіють чортенята, а я передихну!» От побачиш, як вправно впораються з твоєю роботою крихітні чортенята. Як тільки шкіра закінчиться, на столі з'явиться повен мішок золотих монет. Хапай його на плечі й тікай. Перед ґанком побачиш чорного цапа. Стрибай йому на спину і мчи до того місця, де ти сів до чортової карети. На дорозі проведи крейдою риску. Зіскочиш із цапової спини — і мерщій за ту крейдяну риску. Якщо цього не зробиш, цап знову поверне тебе сюди, тоді вже довіку не звільнишся.

Швець подякував за пораду, добре все затямив і заквапився до своєї майстерні. Справді, як тільки розкидав по підлозі порізані шматки і сказав потрібні слова, небачені істоти сипонули з готових чобіт, аж посвист пішов. Згортки шкіри умить закінчились, і важкий мішок із монетами з'явився на столі. Чоботар закинув його на плечі і вискочив на подвір'я. Перед ґанком на нього очікував чорний рогатий цап. Швець сів йому на спину і схопився за роги. Цап помчав так, що аж копита замиготіли, і вмить переніс чоловіка через два села на те місце, де він колись сів у карету. Чобогар перекинув мішок через крейдяну лінію і сам переступив. Цап жалісливо замекав, потряс борідкою і самотою побіг додому.

Швець погладив великий мішок грошей і порадів:

— Тепер ці долоні не сукатимуть дратви, а пальці не колотиме швайка.

Він придбав собі гарний дім, найняв слуг, покоївок і став жити по-панському.

Саме в той час хтось обікрав церкву. Розшукували злодія, і підозра впала на шевця. А той ніяк не міг довести, де заробив так багато грошей. І присудили за грабунок церкви зітнути чоботареві голову.

Настав день страти. На гору, де це мало відбутися, зійшлася тьма-тьмуща люду, священик говорив бідолашному шевцеві останні слова втіхи. Зненацька з'явилася пишна карета, і з неї вийшов пан у шовковому циліндрі, з батіжком у руці, в лакованих чоботах. Він ствердив, що сам дав шевцеві повен мішок золота.

— Чоботар невинний, мов білий сніг. А церкву обікрав ваш сумирний піп! — вигукнув пан.

Шевця звільнили і на його місце намірилися посадовити попа, коли незнайомий пан запитав:

— Кожен має право їздити конем, якого купив?

— Звичайно, має,— відповіли йому.

Тоді пан узяв віжки, накинув попові на шию, скочив йому на плечі й помчав так хутко, що тільки попова ряса замайоріла.

А швець жив ще довго й щасливо, а може, ще й досі живе.

Ведмідь та лисиця

Якось чоловік віз із міста рибу. Раптом обіч шляху бачить — лежить непорушно лисиця. Гадаючи, що вона нежива, кинув її на воза. Але руда просто прикинулася: тільки рушили далі, розірвала мішок і заходилася викидати рибу на дорогу, а тоді й сама нишком зіслизнула. Позбирала здобич, принесла до лісу та й сіла під кущем обідати.

Тут і надибав на неї ведмідь.

— Де це ти, кумасю, добула риби? — питає.

— Наловила в річці.

— А чи не могла б показати, як це зробити?

— Звичайно, покажу,— згодилася рудохвоста.— У зоряну морозну ніч опустиш хвоста в ополонку, от і начіпляється на нього риби.

Дочекалися потрібної погоди й рушили на риболовлю. Прорубали ополонку, і ведмідь опустив у крижану воду хвоста. А лисиця походжає навколо й співає:

— Високе небо, холодне небо,
дай ведмедю рибки,
скільки йому треба!

Через певний час ведмідь спробував вийняти хвоста, одначе той був ще легкий, тож занурив глибше.

— Хай побуде,— порадила кумася,— поки начіпляється багато риби.

Ведмідь терпляче тримав хвоста в ополонці, аж поки та замерзла. Як не намагався вивільнитися — марно. Тоді хитруха порадила:

— Почекай, я збігаю до села по допомогу.

І лиш рудим хвостом майнула. Собаки побачили її в селі — та за нею кинулися, до самої річки гнали. Тут лисиця, пробігши повз ведмедя, щодуху помчала до лісу. А собаки обпали клишоногого, шматували його, аж вовна летіла. Насилу вирвав із ополонки оцупок хвоста і втік.

Відтоді ведмідь куцохвостий.

Лисиця і горобчиха

Горобчиха звила гніздечко у верховітті. А лисиці заманулося зрубати саме це дерево. Горобчиха почала благати кумасю, щоб не руйнувала її оселі, а та мовила:

— Даси мені одне горобеня — сповню твою волю. А ні — зітну дерево.

Що вдієш, дала горобчиха пташеня лисиці. Та побігла до лісу, з'їла його і незабаром знову постала з сокирою. Горобчиха заблагала:

— Не рубай дерево, не нівеч моєї оселі.

А рудохвоста на це:

— Кинь мені ще одне горобеня, дам тобі спокій. А ні — зітну дерево.

Віддала горобчиха ще одне своє пташатко лисиці. А та побігла до лісу і з'їла мале.

Полетіла горобчиха в село до великого пса й попрохала захистити. Собака сказав:

— Сьогодні минає третій день, як господаревої дружини немає вдома. За

ці дні у мене й рісочки в роті не було — кишки марш грають, а ноги підкошуються — не зійду.

Горобчиха на це:

— Не біда — он іде інша господиня з казанком каші.

— Як би поживитися в неї...— аж облизнувся собака.

— Я пострибаю поперед неї,— зацвірінькала горобчиха,— а коли вона поставить казанок на землю і кинеться мене ловити, ти хутенько наминай кашу, аж поки денце блисне.

Так і сталося. Підкріпившись, собака пішов із горобчихою до пташиного гнізда. Там він витягся під деревом, от нібито здох.

Небавом і лисиця з'явилася по нові пташенята. Горобчиха сказала:

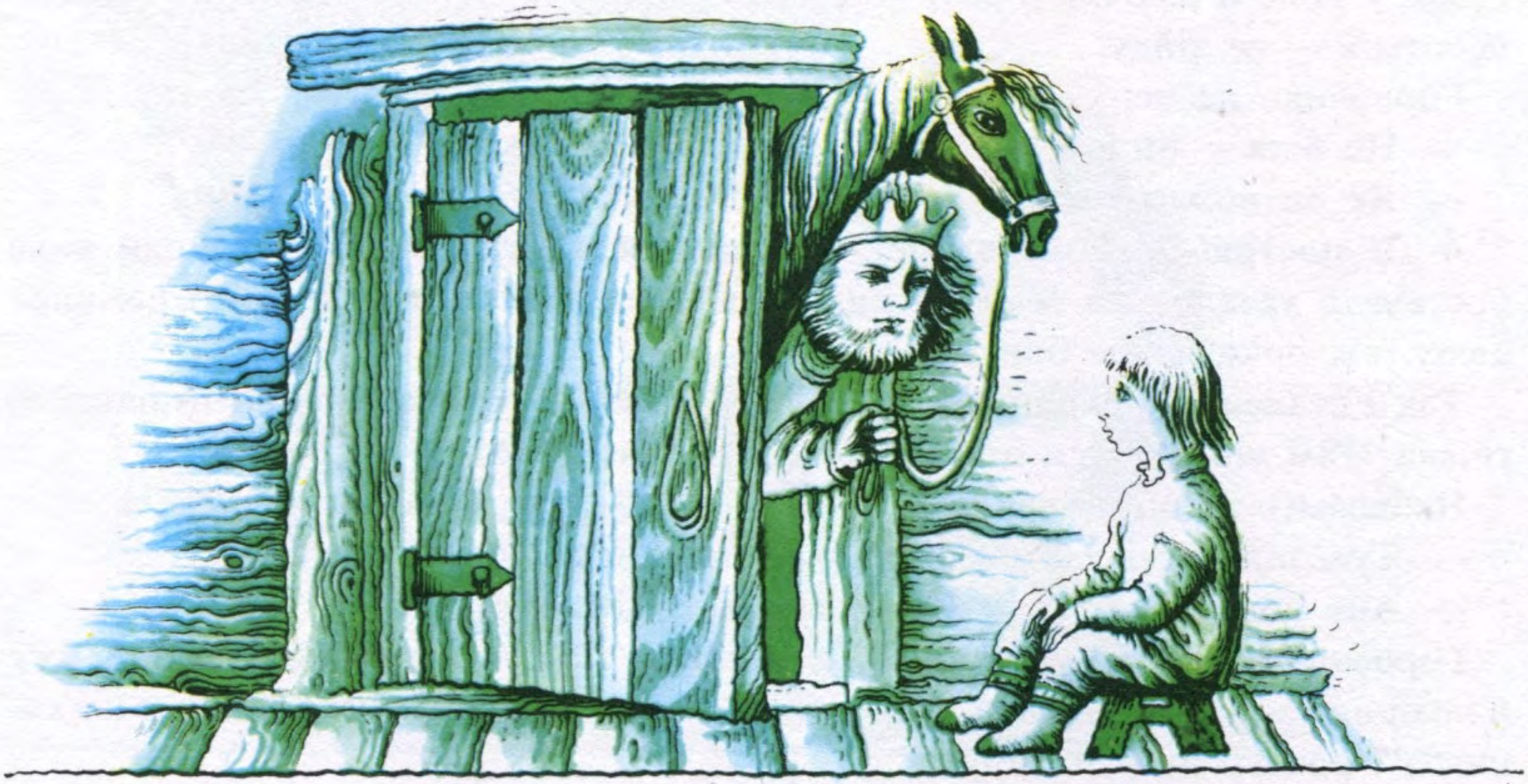
— Тут, під деревом, дохлий пес. Може, його покуштуєш?

— Ану подзьобай йому очі,— звеліла рудохвоста.

Горобчиха обережно поторкала дзьобиком біля очей собаки. А лисиця вже й повірила, що той неживий, і намірилася поласувати м'ясцем. Але пес підхопився і роздер руду нахабу.

Тут і казочці кінець.

Король і хлопчик

Мандруючи якось лісом, король натрапив на хатинку і був би заїхав до неї просто в своїй кареті, але двері були такі вузькі й низенькі, що кінь лише голову просунув усередину та й зупинився. Король теж зазирнув до хижки й гукнув:

— Чи є тут хто?

— Є півтора чоловіка й кінська голова,— відповів хлопчик, який був у цій хатині.

— А де твій батько? — запитав король.

— Він із мало робить багато,— сказав хлопчик.

— А мати де? — допитувався король.

— Оце вже рік, як вона хліб пече.

— Ну, а де твій брат? — поцікавився король.

— На полюванні. Вполював птаха і хоче залишити його в лісі, одначе принесе додому.

— А де твоя сестра?

— Оце вже рік, як сміється до сліз.

Король не зрозумів цих відповідей, але знаку не подав, ніби задовольнився поясненнями хлопчика, й помандрував далі.

Але й удома оті дивні хлопчикові відповіді непокоїли повелителя. Щоб розвіяти сумніви, вирішив запросити хлопця до себе на розмову. Виконуючи наказ короля, хлопчина вирушив до замку, куди запросили усіх мудреців. Король звелів хлопцеві вийти вперед і запитав:

— Де був твій батько, коли з мало робив багато?

— Він, сіючи, втішався: кілька ложок насіння ляже в грунт, а восени з них буде кілька возів ріпи.

Король запитав знову:

— Де була твоя мати, коли цілорічно випікала хліб?

— Останній рік ми брали хліб у борг. Тепер мати пече та віддає.

— Де полював твій брат, коли забитого птаха хотів полишити в лісі, однак приніс його додому?

Хлопчина відповів:

— Брат гребінцем придавив вошу, проте не вичесав і приніс додому.

Король запитав знову:

— Де ж була твоя сестра, коли цілий рік сміялася до сліз?

— Останній рік вона сміялася й веселилася. А коли збагнула, що має народити дитину, розплакалася.

Після цього владика сказав хлопцеві:

— Твої хитрі й закрутисті відповіді вельми розсердили мене. Я мав намір покарати тебе, але якщо зможеш відповісти ще на одне запитання, прощу тобі незугарне базікання. Скажи-но, що біліше: день чи молоко?

— День біліший за молоко,— відповів хлопець.

— Ось ти й попався! Якщо підлогу в хаті видно лиш на осонні, то розлите молоко і в мороці білітиме,— сказав король і звелів хлопця кинути до в'язниці. З їжі йому не дали нічого, окрім дещиці молока в коритці.

Уранці король прийшов поглянути на в'язня. Та коли відчинив двері, у темряві наткнувся на коритце з молоком — хлопчисько поставив його перед порогом, і владика, перекинувши, розбив посудину. В'язень мовив:

— От бачите, все ж день біліший за молоко. Якби навпаки було, милосердний король не вступив би в коритце з молоком.

Повелитель більше не міг терпіти кпинів хлопчиська і наказав вигнати його з палацу, звелівши при цьому:

— За грубощі тобі ось така покара: ти мусиш залишити мій замок ані вдень, ні вночі, ні пішки, ні верхи на коні, ні в одежі, ні голий, ні всередині, ні зовні.

Хлопчик зробив собі з козиних шкур покривало, аби бути в одежі й голим. До одної ноги приладнав решето, до другої — гриву. Ледь благословилося на світ, ступив на королівське подвір'я.

Прокинувшись, владика вийшов із палацу й помітив незнайомі сліди. Здивувавшись, пішов по тих слідах до передпокою. Там у дверях стояв хлопець: однією ногою в приміщенні, другою — зовні.

— Ну, а як ти сюди дійшов? — запитав повелитель.

— Я добирався рачки — не йшов і не їхав конем. І прибув до замку тоді, коли ще не зовсім розвиднилося — ні вдень, ні вночі. Стою тут, біля стіни, на місці, однією ногою на ґанку, другою — в кімнаті, тобто ні всередині, ні зовні.

Король наказав привести до нього хлопця наступного дня і нацькувати на бідолаху собак. Сторож біля брами застеріг:

— Не йди, собаки загризуть тебе на смерть!

Одначе хлопець, у якого під свиткою був заєць, відповів:

— Мушу йти, раз велено.

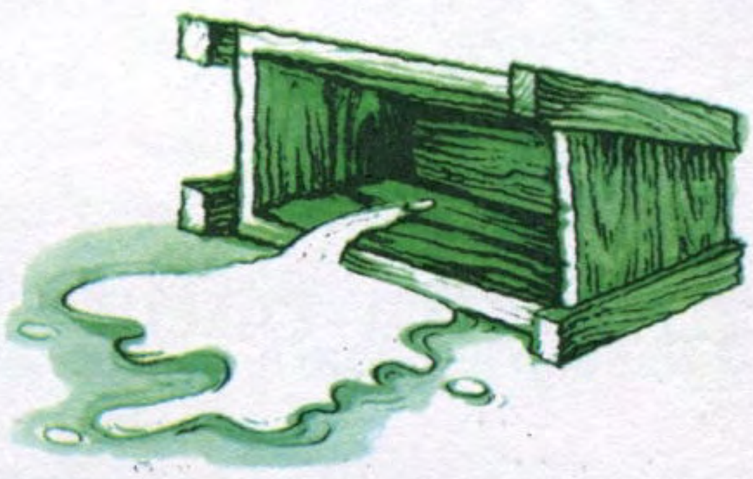
Як тільки він з'явився на подвір'ї, пси кинулися на нього, а він випустив зайця. Собаки враз забули про хлопчину й помчали за куцохвостим. Ця гонитва відбувалася на королівському подвір'ї, і владика прийшов дізнатися, що за гвалт.

— Кого це вони ганяють?

— Того, хто біжить попереду! — вигукнув хлопець.

— А хто біжить попереду? — запитав можновладець.

— Той, по сліду якого мчать собаки,— мовив, усміхаючись, хлопчина і пішов геть із палацу своєю дорогою.

Язиката баба

Жили собі колись дід та баба. Була стара надто говірка: тільки щось трапиться вдома, всеньке село знає.

Дід був удатним мисливцем і рибалкою. Якось, ідучи на риболовлю, він знайшов у лісі скарб і роздумував, як би непомітно принести його додому. Бо як дізнається його балакуча дружина, негайно роздзвонить іншим.

Тож вирішив дід схитрувати. Пішов по здобич і поміняв її місцями: в ятір посадив глухаря, а в клітку — щуку. Повернувся додому та й каже бабі:

— Я знайшов у лісі скарб, завтра підемо й принесемо додому чимало грошей.

— Та невже знайшов скарб?! — вигукнула дружина.

Їй страшенно кортіло вислизнути з хати й розплескати всьому селу про новину, але дід не пустив її, а велів лягати спати.

Рано-пораненьку пішли вони вдвох по скарб. Біля озера дід сказав:

— Зачекай-но, у мене тут ятір.

Бабиному здивуванню не було меж, коли вони знайшли в ятері глухаря! Пішли далі в ліс — натрапили на клітку із щукою. Тоді привів бабу до скарбу. Гроші склали в дві торби й поспішили додому. Коли повернулися, бабі нестерпно кортіло розповісти комусь про знахідку, та дід не пустив.

Перегодом вона все ж вислизнула з двору. Не встигла добігти до сусідів, як собаки зчинили ґвалт і дід гукнув бабі:

— Не йди, бабусенько, хіба не чуєш, там жінка б'є чоловіка!

Баба перелякалася і не зайшла в дім. Так першого дня ніхто в селі не дізнався про скарб.

Полягали спати, а на світанку баба прокинулася, і вже ніяка сила не могла втримати її вдома — побігла до сусідів і почала розповідати:

— Ми знайшли скарб — дві торби грошей принесли!

— Ти ба, де це так поталанило? — запитав сусід.

— У лісі,— хвилюючись, пояснила стара.— Разом із дідом ходили. Спершу перевірили пастки: із ятера вийняли глухаря, а із клітки — щуку. Взяли їх і пішли далі...

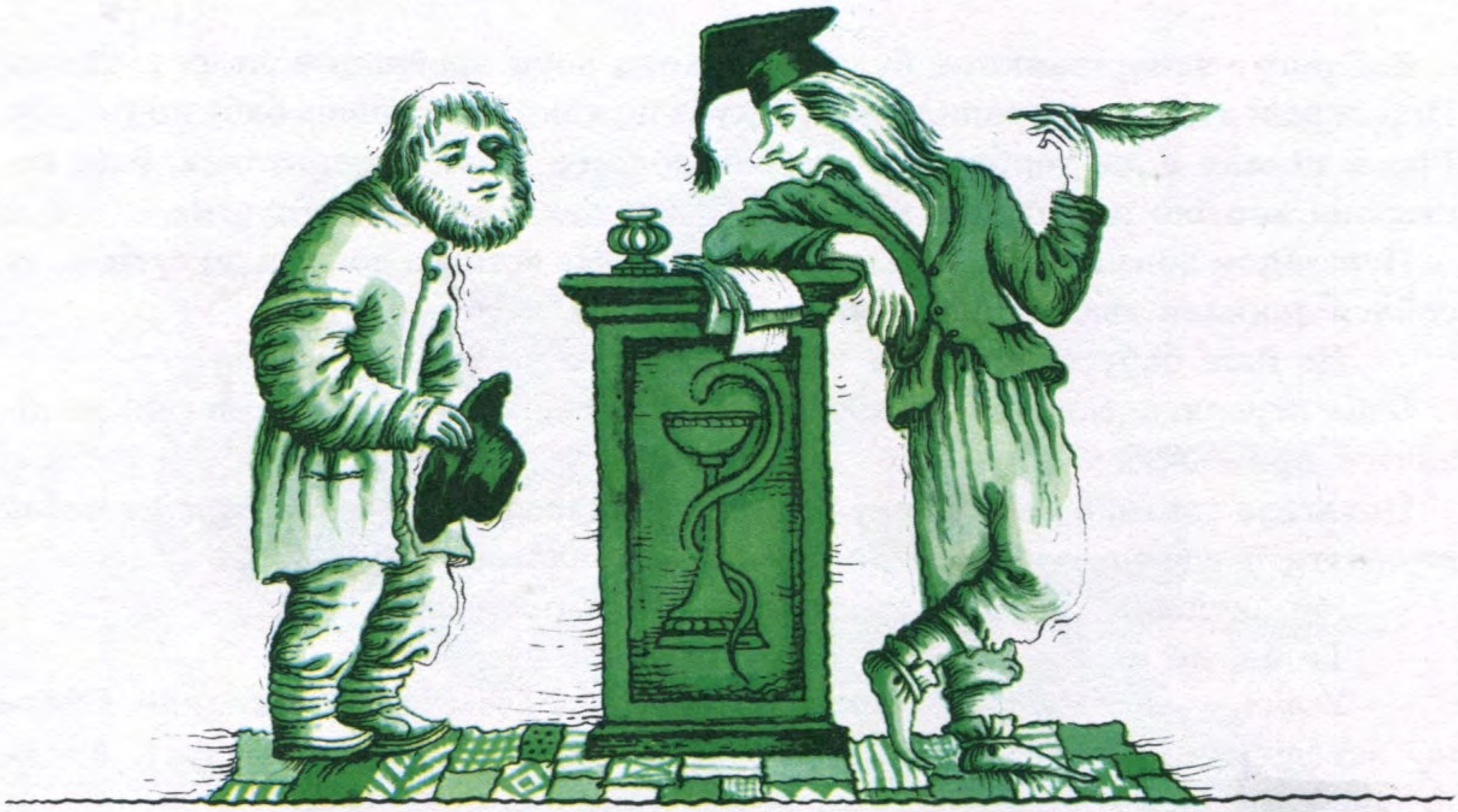
— Вигадуєш! — перебив її господар.— З ятером не полюють на глухаря, а кліткою не ловлять щук.

— Саме так і було,— заперечалася баба.— Потім склали гроші у дві торби. Повернулися до села, коли тебе саме била жінка...

— Неправда! — вигукнув сусід і дав бабі ляпаса.— Де і коли мене жінка била? Усе ти вигадала, немає й краплі правди у твоєму базіканні. Ану йди геть!

Не залишалося бабі нічого іншого, як чимдуж бігти до своєї хати й більше не базікати по селу про свого чоловіка, а бути в розмові обачною та мудрою.

Лікар-всезнайко

Одному шевцеві набридла його робота. Став думати-гадати, чим би зайнятися, щоб заробляти більше, а втомлюватись менше. Якось почув він про те, як один багатій, одужавши після тяжкої хвороби, дав лікареві, котрий вилікував його, купу грошей.

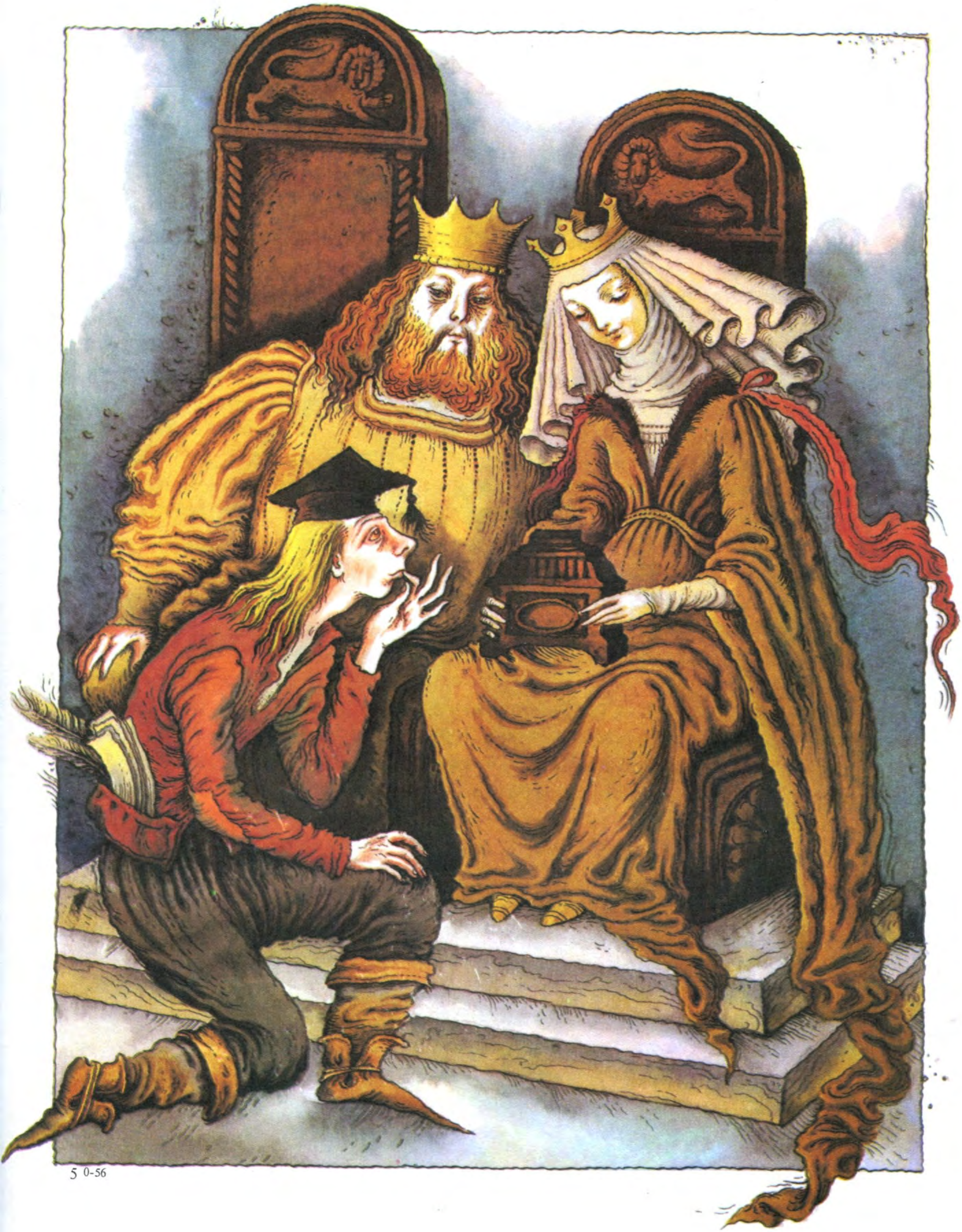
«Треба й мені стати лікарем»,— сяйнуло шевцеві. Він кинув свою роботу, розпродав інструменти, купив паперу, гарний стіл і стілець, а на воротях прилаштував вивіску:

ЛІКАР-ВСЕЗНАЙКО

Минув певний час, і от на ярмарку в одного селянина вкрали коня. Зазнавши такої втрати, чоловік кинувся на пошуки і натрапив на цю вивіску. Зайшов на подвір'я та й питає:

— На воротях я побачив кумедний напис. Невже ви й справді лікар-всезнайко?

— Авжеж,— мовив лагідно швець.

— Може, ви чували, де мій кінь,— його вкрали минулої ночі?

Не зронивши й слова, швець сів за стіл, щось написав на аркуші, дав селянинові і звелів однести до аптеки. Відвідувач заплатив і пішов до аптеки. Там подивилися на папірець, пореготали-поглузували, адже в «рецепті» не було жодної правильної літери, де вже було зрозуміти зміст! Та це й не дивина: швець зовсім не вмів писати.

Покепкувавши, аптекарі все ж дали чоловікові якихось ліків — гірких-прегірких. Вийшовши на вулицю, селюк їх покуштував. У роті запекло, і він спрожогу забіг на якесь подвір'я, щоб напитися з колодязя води. Але, ступивши за ворота, спинився ошелешений: там конокрад продавав його коня. Як тільки той помітив господаря, облишив гендель і стрімголов кинувся тікати.

«Виходить, той лікар не обманув, приписав мені гарні ліки»,— подумав селюк. Забрав свого коня і ще раз завітав до лікаря, щоб дати йому кілька монет.

А той зміркував: «Я таки, їй-богу, знаю все, хоч і не відаю, як селянин натрапив на конокрада».

Одного дня повз шевцеву хату проїздив король. Побачивши на воротях чудернацький напис, здивувався і негайно послав своїх слуг, щоб ті запросили лікаря-всезнайка на розмову.

Король запитав у шевця:

— Це ти лікар-всезнайко?

— Так,— мовив швець гордовито.

— Приїзди завтра до палацу, ти потрібен там,— звелів король і рушив далі.

Зачувши королівський наказ, швець перелякався. Він ще ніколи не бував у хоромах і не знав того життя і звичаїв. Але нічого не вдієш, довелося їхати.

Як тільки швець прибув, слуги провели його до великої зали, де зібралася вся придворна знать. Король звернувся до нього зі свого трону:

— Оскільки в тебе такий гонористий напис на воротях, то мусиш до завтра дізнатися, де півроку тому подівся мій перстень. Коли не відгадаєш, тебе оголосять брехуном і повісять.

Від такої погрози шевцеві стало моторошно. Він анічогісінько не відав про загублений перстень, тож чекав смертної години. У глибокій зажурі походив він королівським подвір'ям та й сів на сходинках. Непереливки та й годі!

Минуло півдня. Королівські слуги принесли наїдків зі столу його величності. Страви були надзвичайно смачні, і це трохи розважило шевця.

Коли перший слуга приніс таріль печені, швець мовив:

— Оце перший.

Невдовзі другий слуга приніс солодощів, і швець мовив:

— Оце другий.

Коли трохи перегодом слуга приніс фруктів, швець мовив знову:

— Оце третій.

Слуги, почувши слова незнайомця, який сидів на сходах, зібралися на кухні й стали думати-гадати, що це означає. Міркували собі: невже це якось пов'язане із загадкою про королівський перстень? Напевне, що так, адже чужинець вихвалявся, що він всезнаючий лікар. От і підраховує тайкома, скільки їх було.

Тому один зі слуг підійшов до шевця-лікаря і сказав:

— Ви, здається, знаєте, що ми вкрали перстень.

— Авжеж, знаю,— кинув лікар.

— Чи не порадите, мудрецю, як нам спекатися краденого? Ми добре заплатимо.

— Чому ж ні, ось вам чаклунська порада. Покладіть королівський перстень у смаженого півня і подайте до столу. Про решту можете не турбуватися.

Слуги так і вчинили. Як тільки подали страву, король гучно запитав:

— Ну, лікарю-всезнайку, щось дізнався про перстень?

— Авжеж, дізнався. Його півроку тому проковтнув півень, який зараз, ваша світлосте, лежить перед вами засмажений. Перстень, високий королю, ви загубили на подвір'ї. І от щойно він ковзнув із горла засмаженого півня в черево.

Сказаному ніхто не повірив. Це сприйняли як невдалий жарт. Одначе, коли півня за наказом короля розрізали, в ньому справді знайшли перстень.

Вражений король пророк:

— Що ж, я починаю вірити у твоє всезнайство. Але проголошу тебе всезнаючим тоді, коли відгадаєш, що є у золотій скриньці королеви.

У давнину сильні світу цього зберігали в таких шкатулах коштовності та всілякі дрібнички. І ця була старовинна, важка. Швець, знаючи такий звичай, подумав для годиться та й мовив:

— Ох, бідолашний цвіркунчику, в якій тісняві тобі доводиться сидіти!

— Дивина! — вражено вигукнула королева.— Це справді лікар-всезнайко, бо й це відгадав!

— Чому б і ні? Цвіркунчикові так тісно у вашій золотій скриньці,— мовив колишній швець.

Тепер король був сповна вдоволений лікарем, щедро нагородив його, щоб тому добре жилося. А нудне й важке шевське ремесло чоловік полишив бажаючим.

Біднякова ріпа

У сиву давнину жили по сусідству багатий і бідний. Якось по весні бідняк попрохав багатія позичити насіння ріпи, щоб засіяти своє поле. Багатій загадав сусідові і йому засіяти лан на пале-нищі, а для бідняка дав одну-однісіньку насінину.

Що діяти небораці — вдячно прийняв і це. Правда, зауважив про себе, що багатій глузує з нього. Посіяв ту єдину насінину посеред свого поля. Минув час, і ось проклюнувся росток, а згодом ріпа затінила все поле. Стало відомо про це диво по всіх усюдах. Докотилася вість і до короля. Він запросив бід-няка на розмову й поцікавився, як це ріпа зросла неймовірно великою. Бідний розказав, як він роздобув у сусіда одну-єдину насінинку, як посіяв серед поля, як із дрібної насінинки зросла велетенська ріпа.

Вислухавши, король звелів біднякові привезти ріпу до замку, а на підмогу дав солдатів. Нарешті ріпу доставили перед королеві очі. Владика спитав бідняка, скільки він хоче за свою ріпу.

— Я не можу визначити їй ціни, хай на це буде ваша воля,— зронив бідар.

Король не поскупився. За свою працю бідний одержав стільки срібла, скільки важила величезна ріпа. Ще виділив охоронців, які провели селянина до самого дому.

Так багато грошей бідняк ніколи не мав, от і закортіло йому визначити, скільки їх. Але в нього не було мірки, тож і пішов по неї до сусіда-багатія.

— А навіщо тобі? — ошелешено запитав той.

— Та поміряю своє срібло. Треба ж нарешті знати, скільки маю.

Багатій не міг повірити словам бідняка, мовляв, що за химери? Проте мірку дав, а сам потайці пішов слідом та й принишк за дверима. Бідний таки справді міряв срібло, бо до слуху багатія долинав дзенькіт монет. Ось тоді він не витримав і зайшов до бідняцької оселі.

Отетерілий багатій побачив, що його сусіда-бідар сидить на підлозі, геть засипаній срібними монетами. Коли багатій почув, що це король так нагородив бідняка за ріпу, він нетерпляче спитав:

— А як би й собі отримати таке багатство?

— Зроби щось незвичайне, діжку, наприклад. Якщо вийде рідкісна, то, гадаю, король заплатить сповна. Ось у мене зросла велетенська ріпа, і я розбагатів.

Повернувшись додому, багатій задумався: чим би здивувати короля? Вирішив зібрати усе срібло, що мав, розплавити його і зробити велику гарну срібну діжку. Так і вчинив. Сподіваючись отримати нагороду, повіз він свій виріб до замку.

«Скоріше всього, король заплатить золотом за мою дивовижну срібну річ. Адже дав біднякові срібла за якусь там ріпу»,— мріяв багатій.

Справді, короля вразив розмір срібної діжки і він спитав багатія, скільки вона коштує. Той відповів, як йому порадив сусіда:

— Я не можу визначити ціни своєму виробу, та й незручно. Хай милостивий король сам скаже, чого вона варта.

Король подумав і сказав:

— Тобі, багатій людині, гроші не потрібні. От нещодавно від одного бідняка я отримав незвичайний чудовий плід — таку величезну ріпу, якої ніколи не бачив. Я подарую її тобі за цю посудину. Адже ти землероб, спробуєш і сам виростити таку ж.

Одначе багатій цією порадою не скористався. Все його багатство пішло на оту велику срібну діжку. Але не показав свого розчарування і подякував королю за подарунок.

Так через жадібність багатій став украй бідний, а колишній сусід-бідняк, незважаючи ні на що, порається коло своєї землі, купленої за подаровані королем гроші. Живе добре й допомагає незаможним сусідам.

Правда і брехня

Було у купця двоє синів. Вони часто сперечалися про те, що в світі могутніше — правда чи брехня, кривда чи справедливість. Старший брат твердив, що завдяки брехні та обману стають багатими, а менший обстоював думку, що правда й справедливість зрештою завжди перемагають.

Купець помер і в спадок синам залишив корабель. Юнаки напнули вітрила і вирішили попливти на пошуки щастя. Ще на причалі вони вдарили об заклад, що перший, хто їм трапиться у відкритому морі, розсудить, хто з них правий.

Вони вирушили в море і надвечір зустріли дивного весляра у невеличкій просмоленій плоскодонці.

Старший брат гукнув йому з корабля:

— Гей, чоловіче! Що в світі переможе — правда чи брехня?

— Брехня і кривда запанують у світі,— відповів чоловік, який виявився лихої вдачі.

— Ну, чував? — зрадів старший брат.— Ти програв, забирайся геть із мого корабля.

І старший брат осліпив молодшого, посадив його у вутлий човник і полишив немічного посеред бурхливого моря.

Вітер і хвилі кидали човника з нещасним навсібіч і нарешті прибили до пустельного берега.

Сліпий навпомацки вибрався на землю, наражаючись на гостре каміння, виліз на великого валуна, щоб уберегтися від хижаків.

Коли хлопець, скоцюрбившись, сидів там, він почув шурхіт, буцімто хтось ковзав на лижах.

— Лижнику, підійди-но сюди й допоможи нещасному! — гукнув хлопець.

Лижник підійшов до юнака й запитав:

— Це ти гукав? Що тобі треба?

Хлопець розповів незнайомцеві про свою біду і пояснив, що це сталося через його віру в правду й справедливість.

— Не турбуйся,— втішив лижник.— Усе буде гаразд. Візьми мої лижі — вони приведуть тебе до джерела. Вмиєшся його водою і знову станеш зрячим.

Хлопець став на лижі, і вони вмить перенесли його до джерела. Тільки він умився, до нього відразу повернувся зір, а от бачити став ще виразніше. Все довкола було геть чуже, хлопець не знав, куди йти, і попрохав лижі, щоб вони вивели його до каменя, звідки розпочав дорогу. Не встиг оком змигнути, як лижі виконали його бажання і юнак побачив на березі свого рятівника — щуплявого дідка-бороданя.

Юнак був безмежно вдячний дідусеві за повернений зір і віддав йому лижі.

— Та я маю до вас ще одне прохання,— почав хлопець.— Порадьте, як мені дістатися на рідну землю. Хоч у мене все забрано, там знайдеться якийсь закуток, де я житиму по правді-совісті.

— Візьми мої лижі, а я змайструю нові, такі ж гарні,— мовив дідусь.— І рушай — лижі виведуть тебе на перехрестя трьох шляхів, де росте велика ялина, вкрита кошлатим лишайником. Вилізь на її верхівку й заховайся між гіллям, але не забудь прихопити з собою лижі. Коли ти напружиш зір і нашорошиш вуха, то побачиш і почуєш чаклунів, з допомогою яких станеш безмежно щасливий і дуже багатий.

Хлопець ще раз щиро подякував своєму рятівникові, став на лижі і, не відштовхуючись палицями, вмить опинився на роздоріжжі, де росла ялина в кошлатому лишайникові.

Юнак виконав дідусеву пораду: виліз на верхівку дерева, прихопивши з собою лижі.

Опівночі під ялиною зійшлося троє чорних чоловіків. Вони розіклали багаття і в його відблисках повели розмову.

Хлопець, який причаївся між віт, виснував, що вони з лихої зграї. Прислухавшись, почув, як один з них сказав:

— Я знаю щось таке, чого не знаєте ви.

— А я знаю щось таке, чого не знаєш ти,— промовив другий.

— Ніхто з вас не знає того, про що відаю я,— похвалився третій.

— Ну, то скажи, що тобі відомо,— аж підхопився перший.

— А знаю те,— почав третій,— що в королівському замку сутужно з водою — її привозять здалеку возом. Та цього не треба робити, якщо на подвір'ї замку зрубати велику крислату липу. І як тільки вирвуть із землі її коріння, на тому місці заб'є таке чисте джерело, що кращої води годі й шукати.

— А я знаю те,— повів другий,— чому лосі й олені втікають із королів-

ського парку. Раніше там їх аж кишіло, та коли на брамі прилаштували для окраси лосині роги, тварини стали боятися й перебралися в іншу місцину.

Перший, сидячи навпочіпки, розкрив ще одну таємницю:

— А ви знаєте, що в того короля є дочка, яка вже кілька років нездужає, і жоден лікар не може її вилікувати? Принцеса миттю одужає, коли при сході сонця вивести її до парку, роздягти догола й натерти росою.

Отак погомоніли чорні чоловіки та й пішли собі геть.

Хлопець, причаївшись на верхівці ялини, добре запам'ятав усе, бо зрозумів, що почуте — на вагу золота. Він спустився з дерева, став на лижі і заквапився до королівського замку.

Там юнак попрохав у короля роботи і став водовозом.

І почалася виснажлива праця. Конем і возом, на якому стояла велика діжка, доставляв він воду, якої бракувало в замку. Маєток був великий, і юнак з рання до смерку возив воду.

Якось він стрів на дорозі короля, і той почав бідкатися:

— Ну, хіба це не диво, що поблизу мого замку ніяк не знайдуть водоносної жили, і через це цілісінькі дні з раннього ранку до вечора змушені мучитись кінь і водовоз?

А хлопець відповів на це:

— Жила є, і вона заб'є ключем, якщо на подвір'ї замку зрубати велику кислату липу і висмикнути з землі її коріння.

— Чи ручаєшся за це головою? — запитав король.

Хлопець підтвердив, і негайно кілька дужих чоловіків почали рубати липу. Коли її коріння вирвали, на тому місці забило таке джерело, що ледве встигли приборкати воду й викопати колодязь.

Король зрадів і підвищив водовоза по службі — зробив своїм ловчим.

— Це заняття для ледарів,— сказав король.— Адже лосі й олені пощезли з мого парку, хоч кілька років тому їх було тут видимо-невидимо.

— Звірі бояться лосиних рогів, що прибиті на парковій брамі,— пояснив учорашній водовоз.— Я певен, що коли їх звідти прибрати, то лосі й олені повернуться.

Роги зняли, і вже наступного ранку, вийшовши до парку на прогулянку, король побачив лосів та оленів, що походжали між дерев.

— Ну, ти ж і розумака! — похвалив король юнака і дав йому посаду дворецького.

Минав час. Одного дня хлопець побачив короля дуже сумним і запитав, у чому річ.

— Спіткало мене велике горе,— відповів король,— моє єдине дитя, моя донька вже п'ять років хворіє, з ліжка не встає, тане, мов свічечка. Найкращі королівські лікарі як не мудрують, вилікувати її не спроможні. І через це

я оповістив, що той, хто порятує мою дочку, візьме її собі за дружину й отримає півкоролівства.

— Ось я і вилікую принцесу,— пообіцяв дворецький.

Не зволікаючи, хлопець почав готуватися. Він зробив ноші і наказав до схід сонця винести хвору на галявину королівського парку, де її, як тільки спалахнули перші промені, старанно розтерли росою.

— Ну, тепер недуга зовсім доконає хвору принцесу,— прошепотів королю котрийсь із генералів. Правитель зі своєю свитою саме прибув на місце і пильно спостерігав за спробою вилікувати королівну.

— Якщо доконає, йому зітнуть голову,— пригрозив король.

Проте сталася дивина — принцеса на очах одужала й розквітла.

Юнак став її нареченим, почали готуватися до бучного весілля. За морями-океанами замовили численні товари, і жених пішов у гавань стрічати кораблі, які мали їх привезти.

Два величні вітрильники запливли до королівської гавані, і тут хлопець побачив свого брата, який був капітаном обох кораблів. Багатьох товарів бракувало, деякі з них не підходили.

Коли юнак зауважив про це капітанові, той спробував золотом підкупити його, щоб замовчати про нестачу.

— Даремно пропонуєш мені гроші,— сказав менший брат.— Хіба ти не впізнав мене? Адже знаєш, що я не терплю брехні й кривди.

— Звідкіля це я повинен тебе знати, вельмишановний придворний пане? — запитав капітан.

— Отакої! Як же це ти не впізнаєш свого брата? — здивувався дворецький.— Невже не пам'ятаєш, як протнув мені очі й кинув напризволяще у відкритому морі?

Лише після цього старший брат упізнав меншого брата, дуже злякався і подумав, що брат помститься йому за лихий вчинок. Він попросив пробачення і поклявся жити чесно, по правді-совісті.

Менший брат пробачив старшому і запросив його в гості до королівського замку.

Там вони розповіли один одному про своє життя-буття, і брат-капітан запитав у брата-дворецького:

— Розкажи-но, як ти став другом королеві й за віщо він підвищив тебе по службі?

І той розповів, як він цілком чесно досяг дечого в житті — про дивовижні лижі, цілюще джерело і про те, як на перехресті доріг почув оповідь чорних чоловіків.

«Ох і пощастило ж цьому невігласу»,— подумав заздрісно старший брат і вигукнув:

— Позич мені свої чарівні лижі, щоб і я пішов винюхав дещо в тих чортів!

Капітан отримав лижі, помчав на роздоріжжя і виліз на ялину.

Але так поспішав, що забув узяти лижі з собою нагору — залишив їх під деревом.

Опівночі зійшлися на раду чорні чоловіки й одразу ж наткнулися на ті лижі.

— Це якийсь негідник забрався на верхівку, аби підслухати наші таємниці! — розсердилися чортиська.

Вони щосили почали розхитувати ялину.

Капітан гепнувся додолу, мов шишка. Забився, та й лупцювали його чоловіки так, що віддав Богові душу.

А менший брат одружився з королівною, і жили вони собі весело й щасливо.

Про Білку, Рукавичку й Голку

Жили колись три сестри: Білка, Рукавичка й Голка. Якось вирушили вони до лісу на полювання. Через деякий час вийшли на роздоріжжя. Білка, як старша, порадила:

— Підемо кожна своєю дорогою. Хто перший знайде здобич, гукне інших.

Скоро Голка натрапила на смолистий пеньок і загукала:

— Мчіте, Білко й Рукавичко!
Мчіть сюди, мої сестрички!
Недаремно вас я кличу,
я знайшла велику здобич!

Рукавичка й Білка прибігли до Голки.

— Я знайшла смолистий пеньок,— похвалилася Голка.

— Ну то й що? Таких пеньків повен ліс! — розсердилися старші сестри на молодшу.

Знову всі розійшлися врізнобіч. Голка, побачивши лісове озеро, закричала:

Мчіте, Білко й Рукавичко!
Мчіть сюди, мої сестрички!
Недаремно вас я кличу,
я знайшла велику здобич!

Рукавичка й Білка тут як тут.

— Що ти надибала? — запитали.

— Я знайшла озеро,— запишалася Голка.

Вилаяли її сестри, відлупцювали та й знову майнули на пошуки.

Сумна Голка попростувала далі й непомітно вийшла до болота, де паслося велике стадо оленів. Голка запримітила найбільшого. Тоді потайки забралася в травинку, і великий олень проковтнув її. Голка колола й колола тварину, поки та сконала.

Голка знову почала скликати сестер:

— Мчіте, Білко й Рукавичко!
Мчіть сюди, мої сестрички!
Недаремно вас я кличу,
я знайшла велику здобич!

Рукавичка й Білка почули, але подумали: «Ми не підемо, знову одурить». А Голка закричала вдруге:

—Мчіте, Білко й Рукавичко!
Мчіть сюди, мої сестрички!
Недаремно вас я кличу,
я знайшла велику здобич!

А сестри міркували собі: «Ні, не підемо. Знову обведе навколо пальця. Знайшла якийсь смолистий пеньок і кричить».

Тоді Голка закричала втретє:

— Мчіте, Білко й Рукавичко!
Мчіть сюди, мої сестрички!
Недаремно вас я кличу,
я знайшла велику здобич!

Врешті Рукавичка й Білка вирішили піти на гук.

— Ну, яка у тебе здобич?

— Я звалила оленя,— похвалилася Голка.

Побачивши тушу великої тварини, Білка й Рукавичка вигукнули:

— Ти зробила чудове діло — вполювала таку здобич!

Гуртом оббілували оленя. Але приготувати м'ясо ні в чому — немає казана. Голка порадила Білці:

— У тебе гострі кігті, надери березового лубу, й зробимо казан.

Білка принесла лубу. Голка зладнала посудину.

— І води в нас немає. Де її взяти?

— Я ж знайшла озеро,— мовила Голка. Рукавичка метнулася по воду.

— І дров у нас немає. Як зваримо м'ясо?

— Я ж натрапила на смолистий пеньок,— нагадала Голка.

Принесли воду, паливо й стали куховарити. Зварили, наїлися, а залишок ще й додому принесли.

Може, ще й досі їдять оту оленину.

Чарівна скрипка

Три роки наймитував хлопець у жадібного хазяїна. Та коли настав час розрахунку, скнара простягнув наймитові всього три срібняки.

Поклав хлопець до кишені ті гроші та й пішов білим світом шукати щастя. Ішов, ішов лісовою стежинкою, коли назустріч йому — старезний дідусь.

— Чи не купиш у мене? — поцікавився він.

— А що у вас купити? — запитав хлопчина.

— Я продав би тобі рушницю,— сказав дідусь і простягнув юнакові зброю.

— Що я з такою іржавою і старезною робитиму? — завагався молодий наймит.

— Це чарівна рушниця,— пояснив дідусь.— Коли з неї вистрілиш у небо, неодмінно матимеш здобич, хоч і ніде не видно ні звіра, ні птаха. А втім, рушниці я не продав би, але скоро маю рушати на той світ, а там, ясна річ, зброя не потрібна.

Сторгувалися. Хлопець заплатив за рушницю один срібняк і рушив далі. Трохи згодом йому зустрівся ще один дідусь, який запропонував свою приношену мідну обручку.

— Не можу купити,— відбрикувався хлопець.— Маю лише два срібняки.

— Ну, давай один,— попрохав дідусь.— Це така обручка, що збереже руки, змусить говорити правду. Мені невдовзі помирати, а на тім світі ніякі речі не потрібні.

«Це може мені знадобитися»,— подумав хлопець і купив обручку.

Потому юнак зустрів і третього дідуся. Той запропонував купити вельми стару, потемнілу від часу скрипку.

— Ну що я з нею робитиму, коли не вмію грати? — заперечив юнак.

— Та я й не продав би своєї скрипки, але відчуваю, що кирпата свашка за плечима,— заговорив дідусь.— На ній гратиме кожен, хто схоче. Достатньо водити смичком по струнах — чутимуться всілякі чарівні мелодії. У цієї скрипки є ще така чаклунська сила, що змушує людину танцювати мимоволі, навіть юрма шпарко затанцює, як зачує музику.

Хлопець за останнього срібняка придбав скрипку та й пішов далі.

Тим же шляхом в одноколці трюхикав отой скупий господар, у якого хлопець наймитував. Наздогнавши парубка, він зупинив коня і запитав:

— У тебе гроші ще є?

— Немає,— відповів хлопець.— За цей час я придбав кілька чудових речей.

Хазяїн поцікавився покупками, а коли дізнався, на що наймит витратив гроші, став дорікати:

— Я гадки не мав, що ти розтринькаєш гроші на такі дурнички. Цей непотріб не вартий трьох мідяків.

— Отакої! — вигукнув хлопець, підняв рушницю вгору і бабахнув.

Тієї ж миті на шлях гепнулося десять чималих качок.

У хазяїна очі полізли на лоба, коли побачив таку здобич, і він відразу ж зрозумів, що рушниця чарівна. Почав торгуватися, щоб купити її. Спершу юнак одмовлявся, та коли господар добряче напосів та ще запропонував за дивозброю золоті монети, все-таки продав.

Скупердяга почав негайно стріляти в небо, але не збив жодної качки. Рушниця, потрапивши до рук багатія, втратила чарівну силу.

У страшенній люті хазяїн стрибнув в одноколку, щоб звідти пошмагати хлопця. Одначе тут показала свої чари скрипка: якась невідома сила запально водила смичком по струнах.

Почулася весела полька, і господар пішов у танок. Він довго танцював безперестанку, аж зуби вишкірив, поки знесилений вскочив у колючий шипшиновий кущ і тепера ніяк не міг звідти виборсатися.

А хлопець стрибнув на воза, схопив віжки і покотив собі далі — лиш курява за ним здійнялася.

Відтоді колишній наймит став неперевершеним скрипалем. Обійшов усі села й міста, розбагатів. Купив собі лаковані чоботи, капелюха з пір'їною, нові штани й сурдута.

Нарешті він дістався королівського замку. Чував, що в короля три доньки на виданні, ось і вирішив одну з них узяти собі за дружину.

Він прийшов до володаря і сказав про свій намір.

— Так, є в мене дочки,— відповів король.— Спитай у найстаршої, чи погодиться піти за тебе.

Подався хлопець на розмову до найстаршої. Оскільки був уважний та гречний, сподобався королівні, а небавом одяг їй на палець обручку — свою третю чарівну річ, ту саму мідну обручку, яка змушує говорити щиру правду.

Він запитав у дівчини:

— Чи тебе коли-небудь хтось голубив?

Королівна заперечливо похитала головою, проте її уста мовили:

— Двічі, тільки двічі мене приголубив колись чужоземний принц.

Не підійшла музи́ці дівчина, яку голубили інші, і незабаром він одяг чарівну обручку середульшій королівні.

— Ну, а тебе хто голубив? — запитав хлопець.

— Лише один раз мене голубив чужоземний принц,— зізналася дівчина.

— І ти мені не пара,— сказав колишній наймит і торкнувся обручкою пальця наймолодшої королівни.

— Може, й тебе вже хтось голубив? — суворо поцікавився.

— Мене й пальцем не торкався жоден чоловік! — пирхнула найменшенька.

Оце й пара чудовому скрипалеві! Вирішили справити з дівчиною весілля.

Але старші сестри вельми розлютилися, що хлопець випитав їхню таємницю. Вони побігли скаржитися батькові, що скрипаль їх знеславив, і вимагали скарати хлопця на горло.

Король погодився з проханням дочок і звелів повісити хлопця.

Королівське слово — закон. Отже, юнака схопили, зв'язали за спиною руки й привели до шибениці.

Вся челядь і юрми людей зібралися на це видовище.

З'явився кат із зашморгом у руках і за мить накинув мотузку на шию колишнього наймита. Тоді хлопець попрохав дозволу на останнє бажання.

— Я — музи́ка,— сказав він.— Дайте мою скрипку, хочу зіграти на прощання польку.

— Останнє бажання засудженого на смерть сповняють,— мовив король.— Хай заграє на свою скрипку.

Той жадібний хазяїн, котрому якимось чином вдалося вибратися з колючого шипшинового куща, прошмигнув крізь натовп і вигукнув:

— Ради Бога, не давайте цьому негідникові скрипки! Я так витанцьовував під її цигикання, що й штани порвав.

— Що обіцяно, треба сповняти,— кинув король.

— Ну, тоді прив'яжіть мене до дерева, щоб я від танцю не пошматував собі одіж на лахміття,— попрохав скупердяга.

Тож прив'язали його до стовбура. Хлопцеві подали скрипку, й заходився він грати. Виводив краще, ніж раніше, і вся челядь, увесь люд несамовито затанцювали. Застрибав у танці й король. Кат заціпенів на місці, бо, танцюючи, так заплутався у мотуззі, що не міг уже відійти од шибениці. Скрипаль грав, а люди танцювали все завзятіше. І прив'язаний до дерева господар не міг опиратися голосу чарівної скрипки — вовтузився туди-сюди, розтер собі спину до крові, бо пута ослабли.

Хлопець грав та грав, і весь люд танцював до запаморочення. А юнак зістрибнув з помосту, де стояла шибениця, схопив на руки найменшу королівну, посадовив у карету, вйокнув на коней, і помчали вони битим шляхом шукати щастя-долі.

Аммі-Розсоха

Якось надвечір зайшли двоє мудреців до однієї хатини. Вони попросилися на нічліг, але трохи раніше від них сюди прибув заможний торговець хутром. Оселя була тісна і більше не могла вмістити гостей. Та господар, привітний чоловік, не залишив мудреців просто неба і запитав, чи не хотіли б вони переночувати в стайні.

— А чом би й ні,— відповіли подорожні.— Простелимо сінця, пора нині літня, тепла.

Пішли мудреці спати до стайні. Вікно в хаті було відчинене, й десь опівночі вони почули жалісний стогін. Це у господині почалися перейми.

Молодший мудрець сказав старшому:

— Ти поможи отій жінці,— ох, як важко вона стогне.

— Ще не час допомагати,— мовив старший мудрець і перевернувся на другий бік.

— Ти мусиш неодмінно допомогти,— роздратовано кинув молодший.

— Не метушись даремно,— порадив старший.— Я неодмінно допоможу цій жінці, щоб вона породила здорового хлопчика.

Молодший мудрець на мить замовк, а тоді спитав:

— Звідкіля ти знаєш, що в бідняка буде син?

— Буде син, і нехай він стане родичем купцеві, який зараз ночує у хатині,— відповів старший мудрець.

Багатого торговця, який спав на лаві, розбудив крик новонародженого. Він вийшов на подвір'я подихати свіжим повітрям і почув, про що гомоніли мудреці.

«Ну тепер ясно, оцей злидарський пуцьвірінок може стати моїм спадкоємцем!» — пробурчав купець. До світанку не міг склепити очей, бо все міркував над почутим.

Коли благословилося на світ, у торговця хутром виник задум, як завадити, щоб не звершилося те пророцтво.

Він розговорився з бідняком і поспівчував йому: той уже мав вервечку дітлахів. Купець мовив, що в нього немає дітей, і попрохав віддати йому немовля за сина.

«Що вдієш? — подумав господар.— Для нашого синочка було б великим щастям, якби виріс здоровим та заможним».

Тож і пішов купець з хатини, пригортаючи до грудей хлопчика в сповитку. Батьки немовляти й не здогадувались, що торговець задумав погубити їхнього сина.

Ступивши в темний ліс, купець звернув з дороги, підвісив хлопчика на гілці величезного дерева й помандрував собі далі. Він був достеменно переконаний, що тепер мудрецеве провіщення довіку не збудеться.

Одначе сталося так, що невдовзі повз те місце проходив мисливець. Він почув дитячий плач, пішов на голос і побачив на гілці підвішене за льолю немовлятко. Мисливець узяв дитя і приніс додому. Він підшукав хлопчикові добросерду няню, піклувався про малого, мовби про рідного сина.

Хлопчик зростав струнким та дужим. Названий батько кликав його Антті. А коли син пішов гратися до дітей і ті дізналися про історію його появи, то хутенько дали йому ще й прізвисько Розсоха. Так і стали його називати селюки Антті-Розсоха, це й лишилося на все життя.

Минули роки, й Антті став гарним юнаком. Одного дня багатий торговець хутром проїздив біля їхньої домівки і зайшов до Антті. Він продав хутра й, оскільки була вже пізня година, попросив дозволу заночувати. Розговорилися, і купець дізнався, що юнака прозивають Антті-Розсохою. Він поцікавився у мисливця, як хлопець отримав таке чудернацьке прізвисько. Той розповів подорожньому пригоду Антті: як знайшов його прив'язаного до гілки, як узяв немовля собі за сина і виховав на радість серцю й очам.

Купець злякався, адже збагнув, що цей дужий ставний юнак і є той самий хлопчик, якого він хотів позбавити життя ще немовлям.

Всеньку ніч торговець хутром не склепив очей — напружено міркував, як звести Антті зі світу, щоб не збулося пророцтво старого мудреця.

Коли настав ранок, у нього визрів підступний намір, тож і мовив мисливцю:

— Я згадав про дуже важливу річ і мушу повідомити про це додому. Чи не знайдеться у вашого названого сина часу віднести туди мого листа?

— Звичайно,— сказав мисливець і запевнив, що це ніскільки не обтяжливо для юнака.

Купець написав листа, в якому звелів своїм людям схопити того, хто принесе листа, й повісити на березі, що росте на подвір'ї.

Антті вирушив у дорогу, сном-духом не відаючи, яку жахливу звістку — смертний вирок собі — несе у листі. Йшов дуже швидко, тож на схилі дня вельми втомився. Юнак ліг у затінку дерева на мохові й міцно заснув.

Так сталося, що цим же шляхом простували двоє школярів. Побачили вони сплячого й листа в його руках. Задля жарту взяли послання, розпечатали й прочитали. Якусь мить радилися й вирішили підлітки пожартувати з того, хто писав листа, обернути зло добром. Вони добре знали купцеву підступність, то й залюбки пішли на таке. Ось що вони написали:

«Я хочу, щоб юнак, який принесе цього листа, був моїм зятем. Хай дочка виходить за нього заміж. Я ще на деякий час забарюся, так що негайно справте весілля. І ще сповніть одну річ, про яку я мало не забув: на березі, що росте біля хати, повісьте старого пса».

Ось такого листа зліпили шибайголови. Тицьнули його в долоню Антті, а самі, осміхаючись, пішли своєю дорогою.

Антті ще трохи поспав, тоді прокинувся і згодом благополучно дістався до купецької садиби. Він оддав листа, господиня вголос прочитала його перед усією родиною. Вони, правда, були трохи вражені раптовим наказом господаря, одначе його слово — закон, і донька стала дружиною Антті. Не забули й те, що стосувалося пса,— наймити повісили його у дворі на березі, як і велено було в листі.

Через два тижні купець із возом хутра повертався додому. Наближаючись до рідної домівки, він побачив, що на березовій гілці висить щось чорне. Торговець пробурмотів собі:

«Ось ти, Антті-Розсохо, й погойдуєшся! Не бувати вже тобі моїм родичем!»

Але радість купця була передчасною, бо, звернувши на подвір'я, він побачив, що то на гілці метляється його вірний пес, а Антті разом з усією челяддю стрічає його як любого тестя.

Купець приховав розгубленість і лють. Він збагнув, що хтось підробив його листа. Тож знову став ламати голову, як звести Антті зі світу.

Через кілька днів торговець запросив до себе молодого зятя й сказав:

— Я вже старий, але хотів би ще з'ясувати, як людині знайти найбільше щастя. Ти ще молодий і спритний, тож рушай у Похйолу[4] і запитай про цю річ у всевідущої Лоухі.

Антті хутенько зібрався в дорогу. Він і не здогадувався, що тесть бажає своєму зятеві на віки вічні залишитись у студених краях.

Антті закинув торбину з харчами за спину, взяв костура і попрямував у Похйолу.

Чимало днів ішов юнак, доки нарешті дістався величезної гори Хійє. На її гребені стояв неймовірно високий і кремезний чолов'яга із суворим лицем.

Цей велетень тримав на плечах грозові хмари, а в його шапці причаїлися два вихори.

— Куди йдеш? — громовим голосом пророкотів велет.

— Йду до Похйоли — запитати, як людині знайти найбільше щастя,— відповів Антті.

— Запитай принагідно,— попрохав велетень,— чому на мій садок напала пліснява. Раніше там дозрівали чудові соковиті плоди, а тепера все губить оця гидота.

Антті пообіцяв запитати, а велет сказав:

— Щоб ти швидше добрався, дам тобі свого найкращого жеребця зі стайні велетів. Там, на галяві, попаси його й скачи, куди заманеться.

Антті подякував велетові, повів коня на випас, потому осідлав чудового гриваня, скочив у сідло і помчав далі, мов на крилах вітру. Та невдовзі попереду почув громохке рокотання, схоже на розкоти грому. Стугоніла земля, але Антті не злякався, а їхав далі й нарешті прибув до палацу, обведеного високим кам'яним муром.

Біля брами стояв патлатий велетень. Він гатив у неї кулаком так, що палац аж хитався і земля двигтіла.

— Хто ти і куди йдеш? — запитав велет, побачивши Антті.

— Мене звуть Антті-Розсоха, мандрую до Похйоли. Хочу дізнатися в Лоухі, як людині знайти найбільше щастя.

— Запитай водночас, де ключ од мого палацу. Десять років тому загубив його й відтоді марно намагаюся ввійти. Якщо дізнаєшся, щедро віддячу за твоє старання.

Антті пообіцяв з'ясувати це й помчав далі.

Небавом він дістався гори, на схилі якої росла величезна ядрена сосна. В її верховітті сидів велетень із довжелезним списом у руках. На землі палало

---

[4] П о х й о л а — північна земля; Лоухі — господиня Похйоли, уособлення зла.

багаття, і крем'язень підсмажував цілого лося, нахромивши тварину на вістря списа.

Велет ще здаля побачив Антті й гукнув:

— Під'їдь сюди, вершнику, покуштуй моєї смажені!

Запрошення було вельми доречне, бо Антті страшенно зголоднів. Він зіскочив зі свого жеребця, відбатував шмат м'яса й жадібно з'їв. Хлопець подякував за їжу і хотів уже рушати, як велетень мовив із сосни:

— Не квапся, а скажи-но, куди прямуєш?

Антті пояснив, що йде в Похйолу до Лоухі дізнатися про загадку щастя.

— Ти б дізнався,— попрохав велет,— чому я мушу все життя сидіти у верховітті. Іноді до смерті дошкуляє голод, але жодного лося чи іншу звірину вполювати списом не можу.

Антті пообіцяв з'ясувати й цю справу, скочив на свого чудового коня і рушив далі.

Незабаром його шлях перетнула шумлива річка, справжня тобі стрільвода. На березі сиділа стара-престара бабуся з гачкуватим підборіддям і веслом під пахвою.

— Чи не перевезете мене? — запитав Антті.

— Авжеж, тебе перевезу, а твого коня мій човен не витримає,— відповіла стара.

— Ну, я залишу свого скакуна на цьому березі поскубти соковитої трави,— сказав Антті.

Він сів у бабусину плоскодонку, та й рушили вони через бурхливу темну річку. Антті запитав у старенької, чи далеко ще до хатини Лоухі, і дізнався, що вже близько.

— Маєш до господині Похйоли якусь нагальну справу? — поцікавилась веслярка.

Чоловік пояснив, у чому річ, і стара мовила:

— Як тільки потрапиш до Лоухі, то запитай, коли ж я спекаюсь оцього заняття? З давніх-давен я перевожу мандрівничих, уже постаріла, все тіло болить, тож я залюбки облишила б це ремесло.

Антті пообіцяв не забути бабусиного прохання. Небавом вони дісталися протилежного берега. Через деякий час мандрівник стояв перед пишною садибою господині Похйоли.

На подвір'ї — ні душі, тиша панувала і в хаті, куди зайшов Антті. Челяді не було, тільки донька Лоухі біля столу місила тісто.

Антті сів на лаву, заговорив з дівчиною, аби дізнатися, чи Лоухі повернеться додому надвечір. Донька спершу хотіла почути, звідкіля подорожній і в якій справі прибув до Похйоли. Незнайомець пояснив і в свою чергу переповів запитання, на які хотів отримати відповідь.

— Ох, ці запитання! — вигукнула юнка, вислухавши Антті.— Їй-бо, я не вірю, що моя матуся відповість на них. От хіба що я випитаю про це.

Антті був надзвичайно гарний, і тому донька Лоухі вирішила йому допомогти. Дівчина порадила подорожньому сховатись у піч і слухати, нашорошивши вуха, про що вона гомонітиме з матір'ю.

Так минув день, а коли посутеніло, Антті заліз у піч. Незабаром двері відчинилися і господиня Похйоли ввійшла до оселі.

— Чи не був тут хтось із чужинців? — запитала Лоухі в доньки.

— Та заходив якийсь подорожній,— відповіла дівчина.— У нього повен козубець запитань, а відповісти на них я не можу. Оскільки тебе, матусю, вдома не було, він поспішив далі, щоб з'ясувати в когось іншого.

— Про що ж цей чоловік запитував? — поцікавилася Лоухі.

— По-перше,— почала донька,— він хотів дізнатися, як людині знайти найбільше щастя.

— Гм, невже люди такі нерозумні, що цього не знають? — здивувалася Лоухі.— Найбільше щастя — обробити лан і засіяти його зерном.

— І ще,— вела далі донька,— він зустрів велетня, який на плечах тримав хмари. Той попрохав довідатись, як позбутися плісняви в садку.

— Цю плісняву випускає в повітря черв'як, який живе під каменем,— пояснила Лоухі.— Коли шкідника розчавити, дерева знову пустять пагони, заквітують і почнуть плодоносити.

— А як потрапити до палацу велетневі, котрий загубив ключі? — запитала дівчина.

— Іч, як ти запам'ятала всі запитання незнайомця! — здивувалася Лоухі.— Ключі лежать під кам'яним порогом, нехай здоровань забере їх звідти!

— А як тому велетневі, який сиднем сидить на дереві, спуститися на землю?

— Знаю і це,— відповіла Лоухі.— Хай ударить об стовбур вільховою ломакою. Тоді золота глиця сосни обсиплеться, і тієї ж миті той чоловік опиниться внизу.

— І, нарешті, в мене запитала бабуся-веслярка, яка перевозить людей через річку, як їй облишити своє заняття.

— Для цього треба не так уже й багато. Коли стара перевезе подорожнього через річку, нехай перша вийде з човна, відштовхне його лівою п'ятою і скаже: «Я піду, а ти залишайся!»

Антті, який сидів у печі, уважно прислухався до розмови матері й доньки, запам'ятовував кожне слово.

Повечерявши, Лоухі лягла спочивати,і невдовзі із світлиці долинуло гучне хропіння. Отже, господиня Похйоли спала. Антті попрощався з її донькою,

подякував за допомогу, навшпиньки пробрався до дверей і вишмигнув на подвір'я.

На березі річки розбудив бабусю, що куняла, зіпершись на весло.

— Чи дізнався щось про мою скруху? — нетерпляче запитала стара.

— Авжеж, ви скоро спекаєтесь своєї роботи,— відповів Антті.— Та спершу перевезіть мене через річку, тоді вже неодмінно скажу.

Бабуся перевезла подорожнього на протилежний берег. Антті вистрибнув з човна і тоді розповів, що вона має робити, аби спекатися свого заняття.

Кінь очікував хазяїна й нетерпляче заіржав. Антті стрибнув у сідло і так поскакав, що земля загула.

Коли благословилося на світ, Антті дістався до сосни, на якій сидів велет із довжелезним списом у руках.

— Здається, ти добре все залагодив у Лоухі! — гукнув той із дерева.— Що ж ти чував про мою біду?

— А то як же, чував, але зажди трохи, дізнаєшся внизу,— сказав Антті й поспішив до лісу виламати вільхову ломаку.— Тепера будь напоготові! — застеріг він велетня і почав гатити палицею об сосновий стовбур. Золота глиця із дзвоном стала опадати, і разом з нею велет гунув додолу.

Від неймовірної радості він підскочив до Антті й запитав:

— Як, мій брате, віддячити тобі за добро?

— З мене буде вдосталь, коли як плату отримаю кілька соснових гілок,— одповів Антті.

— Бери, бери, добрий чоловіче, хоч усе верховіття, а то й цілу сосну,— припрошував велетень.

Антті не міг узяти верхівку дерева, тож набив свою торбину золотою глицею.

Гривань, як вітер, помчав далі, і ось він дістався палацу, господар якого загубив ключі.

— Не гати даремно в браму! — гукнув Антті чубатому крем'язневі.— Ключі під кам'яним порогом.

Дужак тієї ж миті підняв плитнякову брилу, і справді! — там лежали загублені ключі. Велет зайшов до свого палацу й дозволив Антті взяти зі скарбниці все, що душа забажає. Той набрав повну торбину коштовностей і помчав далі.

Трохи перегодом він під'їхав до велетня, який тримав на плечах хмари, і порадив, як тому позбутися плісняви.

Гігант тут-таки розчавив черв'яка, який поширював садову хворобу, і подарував Антті свого чудового коня.

Так і завершилася сповнена пригод мандрівка — Антті прибув до рідного подвір'я.

Ох і здивувався ж тесть, бо посилав зятя на загибель, а той повернувся здоровісінький.

— Ну, чи ти й справді побував у Лоухі, ще й так швидко обкрутився? — засумнівався тесть.

— Звичайно, побував,— одповів Антті.

— Ну що, сказала тобі, як людині стати найщасливішою?

— Так, сказала. Найбільше щастя, коли людина обробляє лан і засіває його зерном,— одповів Антті.

Вся челядь була вельми здивована, коли Антті виклав коштовності. Лише тесть помітно спохмурнів, бо не міг уже вигадати нічогісінько, щоб звести зі світу зятя.

Одного дня він сказав своїй родині:

— Я принаймні не звідав ні щастя, ні спокою, випалюючи ліс та обробляючи поле, бо мені судилося бути купцем, і все своє життя, торгуючи, прагнув

багатства. Можливо, у старої з Похйоли є для мене якась інша порада? Я теж хочу отримати скарби, як і мій зять.

Торговця хутром не вдовольнила відповідь господарки Похйоли. Він хотів запитати в Лоухі, як би завадити здійсненню пророцтва й звести з білого світу Антті-Розсоху.

І вирушив купець тим самим шляхом, який пройшов Антті. Дістався берега бурхливої річки, де куняла, зіпершись на весло, бабуся з гачкуватим підборіддям. Старенька повезла купця через річку, а як тільки наблизилися до протилежного берега, хутенько вистрибнула з човна, відштовхнула його лівою п'ятою і мовила:

— Я йду, а ти залишайся!

Ось так і став торговець-хутряник перевізником у Похйолі.

А Антті-Розсоха успадкував купцеве майно — як і пророкував мудрець при його народженні.

Жаба і ворона

Жаба кумкала в річці. Ворона почула це, причаїлася на березі й чатувала, аж поки схопила жабу. Та почала проситися-молитися: відпусти на волю! Але ворона не зважала на благання і міцно тримала здобич у дзьобі. Тоді квакуха почала розхвалювати птаху:

— Ой, які гарні в тебе штанці!

Ворона запишалася від такої похвали й прокаркала:

— От побачила б ззаду — ще гарніші!

А жабі тільки цього й треба — ледь одкрився дзьоб, як вона шубовснула в річку, а звідти заходилася кепкувати зі своєї нападниці:

— У ворони старі штани! У ворони старі штани!

Вороні страшенно кортіло ще раз упіймати жабу, але та була обачна. Так і полетіла одурена ні з чим.

Три сестри

Жила собі колись жінка, в жилах якої, напевне, текла кров чаклунки, бо її доньки були не такі, як в інших людей.

Найстаршу звали Одноокою, тому що мала одне око посеред лоба. Середульшу кликали Триокою, бо вона мала троє очей, а найменшу — Двоокою, адже лиш у неї очі були, як у всіх людей:

Мати й сестри люто-прелюто ненавиділи Двооку за те, що вона відрізнялася від них.

— Чому це ти повинна бути ліпшою від нас тільки тому, що маєш очі, як у всіх селюків? — обурювались вони.

Двоокій залишали всю роботу, вона мусила носити благеньке вбрання і вдовольнятися недоїдками. Дівчину відсилали пасти худобу й не давали нічого, окрім цвілого або черствого, мов камінь, хліба.

Якось погнала Двоока пасти кіз, і дали їй з собою такий окраєць, що годі було вгризти. Згорьована дівчина сіла на обніжку й тихо заплакала. Раптом перед нею з'явилася жінка з лляним волоссям і ніжним поглядом. Вона погладила Двооку по голівці й сказала:

— Не плач так гірко, моя дитино. Слухай-но мене уважно, я дам тобі добру пораду. Коли схочеш їсти, скажи малесенькій білій кізоньці:

Кізонько моя миленька,
стіл накрий мені гарненько!

І тварина подасть тобі на стіл смачні страви. Але запам'ятай: лишень поїси, одразу прибери зі столу, примовляючи:

Кізонько моя миленька,
страви прибери хутенько!

А спіткає тебе лихо, я прийду тобі на поміч, коли покличеш мене ось так:

Мавко-білявко, допоможи!
Порятувати мене прибіжи!

Мавка, мовивши це, зникла, мов уві сні. Двоока вирішила тієї ж хвилі послухатися поради. Вона проказала чарівні слова, і ба! — перед нею відразу ж малесенька біла кізочка понаставляла чимало страв. Стіл було застелено красивим білим обрусом, у чашках і мисках парували найвишуканіші наїдки. І все у красивому дорогому посуді, мов у князя,— ножі й виделки зі щирого злота, ложки срібні.

Дівчина залюбки поїла і, пам'ятаючи пораду мавчину, прибрала зі столу.

Увечері, коли Двоока з козами повернулася додому, вона й не торкнулася тих недоїдків, які залишили їй старші сестри на денці глиняного горщика. Домашні зауважили, що Двоока навіть не їла.

Так тривало весь тиждень і наступний теж. Одначе найменшенька росла, міцнішала й гарнішала.

«Щось тут таємниче,— думали мати й старші сестри.— Треба вистежити, де вона їсть, бо ж ніхто не проживе, живлячись самим повітрям»,— вирішила трійця. І коли вранці Двоока погнала на пасовисько кіз, Одноока пішла за нею, щоб вивідати таємницю.

Тож опинилась Двоока у важкому становищі. Бо й наступного дня Одноока сестра пильнувала за нею, наче тінь. Двоокій страшенно хотілося їсти, але не відважувалась викликати чарівний столик.

Третього дня Двоока погнала кіз у високу густу траву. День був немилосердно спекотним, а дорога далека. Дівчата дуже потомились, і Двоока мовила сестрі:

— Ляж на хвильку спочити на моховому горбочку, а я тобі заспіваю.

Одноока недобачила в цьому ніяких хитрощів і прилягла на моховий килим.

Здаля почулося кування зозулі, й Двоока тихесенько заспівала:

Пташко-зозуле, голос подай,
втомлену дівчину заколисай!

Одноока заплющила єдине око й заснула. Щоб переконатись остаточно, Двоока ще й запитала:

Ти, сестрице, ще не спиш
чи уже міцненько спиш?

Міцний сон огорнув Однооку. Тоді Двоока покликала до себе малесеньку-малесеньку білу кізку. З допомогою чарівних слів на мураві з'явився обідній стіл, дівчина сіла біля нього, поїла-попила досхочу і все охайно прибрала.

А перед вечором Двоока розбудила сестру, і вони разом погнали череду додому. І знову були вкрай здивовані: Двоока й не торкнулася їжі. Мати відкликала Однооку й запитала:

— Чи ти сумлінно пильнувала за своєю сестрою біля череди? Чи не спала, бува?

— Та, здається, покуняла ледь-ледь,— зізналася дочка.

— Так я й знала,— розсердилася мати.— У той час, коли ти давала хропака, вона з допомогою чаклунських слів роздобула собі їжу.

Наступного дня послала мати Триоку пасти кіз разом із Двоокою. Меншенька знову пригнала стадо на гарний випас і порадила сестрі прилягти. Натомлена Триока сестра послухалася поради. Двоока тихенько проспівала — навіяла сон Триокій сестрі, а сама почала їсти з чарівного столу. І хоч Триока спала, все ж її третє око залишалось ледь-ледь розплющене. Ним і побачила сестра, що робила меншенька. Вдома Триока негайно розповіла матері, яким чином Двоока добуває собі їжу. Заздрісна мати з допомогою двох дочок того ж вечора забили маленьку білу кізоньку.

Двоока дуже засумувала. Пішла на вигін, сіла на зеленому горбочку й гірко заплакала. Тоді вона згадала про світлокосу мавку й покликала її:

Мавко-білявко, допоможи!
Порятувати мене прибіжи!

Мавка постала тієї ж хвилі, підійшла до Двоокої. Дівчина розповіла їй про своє велике горе й запитала, що робити.

— Випроси у матері серце кізоньки й закопай його посеред двору,— порадила мавка.

Двоока зробила так, як її навчили, і ледве випросила серце кізоньки. Вона закопала його посеред подвір'я, а коли наступного дня зійшло сонце, всі побачили велике диво. З серця білої кізоньки виросло високе чарівне дерево. У нього було срібне листя, яке ніжно видзвонювало. А поміж нього на гіллі висіли десятки золотих яблук.

— Давайте потрусимо дерево, щоб упало золоте яблуко,— запропонувала нарешті вражена мати.

Вони щосили трясли дерево, але жодне яблуко так і не впало додолу, тільки срібне листячко видзвонювало.

— Принеси оту діжку, заліземо на неї й зірвемо яблука,— звеліли старші сестри Двоокій.

Найменшенька прикотила діжку, на яку стала Одноока й потяглася до яблука, проте гілка відхилилася. Як не намагалася Одноока зірвати бодай одне золоте яблуко, нічого не вийшло.

Спробувала й Триока, одначе гілки відхилялися від її жадібних рук.

Нарешті на дерево забралася стара, але й вона замість яблук хапала тільки повітря.

Та ось надійшла черга Двоокої. Цього разу дерево було щедре — дало стільки яблук, скільки та побажала. Нарвала Двоока плодів повен фартух.

Раптом на роздоріжжі почувся тупіт кінських копит і з'явився лицар-вершник із мечем на поясі і в шоломі з пір'їною.

Стара підхопилася з діжки й звеліла Двоокій негайно сховатися під неї:

— Сиди сумирно, ніби мишка, ми не сміємо таких, як ти, показувати людям.

І сховала мати наймолодшу доньку разом із золотими яблуками під діжку.

Лицар прив'язав свого коня біля дерева, обійшов чарівну яблуню навколо і все дивувався. Потому сказав:

— Чудесне дерево, та ще дивовижніші його плоди! Я віддав би що завгодно, аби взяти з собою в мандрівку бодай кілька. Чиє це диво-дерево?

— Моє! — вигукнула Одноока.

— Ні, моє! — заперечила Триока.

— Хай так і буде, але зірвіть мені кілька яблук,— попрохав лицар.

З неабиякою запопадливістю одна з-поперед одної сестри полізли на дерево, одначе, як на зло, яблуня не дала їм навіть крихітного зеленця.

— Ну й дивина! — вражено вигукнув вершник.— Кажете, що дерево ваше, а воно ж непідвладне вам.

Двоокій стало прикро, що вона сидить, скоцюрбившись, під діжкою, і вона через отвір покотила кілька яблук до ніг лицаря. Той допоміг дівчині вибратися з діжки і сказав:

— Ось, здається, справжня господиня цього дерева. Що ти хочеш за свої яблука?

— Я хочу небагато,— озвалася Двоока.— Вельми вас прошу, вельмишановний добродію, забрати мене з собою до свого палацу, де я буду пастушкою чи куховаркою. Тому що тут я страждаю від спраги й голоду, в горі та смутку з рання до вечора.

Лицар посадив Двооку перед себе на коня і повіз до свого палацу. Проте не дозволив там дівчині займатися ніякою важкою роботою. Зодягнув її в гарне вбрання, їсти-пити дав досхочу. Двоока розквітла, мов троянда, і лицар назвав її своєю коханою нареченою. Небавом вони стали під вінець і відсвяткували бучне весілля. Ось так бідна пастушка стала господинею розкішного палацу.

А Одноока, Триока і їхня мати гомоніли біля своєї убогої хатини:

— Ну й добре, що Двоока пішла, тепера нам залишиться в спадок дивовижне дерево. Ми неодмінно дізнаємося, як струшувати з нього яблука, і розбагатіємо.

Одначе диво-яблуня не принесла радощів цій родині. Вже наступного ранку дерево із золотими плодами зникло з подвір'я невідомо куди.

А річ у тому, що яблуня пішла слідом за найменшою сестрою. Коли Двоока вранці поглянула зі своєї світлиці, то побачила на подвір'ї те дивне дерево, яке виросло з серця маленької білої кізоньки. Золотом сяяли яблука, срібне листя видзвонювало, аж луна котилася між сірими палацовими мурами.

Переможець дракона

Одного разу бідний рибалка зловив величезну щуку. Коли витягнув здобич із води, рибина роззявила пащу й заговорила:

— Коли вже ти мене спіймав, то послухайся моєї ради. Розріж мене на чотири частини, і хай одну з'їсть твоя дружина, другу — кобила, третю — собака, а голову мою закопай у землю.

Рибалка вчинив, як радила щука, і через певний час його дружина породила двох синів, схожих, мов дві ягоди. Кобила привела двох лошат із білими копитцями, а собака — двох рудих цуциків, яких важко було відрізнити одне від одного.

А із щучої голови зросли два гостролезі блискучі мечі.

Коли хлопці змужніли, кожен узяв коня, собаку, меча й вирушив у світ широкий шукати щастя.

Сіли на рисаків і помчали до прозорого ручая. Тут вони спішились, напоїли коней, і один з братів сказав:

— Наші батьки такі бідні, що не мали навіть змоги охрестити нас. Що як охрестимося самі?

— Хай і так,— погодився другий брат.

Тож вони нарекли себе Юссі та Яакко.

Незабаром прибули вони на роздоріжжя і вирішили мандрувати порізно, але з умовою, що коли один потрапить у біду, інший неодмінно прийде на допомогу. Знаком про нещастя буде поява на мечі крапель крові.

І брати розлучилися: один вирушив праворуч, другий — ліворуч.

Довго скакав Юссі, поки нарешті прибув до столиці королівства. Він оглянув місто, зупинився на просторому заїжджому дворі й запитав у господаря:

— Чому в місті так сумно, всі ходять у чорному одязі й навіть королівський палац огорнуто чорним?

Господар пояснив:

— Хіба ти не знаєш, що в морі оселився жахливий дев'ятиголовий дракон, який погрожує знищити все місто, коли йому не віддадуть юну принцесу? Вирішили поступитися перед чудовиськом і віддати дівчину драконові на поталу.

Юссі залишив коня у стайні заїжджого двору, взяв меча й собаку й пішов подивитися на міську метушню.

Вечоріло, і він побачив одчинену браму до королівського палацу. Звідти рушали ті, хто проводжав принцесу на морське узбережжя.

Юссі приєднався до них, та як тільки дісталися берега, всі повернулися назад, окрім одного хороброго офіцера.

Лише мить він постояв біля принцеси, підтримуючи її, а тоді подумав: «Навіщо жертвувати двома життями, досить й одного».

І офіцер кинув юну принцесу одну-однісіньку на березі, видряпався на пагорб, де росло крислате дерево, й заховався у верховітті.

Тоді Юссі підійшов до призначеної й мовив:

— Не бійся, нічого тобі дракон не заподіє, бо я стану твоїм оборонцем. Дозволь лише прихилити голову на твої коліна й трохи спочити, щоб відновити сили. Розбуди неодмінно, коли з'явиться дракон.

І хлопець, схиливши голову на коліна принцеси, міцно заснув.

Та незабаром чорною піною взялося море. Королівна стала будити Юссі, але він дуже міцно спав. Юнці загрожувала страшна небезпека, і тут їй допоміг пес. Він гризнув свого хазяїна, і той прокинувся.

Підхопившись, Юссі побачив, як із хвиль здіймається жахне дев'ятиглаве потворище.

Голови хрипіли, звиваючись одна з-поперед одної, і вивергали вогонь, але Юссі не злякався, не втік, а здійняв меч і кинувся супроти дракона.

Земля задвигтіла, пісок здійнявся хмарою до неба, коли вони зійшлися в герці.

Гах, ге-ех! Меч Юссі злітав блискавицею, обтинаючи потворні голови, і тіло огидної потвори почало осідати на березі, доки зовсім не сконало.

Юссі повідрізав язики і, поклавши їх до кишені, зібрався йти собі.

— Куди ж ти? — запитала принцеса.— Чи не завітав би зі мною до батькового палацу?

— Та я ще мушу побути на заїжджому дворі й подивитися, чи доглянуто мого коня,— відповів Юссі й пішов. Собака не відставав од нього ні на крок.

І тут з'явився офіцер, який ховався у верховітті. Він спустився на землю і змусив королівну заприсягти, що вона мовчатиме про те, хто знищив дракона. Склав у мішок дев'ять драконових голів як доказ того, що він забив потвору і врятував королівну.

Офіцер повів юнку до замку й дорогою показував драконові голови, а його вітали як героя. Король уже вважав його зятем, і челяді було наказано готувати весілля.

Але королівна не змовчала і розповіла батькові, що офіцер брехун, що дракона вбив хлопець на ім'я Юссі, який зупинився на заїжджому дворі.

Король негайно послав по нього слугу.

Той прибув на заїжджий двір і запросив Юссі до короля, але юнак одповів:

— Шлях звідси до королівського палацу такий самий, як від короля сюди.

Слуга повернувся й доповів:

— Отой лежень бовкнув отаке: «Шлях звідси до королівського палацу такий самий, як від короля сюди».

Король спершу спаленів, але за хвилю подумав:

«А може, цей сміливець неспроста гордий?»

І володар звелів запрягти коней, сів у карету та й помчав на заїжджий двір, звідки забрав Юссі до свого палацу.

Драконові голови лежали там на столі, чимало люду зійшлось подивитися на них. На Юссі позирали з недовірою. Тоді хлопець дістав із кишені відрізані язики, розіклав їх рядком і сказав:

— Ви бачили тут без'язикі голови, а чого вони варті без отруйних жал?

Король повірив, що насправді Юссі поборов дракона, і сповістив про це всьому народові. А брехливого офіцера забрали охоронці й повели кудись. Він отримав заслужену кару.

А Юссі тепера став женихом королівни, і в замку справили бучне весілля.

Вночі, коли молодята залишились удвох, Юссі поглянув у вікно й побачив на обрії гору, маківка якої палала ярим вогнем.

— Що там горить? — запитав він у дружини.

— Кажуть, то чортова жінка варить лемішку в казані,— пояснила королів-

на й попрохала: — Але, чоловіче мій любий, не йди туди, на тій Чаклунській горі є місце, звідки ще не повертався ніхто.

«Нічого, якось-то буде»,— подумав Юссі.

Він не пішов спати, а почекав, доки засне молода дружина, пробрався до стайні, осідлав коня, взяв меча й собаку і поскакав до Чаклунської гори.

Прибувши туди, Юссі побачив на верхівці хижку з ясно освітленими вікнами.

Хлопець прив'язав коня до воріт, зайшов усередину, але там було порожньо. Тільки палало в кутку багаття.

Дорогою Юссі змерз і зголоднів. А тут на столі стояла миска з лемішкою. Подорожній узяв ложку, що лежала поряд, жадібно з'їв кашу і сів погрітися біля вогню.

Через деякий час піднялася ляда над льохом, і звідти висунулася голова чортової жінки. Вона поворушила вогонь носом — він був у неї, мов кочерга.

— Ходіть-но сюди, бабо, погрітися, ви там у погребі геть замерзли,— запропонував Юссі.

— Я не проти, але боюся, що твій пес мене покусає,— заскиглила стара.— Та якщо дозволиш прив'язати його волосиною, то вже виберуся звідси.

Отримавши згоду, баба вилізла з льоху і спритно прив'язала волосиною собаку, а заодно і Юссі. Тієї ж миті відьмина волосина стала залізним ланцюгом — Юссі зі своїм вірним другом безпорадно засмикались на цій прив'язі. А чортова жінка схопила меча і плеском ударила юнака й собаку по головах, непритомних скинула до льоху й замкнула.

Саме в цей час брат-близнюк Яакко помітив, що на його мечі виступила кров.

«Юссі зараз скрутно, тож треба квапитися на допомогу»,— подумав брат, повернув коня і щодуху поскакав до роздоріжжя, де вони розлучилися. Далі він звернув на той шлях, яким поїхав Юссі, й невдовзі прибув на заїжджий двір, де жив його брат.

Яакко пояснив господареві, що розшукує свого брата Юссі. Той здивувався, адже хлопці були на одне лице, а тоді розповів, як героїчно Юссі поборов дракона та як став зятем короля.

Яакко пішов до королівського палацу, де на подвір'ї його радо зустріла королівна — припала до грудей і повела до опочивальні як свого чоловіка.

— От який ти невгамовний! — картала вона Яакко.— Навіть у шлюбну ніч шукаєш пригод. Коли ти поїхав на Чаклунську гору, я вже й не сподівалася тебе побачити. Хоч цю ніч відпочинь біля мене.

Яакко не став пояснювати королівні, що він брат Юссі. З дороги він вельми втомився, тому й приліг спочити коло неї, але свого вогненно-гострого меча поклав між собою і молодою жінкою.

Уночі Яакко прокинувся, підійшов до вікна й побачив багряне вогнище на горі.

Розбудивши королівну, поцікавився, що то палає вдалині?

Молода жінка здивувалась:

— Про це я в тебе маю запитати. Адже ти вчора їздив туди поколошкати відьомське кодло.

Яакко подумав: «От я й дізнався, куди вирушив мій брат». А королівні сказав:

— Учора жінки нечистого не застав удома. Мушу піти туди ще раз.

— Дай тій старій спокій і ходи-но до мене,— попрохала молода братова дружина.

Одначе Яакко не піддався спокусі. Він осідлав коня і помчав на Чаклунську гору.

На верхівці близнюк знайшов хижку, а біля воріт — білокопитого коня Юссі і переконався, що брат десь тут.

Яакко зайшов до хатини, побачив на столі миску лемішки й ложку. Поїв і сів біля вогнища погрітися. Через деякий час піднялася ляда на льохові, і звідти висунулася голова чортової жінки. Вона поворушила вогонь своїм носом-кочергою.

— Чому ви там у льосі мерзнете? Ідіть зігрітися,— запросив Яакко.

— Та я піднялась би, але боюся, що твій рудий собацюга покусає мене.

— Ні, не покусає,— відповів Яакко.— Піднімайтеся лишень та розкажіть, куди це пропав мій брат Юссі.

— Якщо дозволиш прив'язати твого собаку волосиною, вилізу,— опиналася стара.

— Та прив'язуйте хоч і двома!

Чортова жінка вибралася з льоху й почала обмотувати волоссям хлопця та собаку. Вона збиралася утнути з Яакко ту саму штуку, що з Юссі. Проте Яакко зметикував й одним ударом меча розчерепив старій голову.

Потому Яакко запалив скіпку і спустився в льох, де знайшов непритомного свого брата і його рудого пса — у них були зламані шиї.

— Ой, бідолашний мій брате, як же ти не вберігся?! — зітхнув Яакко і виніс Юссі до вогню.

«Що ж робити? — думав він.— Як повернути до тями брата і його собаку?!»

Раптом із льоху вискочив сірий пацюк, забігав по хаті, тоді вмочив в олію свого хвоста і почав мазати розбиту голову чортовій жінці. І дивина — бездиханна відьма почала оживати.

Яакко взяв олію, намастив братові шию, і за мить Юссі закашляв, розплющив очі й запитав:

— Де це я? Невже я міг так міцно заснути?

— Авжеж,— мовив Яакко,— заснув мало не до смерті, як і твій пес.

Він помазав олією шию собаці, і той прокинувся, радісно загавкав, побачивши господаря і свого брата — другого рудого пса.

Але й чортову жінку пацюк підлікував. Тому брати загнали їх обох до погреба, накрили лядою, а зверху привалили величезним валуном. Так злюща баба на віки вічні зосталася в підземеллі.

Потому Юссі та Яакко повернулися до палацу. Королівна вельми здивувалася, побачивши двох однаковісіньких чоловіків, і не могла збагнути, хто з них її суджений.

— А хто з вас учора спав біля мене? — запитала вона у братів.

— Так це ти спав біля моєї дружини! — скипів Юссі і молоснув брата мечем по голові.

— Що ж ти наробив, мій чоловіче?! — заголосила королівна.— Адже він біля мене поспав хвильку, і то між нами лежав гостролезий меч.

— Он як було! — скрикнув Юссі, розкаюючись.— А я вдарив брата по голові.

Юссі змастив братові рану олією, яку прихопили у відьминій хижці, і той прийшов до тями.

У короля була ще одна донька. Яакко одружився з нею, і обидві юні пари й досі живуть щасливо.

Вояк і чорт

Чорт одягнув найкраще вбрання, узяв подарунки та й пішов сватати доньку торпаря [5]. Її мати швидко зрозуміла, що то за жених завітав. Стара прийняла подарунки, відкликала юнку в куток і прошепотіла:

— Візьми ці дві лозини, і коли увечері жених прийде до тебе, боляче цьвохни його.

Коли споночіло, чорт прокрався до кімнати нареченої, а та заходилася стьобати його лозинами. Чорт кричав і завивав, пістрибував попід стінами, поки зрештою обернувся на малесенького в'юнкого черв'яка і хотів вишмигнути в замкову щілину. Одначе торпарева донька вже очікувала на нього за дверима з пляшкою: спіймала чорта в посудину, міцно закоркувала й відрізала:

— Тепера там і сиди, жених нещасний!

Та й кинула пляшку в глибочезне провалля.

---

[5] Безземельний селянин, який орендує шмат поля.

Минуло десять років. Чорт у пляшці геть зігнувся і змалів, проте чекав порятунку. Та хто ж полізе в ту безодню?!

Минуло ще десять літ, і ось у проваллі опинився вояк, який щойно повернувся з турецької війни. Бідарем ішов, бідарем і зостався. Але перед смертю йому закортіло розбагатіти, і почав він шукати в рідному краї рудоносну жилу.

На дні провалля вояк побачив блискучу пляшку. Взяв її до рук і співчутливо роздивлявся чорта. Звісно, той прохав жалісливо, щоб служивий випустив його, обіцяючи за допомогу п'ять монет зі щирого злюта. Одначе вояк потрусив пляшкою, усміхнувся й поцікавився:

— Звідки ти візьмеш, голодранцю, такі гроші?

Чорт збільшив винагороду й пообіцяв колишньому солдатові до кінця життя платити по п'ять золотих щодень.

Вояк одкрив корок, і чорт вибрався з пляшки. Багаторічна неволя геть змучила його — шкіра та кості, але як тільки жадібно вдихнув повітря, став хвацьким хлопцем і сказав:

— Сідай-но мені на спину — й вирушимо роздобувати тобі платню!

— Куди це? — запитав солдат.

— А що тут га̀дати,— до Туреччини, там живе багатий народ,— пояснив чорт.

— Та я недавно повернувся звідти й не бачив нічого, крім мерців, крові й бруду,— кинув вояк.

— Ти не був там, де золото блищить,— одповів чортисько і наказав чоловікові всістися йому на спину.

Той послухався, і вони щодуху помчали до Туреччини. Невдовзі дісталися Константинополя й спинились біля султанового палацу.

Походжали вдвох гомінливими вулицями й роззиралися довкола.

— Де ж те блискуче золото? — запитав солдат, тримаючи хвостатого за руку, щоб не втік, бува.

— Тут, у палаці, де господар сидить на мішках із грошима,— відгукнувся чорт, і вони зупинилися перед управителем султанової скарбниці.

— У цього паші є донька,— заговорив чорт,— чарівна дівчина, яку батько називає світлом очей своїх. Розташуйся на заїжджому дворі, а я проберуся до серця доньки паші й зроблю так, що вона занедужає. Почнуть шукати лікарів, але жоден не зможе вилікувати її. Тоді з'явишся ти, дмухнеш їй повітря в уста, і юнка тієї ж миті одужає. Але вчиниш це лише після того, як паша пообіцяє тобі щодня платити п'ять золотих монет до кінця життя.

Чорт учинив, як пообіцяв, і чарівна донька паші злягла в постіль. Батько, звісно, запросив наймудріших лікарів Туреччини, та вони не могли збагнути, на що хвора дівчина, про лікування ж годі й говорити.

Тоді вояк підійшов до паші:

Минуло десять років. Чорт у пляшці геть зігнувся і змалів, проте чекав порятунку. Та хто ж полізе в ту безодню?!

Минуло ще десять літ, і ось у проваллі опинився вояк, який щойно повернувся з турецької війни. Бідарем ішов, бідарем і зостався. Але перед смертю йому закортіло розбагатіти, і почав він шукати в рідному краї рудоносну жилу.

На дні провалля вояк побачив блискучу пляшку. Взяв її до рук і співчутливо роздивлявся чорта. Звісно, той прохав жалісливо, щоб служивий випустив його, обіцяючи за допомогу п'ять монет зі щирого злюта. Одначе вояк потрусив пляшкою, усміхнувся й поцікавився:

— Звідки ти візьмеш, голодранцю, такі гроші?

Чорт збільшив винагороду й пообіцяв колишньому солдатові до кінця життя платити по п'ять золотих щодень.

Вояк одкрив корок, і чорт вибрався з пляшки. Багаторічна неволя геть змучила його — шкіра та кості, але як тільки жадібно вдихнув повітря, став хвацьким хлопцем і сказав:

— Сідай-но мені на спину — й вирушимо роздобувати тобі платню!

— Куди це? — запитав солдат.

— А що тут гадати,— до Туреччини, там живе багатий народ,— пояснив чорт.

— Та я недавно повернувся звідти й не бачив нічого, крім мерців, крові й бруду,— кинув вояк.

— Ти не був там, де золото блищить,— одповів чортисько і наказав чоловікові всістися йому на спину.

Той послухався, і вони щодуху помчали до Туреччини. Невдовзі дісталися Константинополя й спинились біля султанового палацу.

Походжали вдвох гомінливими вулицями й роззиралися довкола.

— Де ж те блискуче золото? — запитав солдат, тримаючи хвостатого за руку, щоб не втік, бува.

— Тут, у палаці, де господар сидить на мішках із грошима,— відгукнувся чорт, і вони зупинилися перед управителем султанової скарбниці.

— У цього паші є донька,— заговорив чорт,— чарівна дівчина, яку батько називає світлом очей своїх. Розташуйся на заїжджому дворі, а я проберуся до серця доньки паші й зроблю так, що вона занедужає. Почнуть шукати лікарів, але жоден не зможе вилікувати її. Тоді з'явишся ти, дмухнеш їй повітря в уста, і юнка тієї ж миті одужає. Але вчиниш це лише після того, як паша пообіцяє тобі щодня платити п'ять золотих монет до кінця життя.

Чорт учинив, як пообіцяв, і чарівна донька паші злягла в постіль. Батько, звісно, запросив наймудріших лікарів Туреччини, та вони не могли збагнути, на що хвора дівчина, про лікування ж годі й говорити.

Тоді вояк підійшов до паші:

— Якщо платитимеш мені п'ять золотих монет щодня до кінця мого життя, то вилікую твою доньку.

Паша пообіцяв платити. Солдат нахилився і дмухнув дівчині в уста. Чорт негайно облишив стискати серце юнки, і та підхопилася здоровісінька на ноги.

Вояк отримав платню наперед, вийшов на вулицю, де став очікувати на чорта. Вигулькнувши, той сказав:

— Тепера ходімо до султана, оглянемо головний палац магометан.

Обійшли чудовий палац навколо і зрештою натрапили на кухню. В напівод-чинене вікно линули незвичайні пахощі. Чорт і вояк без запрошення ввійшли туди й побачили, що султанша порається біля плити й смажить своєму високому повелителю ласі шматочки.

— Тепера я зачаклую цю жінку — і вона захворіє, а ти вилікуєш її,— мовив нечистий солдатові і разом зі стравою проник у її нутрощі.

Від цього жінка почала так буянити, що казанки й сковорідки полетіли шкереберть, а жарини з печі аж бризнули навсібіч.

Вояк вишмигнув із палацу, втягнувши голову в плечі, і став знову жити на заїжджому дворі.

Через кілька днів до нього дійшла чутка, що султан шукає лікаря, який би порятував його жінку, в котру знагла вселився злий дух. Вояк прийшов до палацу, став перед султаном і заявив, що він лікар і може вилікувати хвору, але зажадав, щоб йому збудували палац на березі Мармурового моря.

Султан запевнив, що палац буде, а солдат сказав:

— Я пройдуся з хворою морським узбережжям і там вижену з її тіла злий дух, одначе для цього у місті повинні вдарити у всі дзвони, засурмити в усі труби.

Султан пообіцяв сповнити це бажання, і вояк повів узбережжям змучену хворобою жінку.

Коли з міста долинули калатання дзвонів та звуки сурм, солдат дмухнув жінці в уста. Чорт одразу полишив її і запитав:

— Що це у вас за радісне свято ні з того ні з сього почалося в місті — дзвони так і заливаються?

Вояк одповів:

— Чував я, що це твоя теща йде сюди, аби стрітися з тобою. Це вже вона прибула напевне, бо так лунко бомкають дзвони.

— Моя теща? — у чорта очі на лоба полізли.— У мене взагалі немає тещі!

— А ота стара з фінського пралісу, що навчила доньку, як запхнути тебе в пляшку, прийшла сюди, і, схоже, будуть тобі непереливки.

— Та невже стара чаклунка тут?! — жахнувся чорт.— Що ж мені робити?

— Тікай звідси хутчіш хоч у киргизькі степи,— порадив солдат.

— Так я і вчиню,— пообіцяв чорт і чкурнув — лиш камінці сипонули з-під його копит.

А солдат повів султаншу до султана. За це йому побудували розкішний палац на березі Мармурового моря. А паша, скарбничий володаря, віддав йому за дружину свою чарівну доньку. Адже все одно мусив платити щодня п'ять монет зі щирого злота.

Як сестра шукала братів

Були собі король з королевою, і мали вони дванадцятеро синів-молодців.

Якось король сказав своїй дружині:

— Якщо в нас народиться тринадцяте дитя і це буде дівчинка, тоді всі наші сини помруть, щоб усі багатства належали доньці й вона сама успадкувала державу.

Король про всяк випадок наказав зробити дванадцять трун із гарно вистругання дощок, у кожну покласти саван; труни сховали за міцними замками в найвіддаленішій кімнаті палацу. Ключі король віддав дружині й звелів аніко-му жодним словом не прохопитися про ті домовини.

Король мав похмуру й чудернацьку вдачу, а втім, таких королів у світі завше було чимало.

Королева замкнулася в своїх покоях. Цілісінькі дні сиділа вона, потерпаючи, що може втратити всіх своїх синів. Материнську засмуту помітив найменший син. Він пристав до неньки з розпитуваннями. Причепився так, що

вона, зовсім утративши душевну рівновагу, взяла зі стіни ключі й повела сина до кімнати, де показала дванадцять домовин і пояснила, навіщо вони тут.

— Отакі-то справи,— зітхнула королева,— скоро ти матимеш нового братика або сестричку. Поки що не знаю, хто саме буде. А відтепер ти разом зі своїми братами будеш жити в печері на Високій скелі. Звідти видно вежу нашого палацу. Один з вас завжди повинен бути на чатах і пильнувати за шпилем.

Якщо народиться хлопчик, там замайорить білий прапор. А коли замає червоний — вам усім треба негайно втікати з рідної домівки.

Королева запросила всіх синів до себе, благословила їх, і після цього вони перебралися до печери.

Хтось із братів повсякчас пильнував при вході й не зводив очей зі шпиля. Одного дня, коли чатував найменший брат, він побачив на вежі прапор — не білий, а червоний, наче кров, що сповіщав про загрозу смерті всім братам.

Почувши цю невтішну звістку, старші брати спересердя вигукнули:

— Та невже ми всі повинні вмерти через якесь нікчемне дівчисько? Клянемося, що коли дорогою нам трапиться якась дівчина, по краплі виточимо кров із її серця!

Брати взяли козуби, зброю та й вирушили в далекий ліс. У нетрях на галяві знайшли хижку з колод серед старезних замшілих ялин. У хатинці хтось жив, бо піч була ще тепла, а під попелом тліли жарини. Але мешканців ніде не було видно, і вирішили брати оселитися в цій хатинці.

Погодилися, що найменший брат варитиме їжу, порядкуватиме у хижці й поратиме коло неї город. А старші брати взяли на себе турботу, щоб завше був харч на столі. Всі старанно виконували свої обов'язки. Удень брати бродили пралісом, полюючи птахів, зайців і козуль. Часом здобичі було навіть більше, ніж треба.

Минав час. Промайнули десять років, потому ще кілька... Брати жили у злагоді, і їм навіть подобалось у пралісі, у вкритій мохом рубленій хатині.

А в королівському палаці зростала дівчина, сестра цих братів — чарівна, м'якосерда юнка. Вона була дуже гарна, золота зірочка сяяла на її чолі.

Одного разу, коли в палаці розпочали велике прання і весь одяг вивісили на провітрювання, королівна знайшла в шафі дванадцятеро хлопчачих сорочок. Вона понесли їх матері й запитала, чиї вони.

Важко зітхнувши, королева розповіла доньці:

— Було в тебе дванадцять братів, дванадцять дужих хлопців. Оце їхні сорочки.

Сяйнисті очі королівни розширились, і вона спитала:

— Я ніколи не чула, що в мене є брати. Куди ж вони пішли, де вони зараз?

На це королева відповіла:

— Хто знає, де вони блукають по білому світу, якщо живі ще. Ходи, моя доню, я тобі щось покажу.

Мати привела її до наріжної кімнати, де ще стояли дванадцять домовин. Вона розповіла, чому зберігали труни; що сталося перед її появою на світ і як брати, побачивши над вежею червоний прапор, мусили тікати з рідних місць.

— Не плач, ненько,— втішила зоресяйна донька.— Завтра пораненьку я вирушу на пошуки братів і знайду їх, хоч би де вони були.

Як тільки благословилося на світ, дівчина зав'язала у вузлик дванадцять сорочок, попрощалася з матір'ю і попрямувала до пралісу. Вона йшла весь довгий день і лише надвечір дісталася чаклунської хатинки серед ялин. Юнка ввійшла й побачила, що біля печі порається юнак, з лиця схожий на неї.

Хлопець зачаровано дивився на дівочу вроду, королівське вбрання і золоту зірочку на чолі.

— Хто ти і звідкіля йдеш? — спромігся нарешті на слово юнак.

— Я — королівна,— відповіла юна красуня.— Я шукаю своїх дванадцятьох братів і мандруватиму аж до небосхилу. Я повинна їх знайти.

Королівна показала незнайомцеві дванадцятеро хлопчачих сорочок, які прихопила з собою. Тоді юнак кинувся до неї, стиснув руку, поцілував у щоки, радісно заговорив:

— Милосердна доля направила тебе до мене, бо ти — моя люба сестра, а я — твій наймолодший брат.

Та коли перша хвиля радощів уляглася, брат спохмурнів:

— Нас може спіткати біда, тому що мої брати заприсяглися позбавити життя першу-ліпшу дівчину, яка їм стрінеться. До цього їх спонукало те, що з появою на світ сестри вони мусили відмовитися від королівського життя й утікати до пралісу.

Зореносна дівчина відповіла:

— Я залюбки піду з життя, якщо цим порятую моїх дванадцятеро братів.

Хлопець мовив:

— Цю безвихідь треба здолати. Я краще віддам своє життя, ніж пошлю тебе в обійми смерті, моя люба сестро!

Брат звелів сестрі сховатися в діжці, що стояла в кутку. Вона так і вчинила.

З настанням темряви брати один за одним повернулися з полювання. На столі парувала гаряча страва. Потамувавши голод, вони спитали, чи немає часом якихось новин.

— Які в мене можуть бути новини, коли я постійно сиджу вдома,— побідкався найменший.— Ви ж бо полюєте по всіх усюдах, то й новини мусите приносити.

— Не чули нічого особливого,— мовили старші брати.

— А в мене все ж є новина, яка вас просто ошелешить! — зронив найменший.

— Чого ж ти мовчиш? Ану кажи хутчіш! — підступили до нього.

— Коли заприсягнете, що не позбавите життя першої дівчини, яка вам стрінеться, то розповім вам свою новину,— поставив умову найменший.

Старші брати, яким нетерпеливилось дізнатися про новину, пообіцяли дотримати слова.

Тоді найменший брат допоміг сестрі вибратися з діжки і сказав:

— Ця зореносна дівчина — наша єдина сестра. Вона сама-самісінька пройшла весь праліс, щоб розшукати нас.

Спершу одинадцятеро братів так були вражені красою королівни, що геть остовпіли. І, звісно ж, ніхто з них і пальцем не торкнув своєї сестри.

І стала дівчина маленькою господинею в оселі братів. Найменший допомагав їй поратися, а одинадцятеро, як і раніше, ходили на полювання. Злагода й доброзичливість панували у взаєминах між братами, які мешкали в темному пралісі.

Якось, коли сестра й менший брат приготували чудовий обід, дівчині захотілося прикрасити стіл квітами.

Перед хатиною був невеличкий квітник, посередині якого росли ніким не сіяні дванадцять вогнистих квіток.

Дівчина без усякого злого наміру зірвала ті квітки. І тієї ж миті почало діяти чаклунство. Чаклуни цього далекого пралісу вже давно заздрили щастю королевичів — мешканців хатини. Доки ніхто не чіпав квіток, непорушно квітло і їхнє щастя, а тепер, коли дівчина зірвала квіти, дванадцятеро братів обернулися на чорних воронів, які, каркаючи, злетіли в захмар'я і зникли за обрієм.

Пропали відразу замшіла хижка й город. Сестра залишилася однісінька посеред нетрів. Роззирнувшись, побачила згорблену бабусю з костуром. Та прошамкотіла беззубим ротом:

— Ось таке-то сталося, бо ти зламала квіти життя своїх братів. Тепера вони блукатимуть воронами у небесному безмежжі й залишаться ними назавжди.

Дівчина зайшлася плачем і запитала:

— Чи не знаєте ви засобу, як знову обернути моїх братів на людей?

— Є один-єдиний засіб,— сказала стара.— Але він такий важкий, що ти не зможеш з його допомогою порятувати братів.

— Усе одно скажіть мені, який це спосіб? — попрохала юнка.

— Засіб такий,— стала пояснювати бабуся.— Тобі доведеться сім років бути німою. Ти не повинна ні розмовляти, ні усміхатися. Коли хоч слівцем

прохопишся навіть за годину до кінця семирічного мовчання, всі твої намагання підуть прахом. Єдине слово може кинути твоїх братів у пащу смерті.

Тоді сестра подумала:

«Якщо в такий спосіб можна порятувати братів, то сім років не розмовлятиму і навіть не сміятимуся. Я мушу це витримати».

А щоб не сталося нічого, що спонукало б її заговорити або засміятися, юнка вирішила триматися подалі від людей. І стала вона жити самотою в печері, в лісі збирала ягоди й ставила пастки на птаство й звірину.

Та якось у ці місця вирушив на полювання король. Його мисливські собаки натрапили на замаскований вхід до печери. Вони вчепилися зубами в одежу дівчини й витягли її звідти.

Король, звісно, порятував юнку від хортів. Він підняв дівчину, допоміг полагодити розірване вбрання. І яким же був подив короля, коли він, пильно придивившись до неї, побачив, що в похмурій печері живе така вродливиця з сяйнистою зірочкою на чолі.

Король не був одружений. Кохання спалахнуло в його серці незгасним вогнем. Він тут же запитав дівчину, чи хотіла б вона стати йому за дружину.

На це юнка не відповіла нічого, тільки ледь-ледь кивнула головою.

Володар держави сприйняв це за безумовну згоду. Мовчання ж дівчини пояснив тим, що вона оніміла з переляку, коли на неї напали собаки. Він посадовив суджену перед собою на сідло й поспішив до королівського палацу.

Там справили весілля, веселе й бучне, де всі розмовляли, сміялися й жартували досхочу. Лише наречена сиділа німа й задумлива.

Кілька років щасливо жив король зі своєю зореносною дружиною. Та ось його мати, сварлива й зла, почала лаяти молоду королеву.

Вона дорікнула синові:

— Щось занадто ти підніс оцю жебрачку! Хто відає, якими лихими чарами вона володіє? Якщо не може заговорити, то хоч би всміхнулася коли-небудь. Якщо не сміється, це свідчить про нечисте сумління.

Спершу син пропускав повз вуха материне бурчання. Та вона з дня в день торочила свої вигадки, і синові зрештою це остобісіло. І задумав він спалити свою дружину на вогнищі як чаклунку.

На подвір'ї перед королівським палацом розіклали величезне багаття, на якому мала згоріти молода королева як зла відьма. Її прив'язали до стовпа й підтягли його до вогнища. Омахи вогню вже сягали вбрання королеви, одначе ніхто не почув од неї ані слова з проханням змилостивитися.

Саме тієї миті минув час семирічного мовчання. У повітрі почулося лопотання крил, і з-за хмар вигулькнули дванадцять чорних як смола воронів. Ледь вони торкнулися землі, як обернулися на юнаків — братів королеви, які позбулися злих чарів.

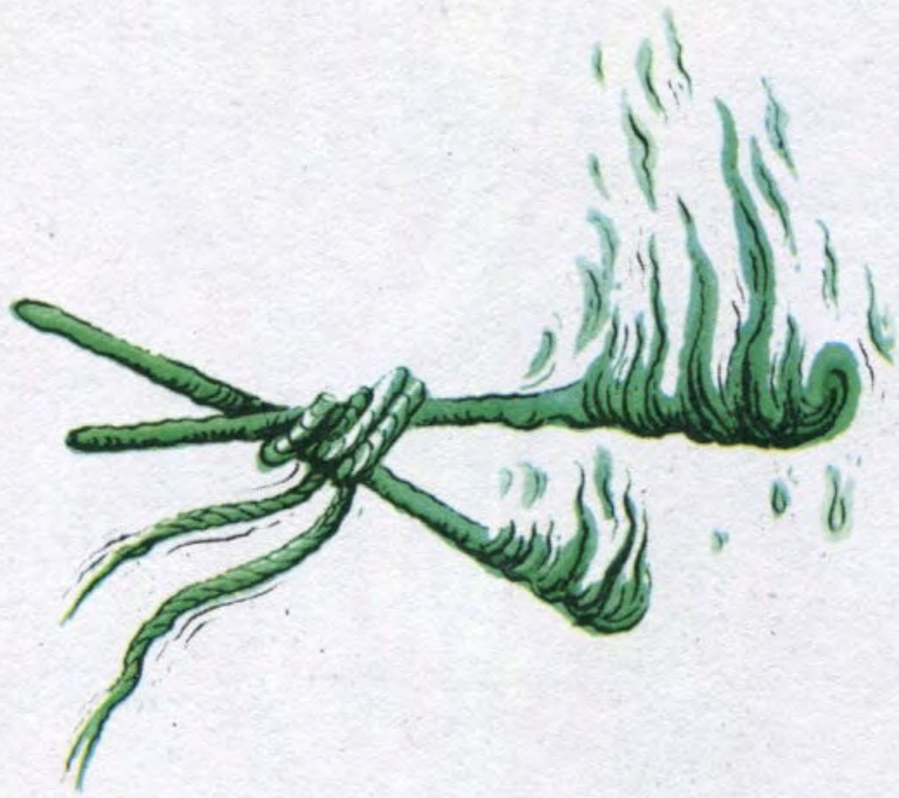

Брати кинулися рятувати сестру. Вони розкидали палаючі дровиняки й допомогли любій сестрі звільнитися од пут.

Звільнена королева не сердилася на свого чоловіка, хоч він і наказав розікласти вогнище. Нарешті, позбувшись тягаря мовчання, сестра розповіла, чому стільки років не могла ні заговорити, ні засміятися.

А тепер, коли все пішло на добре, молода королева розмовляла й сміялася від щирого серця, мовби хотіла надолужити сім років німоти.

Радісно й щасливо жили всі до кінця своїх днів. А злій матері короля присудили таке: жити самотою в тій самій печері, де колись її син, полюючи, знайшов собі зореносну дівчину.

Чарівні ковзани

У сиву давнину жило двоє вельми вдатних майстрів — коваль і золотар. Якось вони засперечалися, хто у своєму ремеслі вправніший. Побилися об заклад і вирішили позмагатися.

Золотар викував зі злота качку, пустив її на воду, і вона попливла, наче жива. А потім вона нанесла золотих яєць, із яких вилупились каченята.

Почувши про це, коваль теж вирішив сповна показати свої здібності. Плюнув на долоні й три дні кував ковзани. На вигляд вони були звичайні, та коли їх припасувати на ноги, можна було літати по-ластів'ячому.

З готовими виробами обидва майстри прийшли до королівського палацу, щоб володар оцінив їхню роботу і визначив, хто ж із них майстровитіший.

Качка вельми сподобалась, і їй у парку, що ріс біля палацу, влаштували ставочок. Вона граційно там плавала, наче справжня.

Тоді коваль припасував до своїх ніг ковзани, розігнався і зі свистом злетів до небес. Хвилину-другу він ширяв у височині і, повернувшись на землю, приніс із собою вітання з сьомого королівства.

Королевичу вельми сподобались ковзани, і він став клянчити, щоб батько купив їх. Король дав грошей, і коваль продав ковзани за велику суму. Син одразу ж припасував їх до ніг, зістрибнув з високого кам'яного ґанку й зник у небесній синяві.

Минув тиждень, другий, а королевич не повертався з мандрівки. Тоді коваля кинули до в'язниці, а золотар ходив на волі та підсміювався з невдахи, що сидів за ґратами.

А з королевичем не трапилось анічого лихого. На дивовижних ковзанах він линув попід небесами, над морями і нарешті дістався якогось прегарного велелюдного міста. Юнак вирішив пожити, покладаючись лише на власні сили, і влаштувався на роботу до крамниці.

Якось за покупками сюди завітала королівна — донька володаря цієї держави. Юний прикажчик і королівна з першого погляду сподобались одне одному, і хлопець улучив хвилю й прошепотів, щоб вона увечері залишила відчиненим своє вікно.

Стемніло. Упоравшись із роботою в крамниці, королевич припасував до ніг чарівні ковзани і з посвистом влетів до покоїв королівни на третій поверх.

Але вартовий, що стояв на чатах біля палацової брами, побачив летючого чоловіка й розповів про це королю. Той, звичайно, почав допитуватися в дочки, але вона й словом не прохопилася про нічного відвідувача.

Тоді король вирішив будь-що дізнатися, хто ж той таємний гість. Він вимазав рідкою смолою підвіконня в доччиних покоях. Юнак завітав до королівни наступного вечора, і всю ніч вони весело гомоніли.

Удосвіта, коли хлопець мав полишити юнку, він, сидячи на підвіконні, прив'язував до ніг ковзани. Клаптик од його штанів залишився на смолі. Але юнак не помітив цього, полетів собі додому. І королівна не звернула уваги на підвіконня й безтурботно заснула.

А вранці король прийшов до доньки й відразу ж побачив шматочок тканини, який пристав до смоли. Володар узяв його й звелів усім слугам шукати юнака, в якого на штанях смоляні пасмуги й вирвано клаптик.

Королівські посланці обшукали все місто й нарешті у крамниці натрапили на прикажчика-королевича й схопили його. Немилосердний король засудив юнака й свою доньку до страти.

Привели обох на поміст, над яким метлялися два зашморги. Юнак попрохав сповнити останнє бажання: принести з дому маленький клунок, що лежить в узголів'ї. Король не заперечив. Тоді хлопець попрохав дозволу помолитися, і в цьому йому теж не відмовили.

Закохані опустилися на коліна. Юнак потайці, прикриваючись рясною спідницею королівни, непомітно видобув із клуночка свої ковзани і миттю причепив собі до ніг.

— Тепера прощавайте! — вигукнув юнак юрмі. Він підхопив королівну за гнучкий стан, і вони як вихор злетіли над землею.

Королевич повернувся до рідної домівки, а наречену сховав у парку неподалік палацу. Прийшов до свого батька й сказав:

— Вітання вам із сьомого королівства!

Король страшенно зрадів, що його син повернувся живий-здоровий. Тоді королевич сказав, що в нього є суджена, і володар попрохав показати дівчину. Син привів її на оглядини, і батько погодився на їхній шлюб.

Небавом у замку відгуляли бучне весілля. Коваля звільнили із в'язниці, шанували й славили набагато більше, ніж золотаря.

Удатний гвардієць

Колись в одного хуторянина було три сини. Неподалік хати вздовж морського узбережжя стелилося поле, на якому він протягом багатьох літ намагався виростити жито. Як тільки воно починало красуватися, з моря налітала неймовірна буря, прибивала стебла до землі й винищувала весь урожай.

Так повторювалося десять років підряд.

Зрештою ця марна праця остогидла батькові, і він сказав синам:

— Шкода полишати напризволяще це хороше поле. Але воно жодного разу не повернуло бодай насіння. Я втомився од цієї марної работи, спробуйте ще ви.

Старший син засіяв лан, жито вже заколосилося, і хлопець радів, сподіваючись на майбутній урожай. Та надвечір з-за моря насунула чорна хмара, здійнялась нечувана буря. Вітер був такий лютий, що висвистували очерети, дерева в лісі ламалися з тріском. Юний хлібороб ледве встиг сховатися в прибережній хижці. Над ранок стихія вгамувалась, та коли хлопець поглянув на

поле, то побачив, що його ніби прикоткували, так що не було ані крихти надії отримати хоч зернятко.

Наступної весни середульший син взявся обробити поле. Батько відраджував його:

— Даремно працюватимеш — анічого, крім збитків, не матимеш.

Син не повірив, старанно засіяв лан. Одначе, як і передбачав батько, буря знищила врожай.

На той час із королівської гвардії повернувся додому найменший син. Побачивши, у якому жалюгідному стані землі й ліси рідного хутора, він попрохав у батька дозволу обробити злощасний лан.

Батько хотів застерегти сина й розповів про лиху долю цього поля. Та молодий гвардієць не облишив свого наміру, позичив у батька жита й посіяв.

Коли хліб пішов у стрілку, солдат почав пильнувати свою ниву. Одного вечора зашуміло море, над водою нависла чорна хмара, здійнялася нечувана буря.

Одначе юнак не пішов спати до прибережної хижки, а причаївся у шелюгах і пильно вдивлявся у темінь.

Він побачив, як чорна хмара завмерла над нивою і з неї на поле опустилася лебедина зграя. Ледь торкнувшись землі, лебеді скинули пір'я, обернувшись дівчатами. Вони почали гасати й вистрибувати по ниві, витоптуючи жито.

Юнак помітив, що серед дівчат одна наймолодша і найвродливіша, і сховав її лебедине вбрання.

Досхочу настрибавшись і витоптавши збіжжя, дівчата знову обернулися на лебідок і через мить залопотіли крильми над морем. А наймолодша лебідка не знайшла свого вбрання і заячала на березі.

— Хто викрав моє вбрання? Благаю, поверни його! — вигукнула дівчина.— Якщо ти старший од мене, назву тебе своїм батьком, якщо молодший, будеш братом, а якщо ми перевесники, стану твоєю нареченою!

Гвардієць вийшов із кущів, несучи під пахвою лебедине вбрання, й сказав:

— Чому ти моєму батькові десять років, а моїм братам два роки завдаєш збитків? Чи можеш відшкодувати сподіяне?

Дівчина пообіцяла за винищений хліб заплатити в кілька разів дорожче й повідала, звідки вона родом. За трьома морями держава її батька — могутнього чаклуна. Це він обернув своїх дочок у лебедиць. Вони дізналися, що саме на цьому полі росте рослина, з допомогою якої вони знову можуть стати людьми. Тому й витолочували жито в пошуках цілющого зела. Але тепер, залишившись без лебединого вбрання, дівчина мусить стати його дружиною.

Молодий гвардієць зрадів, що його наречена — така гарна королівна, а юнка на знак вірності дала йому золоту обручку.

Вояк повіз свою обраницю додому, де негайно вирішили зіграти весілля. За-

просили всеньке село, їли-пили досхочу і в честь такої небуденної події стріляли з рушниць.

Королівський палац стояв поблизу морського узбережжя. Тож король, почувши стрілянину, послав свого слугу поглянути, чи не розпочали, бува, його піддані без дозволу війну.

Слуга доповів королеві, в чому річ,— на хуторі святкують весілля, а наречена вродлива, мов сонце.

Володар негайно прибув на весілля. Суджена гвардійця вельми припала йому до серця, і він вирішив забрати її собі за дружину. Тож загадав женихові:

— Ти мусиш принести мені по парі всіх тварин, які водяться в моїх володіннях. Коли до ранку не буде їх на моєму подвір'ї, звелю зітнути тобі голову.

Зачувши це, гвардієць посмутнів і розповів своїй обраниці, яке нереальне завдання поставив перед ним король.

— Не турбуйся,— втішила кохана.— Візьми цю хустину і вранці йди до королівського палацу. Змахнеш тричі — побачиш, що станеться.

Наступного дня рано-пораненьку пішов колишній солдат до королівських хоромів. Тричі змахнув хустиною — і відразу ж до палацової брами побігли всілякі тварини, одна одної більша. Були серед них рогаті й безрогі, з копитами й без них; зчинились такі ґвалт і тупотнява, що мури ледь-ледь не впали.

Король перелякався, почувши цей шарварок, і попрохав гвардійця відігнати тварин подалі. Як тільки той змахнув хустиною, всі вони зникли, буцімто крізь землю провалились.

Одначе король усе думав-гадав, як звести юнака зі світу. І ось що йому спало на думку: звелів доставити йому все піднебесне птаство.

Гвардієць прибіг до дружини питати поради, і вона дала йому іншу хустину. Чоловік примчав до королівського палацу й тричі змахнув нею, і тієї ж миті потьмяніло небо, оскільки злетілися крилаті всього світу. Птахи були величезні й маленькі. Вони сідали на дах, і той тріщав під їхньою вагою.

Зрештою король попросив вояка віднадити птаство. Чоловік знову змахнув хустиною — і птаство зникло, мов дим.

Та володар не полишав свого лихого заміру. Він мовив колишньому гвардійцю:

— Якось мій покійний батько загубив ключі, виготовлені з чистого злота. Ти мусиш їх знайти — інакше голова з пліч.

Вояк поскаржився дружині, яке нелегке завдання отримав. Та вона розрадила:

— Завдання складніше, ніж попередні, одначе не турбуйся: Візьми коня і мчи до церкви. За вівтарем лежать загублені ключі. Міцно їх тримай і добре затям: полишаючи церкву, не озирайся, що б там не було.

Чоловік осідлав Сивка, скочив у сідло і поскакав до церкви. За вівтарем знайшов в'язку золотих ключів. Та на зворотній дорозі, як тільки озирнувся, господар храму здійняв несамовитий крик.

— Вояче, що ти зробив: забрав мій скарб! — заволав він.

Гвардієць добіг до дверей, скочив на коня, але не стримався й озирнувся. Тієї ж миті він випав із сідла, вдарився лобом об камінь і впав посеред кладовища бездиханний.

Кінь силкувався розбудити свого хазяїна, але той і не кліпнув. Сивко намацав зубами в'язку ключів і приніс їх додому. Дружина вояка віддала їх королю і почала дорікати:

— Навіщо ти переслідуєш мого чоловіка? Ось твої ключі, але мій коханий, шукаючи їх, певне, потрапив у лабети смерті, бо не повернувся додому.

Почувши це, король вельми зрадів. Він почав учащати до жінки, всіляко улещав, щоб вона переходила жити до його палацу, погрожував силоміць повести її до вінця.

«Наймудріше буде, коли я взагалі зникну звідси, доки король переказиться зі своїм жениханням»,— подумала жінка.

Батькам свого чоловіка вона сказала:

— Я рушаю до отчого дому. Якщо мій чоловік повернеться й запитає, де я, скажіть, що чекатиму на нього за чорним і білим морями у мідному за́мку на дні червоного моря.

Молодиця припасувала до плечей лебедині крила, злинула до небес і зникла, ніби невагома хмаринка розтанула за морем.

А гвардієць лежав на кладовищі у високій траві. Нарешті він опритомнів, підвівся і побачив трьох мерців, що сиділи на замшілих надгробках і сварилися. В одного в руці був старезний капелюх, у другого — стоптані чоботи, в третього — іржавий меч.

Саме через ці речі вони й посварилися між собою.

— Чого це ви гризетесь за це дрантя? — запитав гвардієць.

— Це не мотлох, а чудодійні речі, велике багатство,— сказав покійник, який тримав капелюха.— Кожен, хто вдягне цього капелюха, стане невидимкою.

Той, хто тримав у руках чоботи, мовив:

— А оце семимильні чоботи.

І володар меча похвалився:

— Чоловік, який ним змахне, переможе й тисячне військо, бо це меч-сікач.

«Я повинен мати ці чудодійні речі»,— подумав чоловік і запропонував:

— Ви вже мертві, вам усе це ні до чого. Лягайте спочивати на віки вічні у м'який пісочок, а мені віддайте свої скарби. Я ж бо живий, мені вони знадобляться.

— Вояк правду каже,— погодилися мерці й віддали капелюх, чоботи і меч живому, а самі пішли спочивати до могил.

Гвардієць узувся в чоботи, до пояса припасував меча, а капелюха сховав за пазуху. Чоботи були чудові. Ступив два кроки — і вони перенесли його на рідне подвір'я. Там чоловік почув, що сталося. Мати розповіла, як король залицявся до його дружини і та, обернувшись лебідкою, полетіла.

— Вона сказала, що чекатиме тебе за чорним і білим морями в мідному замку на дні червоного моря,— розповіла ненька синові.

— Ох і далеко помандрувала моя дружина! — зітхнув гвардієць.— Та я знайду її навіть край світу.

І він вирушив на схід шукати свою кохану.

Надвечір дістався пралісу, де стояла нова хатина. Сказав господарям, що розшукує коня, і попрохав дозволу переночувати. Постелили йому на лаві.

Уранці господар похвалився перед гвардійцем своїм багатством і привів до комори, наповненої черленою міддю.

— Це ще не все, огляньмо другу комору,— запропонував господар.

Справді, друга була наповнена сріблом. А коли завітали до третьої, де засіки були наповнені золотом, вояк одягнув свого капелюха, став невидимкою і туго набив торбу золотом.

Господар і незчувся, куди це раптово зник гість. Він скоріше відчув, ніж побачив, куди подався ночувальник. Запримітивши велику яму в купі золота, скрикнув:

— Це, схоже, був грабіжник, хоч і сказав, що розшукує коня!

А вояк промайнув поле, минув лісову галявину й лише там зняв чудодійного капелюха. Хазяїну не лишалося нічого іншого, як пригрозити йому вслід кулаком.

Довго пробирався гвардієць пралісом і нарешті досяг чорного моря. На березі стояла хижка на курячих лапах і крутилася мов дзиґа.

— Ану спинись, хижко, і дай подорожньому притулок на ніч! — вигукнув вояк.

Хижка завмерла, і з дверей визирнула стара з носом завдовжки в три лікті і з очима, наче олов'яні ложки.

— Що ти хочеш? Я можу прийняти лише вояка,— сказала стара.

— Я і є вояк,— одповів той і ступив до хатини.

Бабця пильно поглянула на гвардійця, мовби хотіла його з'їсти, й промовила:

— У моїй господі більше тридцяти років не було й духу хрещеної людини, а тепера є. Ось схоплю тебе і зготую собі гарну смаженю.

А вояк на те:

— З мене путньої страви не вийде. Ти ж бачиш, який я кістлявий, та й

хрящів чимало, а м'яса трішечки. А чи не можеш напутити, як мені здолати це чорне море?

— Якщо віддаси мені свою ліву руку, перевезу човном на той берег,— одповіла стара.

— Мені потрібна рука, вимагай плату золотом,— запропонував гвардієць і подзеленькав торбиною.

Він попрохав дозволу переночувати в хаті, і чаклунка погодилася. Сама ж вона не спала, а всю ніч гострила на камені велику сокиру.

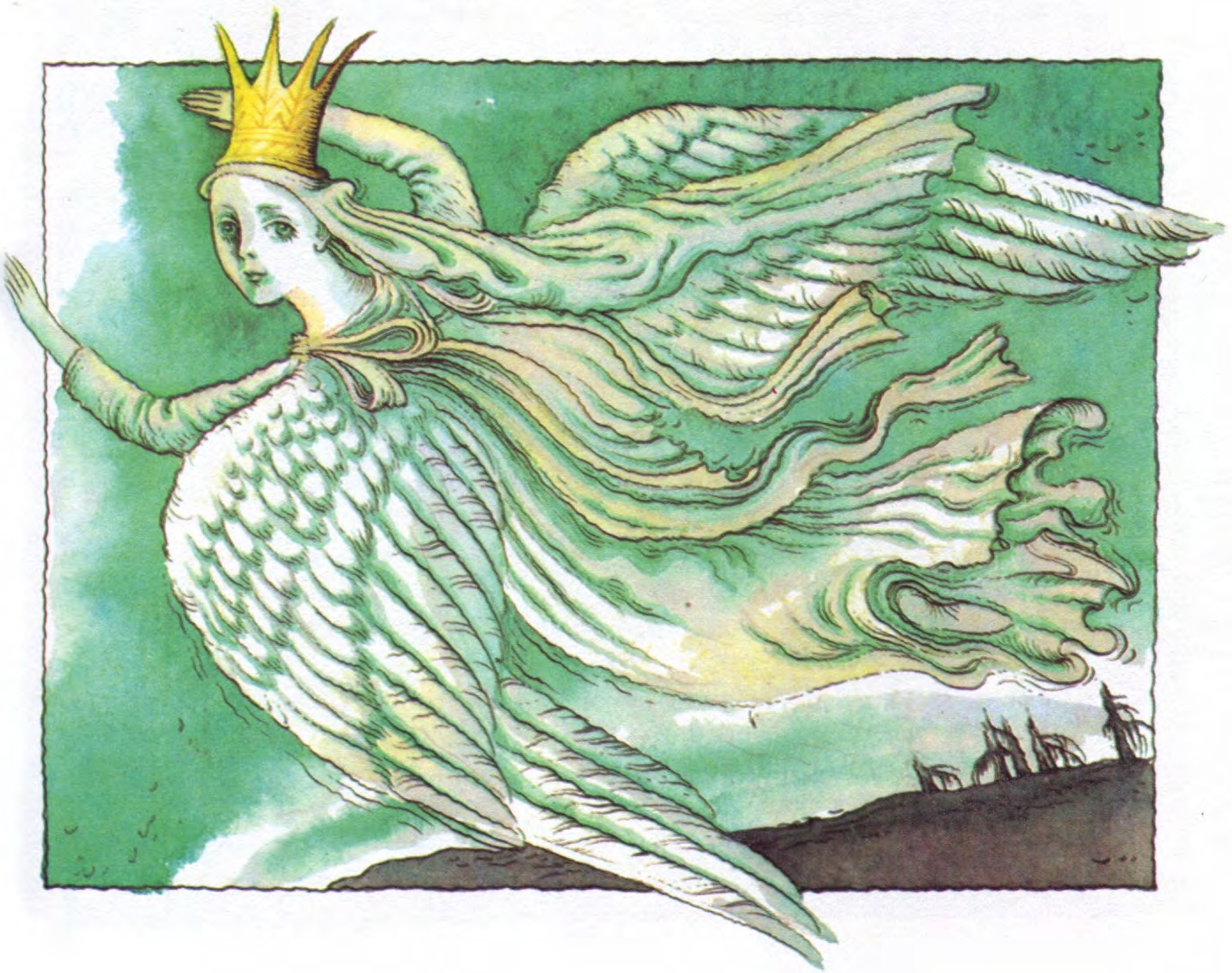
Коли благословилося на світ, вояк прокинувся і сказав старій:

— Ну, тепера перевези мене на другий берег.

Баба провела пальцем по лезу сокири:

— Ану клади свою руку на цю колоду — такої плати я вимагаю за перевіз.

— Спершу робота, потому плата,— кинув колишній гвардієць.— Коли перевезеш, на тому березі й отримаєш свою платню.

Стара погодилась. Вона поклала в човен сокиру й колодку, і попливли вони з вояком через бурхливе море. Але баба веслувала, аж вода вирувала, тож незабаром вони здолали морську стихію.

На протилежному березі вояк, одягши чудодійного капелюха, став невидимкою і вистрибнув із човна.

— Служивий, куди ж це ти запропав? — вигукнула стара.— Куди ж це ти втік, адже за перевіз не заплатив! А я ж бо через тебе мала по вінця клопоту: всю ніч гострила сокиру!

Довгоноса баба залишилася на березі зі своїми прокльонами, а гвардієць помандрував далі, доки дістався білого моря.

І тут на березі був човен, і стара хижка крутилася на гусячих лапах.

— Зупинись бодай на хвильку, щоб я, подорожній, увійшов,— попрохав вояк. Хатина спинилась, і чоловік зайшов.

Тут жила баба, у якої ніс був наче кочерга, а очі — мов срібні ложки. Стара саме ворушила в печі жар, коли гвардієць завітав до хати.

— Вітання тобі від молодшої сестри, яка перевезла мене через чорне море,— сказав вояк.

— О, ти, я бачу, шибайголова,— пробубоніла стара.— Як це вона тебе перевезла й не відсікла лівицю? Усі, кого вона переправляла через чорне море, позбулися руки.

— Отакої! — здивувався гвардієць.— А мене перевезла тому, що я розмовляв з нею привітно і дав пригорщу золота. Ось нате й вам, та перевезіть мене через біле море.

— Перевезу, але віддаси мені за це свої обидві руки,— прогугнявила баба.

— Ну, хай і так,— пообіцяв вояк.— Але мої руки відрубаєш тоді, коли опинимося на протилежному березі. Бо хочу тримати кермо, а без рук, зрозуміло, ніяк не обійдуся.

Стара погодилась, і попливли вони через біле море.

Коли дістались протилежного берега, вояк подякував за перевіз, одягнув капелюха, став невидимкою і майнув своєю дорогою.

Трохи згодом гвардієць був на узбережжі червоного моря. Там побачив древню хатинку, що дзиґою крутилася на журавлиних лапах. Чоловік намагався спинити її, промовляючи заклинання, одначе хижка, незважаючи на це, заоберталася ще швидше.

«Що ж робити?» — подумав мандрівник, та невдовзі він знайшов на березі старого невода і кинув його на лапи. Ті заплуталися в сіті, й хатка спинилася. Моторний гвардієць увійшов до неї.

Тут господарювала баба ще страшніша, ніж попередні: ніс — мов рогач, а очі — буцімто золоті ложки. Стара саме пекла хліб і носом ворушила жар у печі.

— Вітання від сестер! — вигукнув вояк.

— О, ти, я бачу, шибайголова! — здивувалася стара.— Як же ти дістався сюди неушкодженим? Донині мої сестри усім подорожнім одтинали руки.

— Я ж гвардієць, такий дужий, що їм не вдалося відтяти мені руки! — похвалився вояк.

— Он воно що, отакий ти один! — здивувалася стара й продовжила: — Тож дозволь спитати, куди це ти прямуєш і що шукаєш край світу?

— Шукаю свою дружину, королівну з мідного замку. Ви часом її не бачили?

— Ні,— відповіла стара.— Я навіть ніколи не чула про таку королівну.

— А може, ви знаєте, де знаходиться мідний за́мок? Подейкують, нібито на дні червоного моря.

— Не бачила й не чула про такий замок, хоч плавала морем уздовж і впоперек,— одповіла стара.

Почувши це, вояк похнюпився, але стара втішила його:

— Не сумуй, ходімо на берег, і я запитаю свою челядь про це.

Прийшли на морське узбережжя, і баба гукнула:

— Гей-гей! Все птаство небесне, прилинь до мене на розмову!

За мить зібралося птахів видимо-невидимо, як великих, так і маленьких.

— Чи не бачили ви у відкритому морі мідного замку? Над ним перекочуються хвилі, так що видніються лиш вежі.

Всі птахи відповіли одноголосно:

— Ні, такого замку ми ніколи не бачили й не чули про нього!

— Невже й ти нічого не знаєш про це? — запитала баба в найстарішого з птахів — столітньої скопи.

— Ні, не знаю і я,— відповів хижак.

— Тоді летіть собі,— наказала стара птахам.

Птахи полетіли, а бабуся почала згукувати всіх морських риб.

Але й риби нічого не знали про мідний замок, і вояк уже вирішив, що він довіку не побачить своєї дружини.

Та раптом завирувала вода і величезний кит підплив до берега.

— Що це ти плаваєш так поволеньки, чому не з'явився з іншими рибами? — запитала бабуся в кита.

— Забарився тому,— пояснив кит,— що мій хвіст у морській глибині зачепився за шпилі мідного замку.

— Однеси мене туди,— попрохав вояк.

— Що ж, сідай на спину,— запропонував кит.

Гвардієць умостився на спині кита, і той поплив у відкрите море — тільки піниста смуга лягла.

Небавом чоловік побачив вежі мідного замку, які виднілися з води. Він подякував китові і вхопився за шпиль.

«Чому цей замок під водою? — думав гвардієць.— Скоріше всього через чаклунські витребеньки»,— вирішив вояк і пірнув у глибочінь.

Палац було прив'язано до величезного якоря товстелезними ланцюгами. Гвардієць видобув могутнього меча й обрубав їх. Після цього замок великим островом сплив на поверхню.

Вояк знов надяг чудодійного капелюха й став невидимкою. А з хоромів сипонули мешканці палацу.

— Нарешті вирвалися із чаклунських пазурів! — раділи вони.— Тепера знову житимемо як люди, а не як молюски чи риби.

Люди заходилися чепурити замок, бо мул, водорості, мушлі та всіляке сміття були в кожному закамарку. Коли все засяяло чистотою, мешканці

палацу влаштували бучний бенкет. Вояк опустив у келих своєї дружини обручку, ту саму, котру кохана подарувала йому на знак своєї вірності. Королівна випила келих і побачила на денці перстень.

— Мій любий, мій коханий чоловіче, де ти?! — вигукнула жінка, впізнавши обручку.

Тоді вояк зняв капелюха й пристав до веселого гурту.

Наступного дня гвардієць став думати-гадати, яким чином потрапити до рідної домівки.

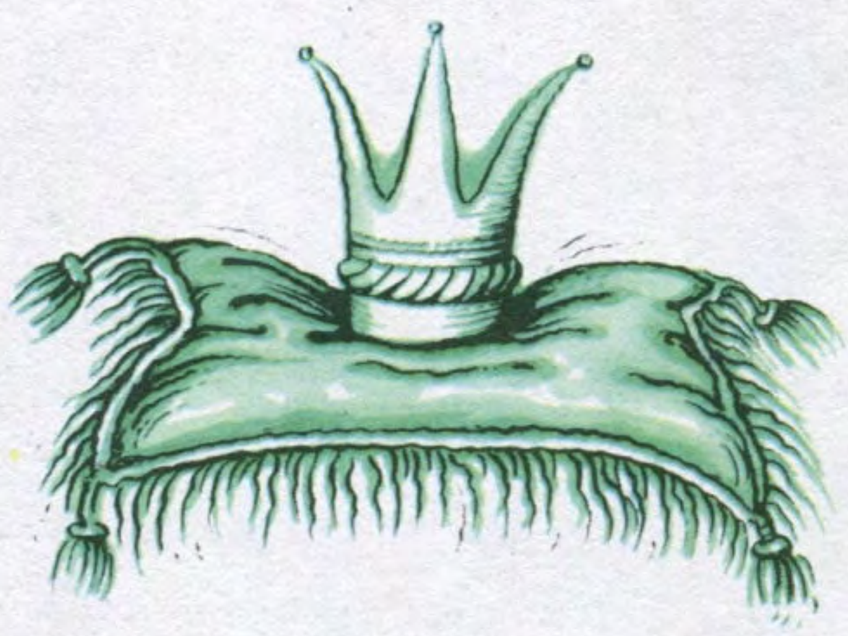
Жінка принесла лебедині крила й сказала:

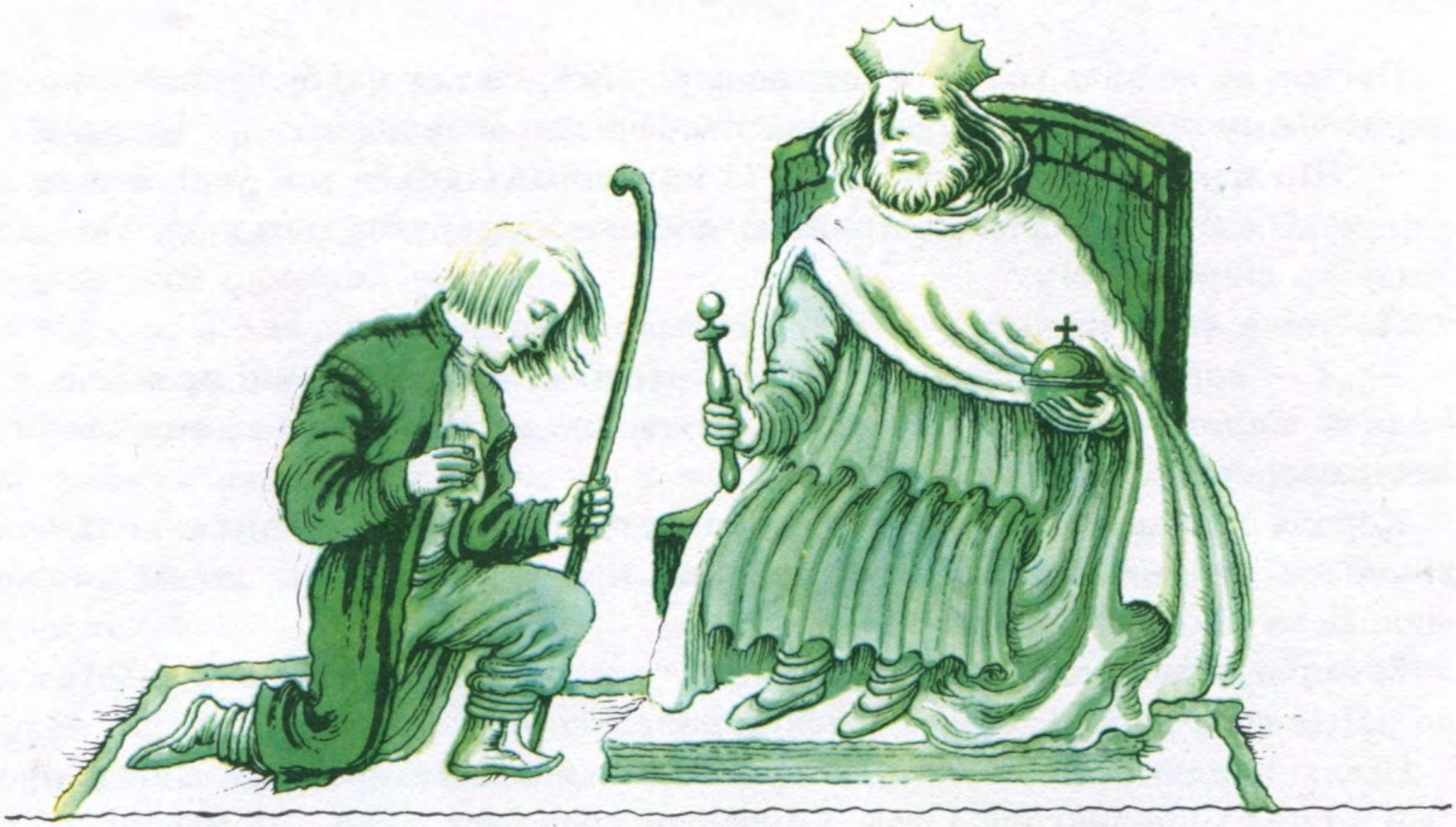
— Рушаймо зараз же в дорогу! Невже вони не витримають нас обох?!

За мить вони злинули в небо; вояк із дружиною пролетіли над трьома морями, безмежними пралісами й нарешті сягнули рідного краю.

А король-сусіда невдовзі прочув, що гвардієць повернувся додому зі своєю вірною обраницею. Він скликав чимале військо й на чолі його виступив у похід, щоб таки запопасти дружину вояка. Той вихопив із піхов всемогутнього меча, раз-другий змахнув ним–і король разом зі своїми полками, пойняті полум'ям, щезли з лиця землі.

А гвардієць став володарем держави й довго-довго ще жив щасливо зі своєю чарівною дружиною.

Король, пастор і мірошник

Водній парафії жив дуже старий і товстенний пастор. Він геть занедбав свою службу, взяв собі двох помічників, які сповняли його роботу. На всю округу був єдиний млин — власність пастора. Він найняв туди мельника і мав од млина чималий прибуток. Безклопітно жилося служителю церкви в пишному маєтку, і вважав він себе щасливим. Ось чому на брамі пасторату прибили табличку зі словами:

«Тут живе безтурботна людина!»

А діялося це за часів, коли Суомі-Фінляндія перебувала під владою Швеції. Якось шведський король мандрував своїми володіннями. І от, проїжджаючи каретою повз пасторат, він побачив напис і запитав:

— Хто ж тут мешкає?

— Наш пастор,— пояснили королю.

Володар держави спинив карету, зайшов до маєтку й запитав пастора:

— Як це ти можеш бути безтурботним? Хіба не дбаєш про душі своїх парафіян?

Пастор не впізнав вельможного мандрівника, бо король був у звичайному дорожньому вбранні. Тож духівник необачно пояснив:

— Що мені про це піклуватися! Із цим справляються мої учні, а я лиш отримую платню. Окрім цього, маю добрячий прибуток з млина, так що живу на широку ногу.

Почувши таку відповідь, король розсердився і пророк:

— Я — король і не стерплю у своїй державі ледаря! Вранці прийдеш до мене й відповіси на три запитання. Якщо не впораєшся — кінець твоєму ледарюванню.

Король поїхав далі, а пастор, украй стурбований, залишився наодинці зі своїми думами. Всю ніч не спав, його пригнічував страх, що не зможе відповісти на запитання короля.

Він прокинувся разом із півнями, одяг пасторський каптан і поплентався до заїжджого двору, де зупинився король.

Шлях пролягав повз млин, і духівник зайшов туди, поскаржився про свій клопіт мірошникові. І той, кмітливий чолов'яга, запропонував:

— Не побивайтесь даремно! Дайте мені ваш одяг, і я замість вас піду до короля!

Пастор з радістю пристав на це, віддав свій одяг і запевнив, що поратиметься в млині, аж поки мельник повернеться. Він пообіцяв навіть добре заплатити, коли той виручить його з халепи.

Так і постав кремезний мірошник — з білим комірцем та костуром у руці — перед королем.

Можновладець подумав, що перед ним справжній пастор, і кинув:

— Ставлю тобі три запитання. Перше: де центр світу?

Мельник якусь хвильку подумав і відповів:

— Тут, під дахом, мені важко це пояснити, а коли підемо на подвір'я, то розтлумачу.

Король трохи розсердився, проте не подав знаку, а, показавши на своє королівське вбрання й золоту корону на голові, спитав:

— Скільки я коштую?

— Близько двадцяти срібняків,— одповів мірошник.

Почувши це, король розгнівався й водночас подивувався.

— Ти оцінюєш мене вельми дешево,— буркнув він.— Знай, що найдрібніший камінець моєї корони коштує кілька десятків срібняків.

А мельник лукаво пояснив:

— Але ж Христа продали за тридцять срібняків, а він усе-таки був володарем землі й неба. Ось чому я й гадаю, що земний володар повинен бути принаймні на третину дешевшим од нього.

Правителя вдовольнила ця відповідь, і він сказав:

— Ну, ходімо, покажеш мені центр світу.

Вийшли на середину подвір'я, і мірошник стукнув костуром, упевнено мовивши:

— Отут — центр світу, хай міряють звідси в будь-якому напрямку — скрізь буде однакова відстань.

Король похвалив за дотепну відповідь і запропонував третє запитання:

— Скажи, про що я думаю цієї миті?

— Очевидячки, дивуєшся, чому цей каптан так метляється на мені,— відповів мельник.— Це тому, що в мене немає такого черева, як у пастора нашої парафії.

— Хіба ти не пастор, якого я запрошував на розмову? — аж підскочив король.

— Я лише пасторів мірошник. Милостивий пан так боявся з'явитися сюди, що я зголосився піти замість нього,— пояснив мельник.

— А де ж пастор зараз? — спитав можновладець.

— Він замість мене порається в млині.

— То хай надалі так і буде,— вирішив король.— Пастор працюватиме в млині, щоб мав хоч якийсь клопіт. А ти замість нього йди до пасторату й живи собі безтурботно.

Нічого не вдієш. Став мірошник пастором, а колишній ледар-священик вергає мішки із зерном.

Який гук, такий відгук

Якось вирушили двоє братів у світ широкий шукати щастя. Старший брат перший виїхав одноколкою. Котив собі шляхом, коли це раптом чує — благає його мураха:

— Зачекай, чоловіче добрий, однесеньку мить, доки мої сини перейдуть дорогу, бо ти розчавиш їх колесами!

— Не маю часу спинятись через якихось нікчемних мурах. Я поспішаю, їду в світ широкий шукати щастя! — гукнув хлопець, смикнув за віжки й покотив собі далі, розчавивши мурашчиних діток.

Перегодом хлопець звернув на зарослий бур'янами путівець. З трави зле-

тів йому навстріч крижень і попрохав:

— Не їдь цією дорогою, бо посередині лежать яєчка. Зупини свого коня, добрий чоловіче, нехай мої дітки вилупляться, або почекай, доки віднесу їх у затишок, щоб вони не загинули під кінськими копитами!

— Не маю часу зупинятися через якісь дрібниці,— буркнув хлопець, вйокнув на коня й, звісно, зруйнував гніздечко.

Потому хлопець дістався безмежної піщаної рівнини. Велика синиця злетіла на рукав подорожнього й проціпькала:

— Візьми мене, бо мушу летіти далеко, а крила слабкі!

— Геть звідси! — гримнув хлопець.— Немає в мене часу морочитися з усілякими писклями, мені конче треба їхати в світ широкий шукати щастя!

Велика синиця залетіла в кущі й сумовито зацівкала.

Нарешті хлопець приїхав до королівського міста й пішов до замку володаря держави. У правителя була донька на виданні, і юнак задумав одружитися з нею, гадаючи, що саме так знайде своє щастя.

А король привів жениха на подвір'я, показав чималу купу пшениці, перемішаної з житом, і звелів за ніч відокремити пшеницю від жита.

— Коли впораєшся з цим завданням,— сказав володар,— будеш моїм зятем, а ні — чекає на тебе сокира ката.

Чванько схилився над ворохом і став перебирати зерно. Та йому відразу стало ясно, що мине день і ніч, навіть рік, доки він упорається.

«Таке під силу хіба що мурахам,— подумав похмуро хлопець.— Якби в мене були тисячі мурах, може, й зумів би впоратися з цією роботою».

Раптом зі щілини в мурі вигулькнула мураха, поворушила вусиками й запитала:

— Я чула, нібито мене кликали на допомогу?

— Так, це я бідкався,— зрадів хлопець.— Мені конче потрібен увесь твій рід.

— А хіба ти зважив на моє прохання, коли безжалісно давив моїх малят? Чому ж я повинна тобі допомагати? — запитала мураха й попростувала своєю дорогою.

До ранку безсердечний хлопець перебрав лише дві пригорщі зерна. Тож і став він здобиччю ката.

Минув рік. І ось менший брат запріг коня і вирушив на пошуки щастя. Зупинила його мураха й попрохала змилостивитись над її малими. Хлопець був зовсім не такої вдачі, як його старший брат. Зупинив коня і почекав, доки мураха переведе своїх дрібних діток через дорогу.

Пожалів менший брат і крижня — дав пташині спокійно висидіти пташенят.

Коли велика синиця злетіла хлопцеві на рукав, він погодився її підвезти і сказав:

— Ну що ж, будеш мені попутницею, подорожувати приємніше, коли поруч балакучий товариш.

Хлопець дістався королівського міста, пішов до палацу й попрохав руки королівни.

Йому дали ту саму роботу, що й старшому братові,— перебирати зерно. Руки хлопця безпорадно опустилися, але на допомогу з'явився увесь мураш-ник, і як тільки благословилося на світ, всю купу було розділено на дві частини: менша — жита, більша — пшениці.

Король був ошелешений, побачивши, що юнак упорався з такою хитро-мудрою справою. Він вирішив перевірити ще раз, чи гідний бути його зятем цей хлопець, і загадав важче завдання.

— Ключ од моєї скарбниці впав на морське дно,— сказав правитель.— Пірни вглиб і дістань його, ось тоді й візьмеш собі за дружину мою доньку.

Почвалав хлопець на узбережжя, геть засмучений. Похмуро спозирав на безнастанне хлюпотіння хвиль і думав: «Не зможу я дістати загубленого ключа із морської безодні».

Та ось разом із каченятами підплив крижень і поцікавився, чому юнак такий зажурений. Юнак розповів про королівську забаганку. Крижень на-казав своїм дітям шукати ключа. Миттю пірнули вони у воду, знайшли клю-ча й принесли меншому братові.

Хлопець одніс знахідку королю, і той мовив:

— Коли виконаєш і третє завдання, сповна отримаєш винагороду.

Можновладець наказав усіх дівчат свого двору зодягти в однакове вбран-ня. Серед них юнак мусив знайти королівну.

Нерішуче стояв парубок перед сміхотливими дівчатами й силкувався вга-дати, хто ж серед них королівна. Це було вельми важко: всі юнки вродливі й зодягнуті однаковісінько...

Та ось біля вуха пролетіла велика синиця й прощебетала:

— Не губись, вибери ту, котру я покажу!

І сіла пташина одній красуні на плече. Тієї ж миті хлопець схопив її за руку й вигукнув:

— Оце королівна! Я впізна́ю тебе із заплющеними очима й серед тисяч!

Так юнак знайшов своє щастя, бо за добро платять добром, а лихий дістає по заслузі.

Той, хто виріс у діжці

Одного подружжя народився син. Коли хлопчик почав ходити, батьки стали радитись, як ростити єдине дитя, щоб із нього виросла порядна людина.

— Давай посадимо сина в діжку й годуватимемо через ріг,— запропонував батько.

— Як саме? — здивувалася мати.

— Бач, коли він зростатиме в діжці, його обмине всіляке зло.

І матері ця думка видалася мудрою. Отже, хлопця опустили у велику діжку й годували через ріг. Минуло кілька років, і хлопцева голова вже упиралася в покришку — так він виріс. Тоді батько розламав діжку й допоміг синові вибратися на світ Божий. Зросту син був високого, довгий, мов голобля, але блідий і хирлявий. Він отетеріло дивився на світ широко відкритими очима, й від здивування у нього одвисала щелепа.

— Ми вдосталь тебе годували й доглядали, сину,— сказав батько.— Тепер будь опорою своїм батькам. Іди-но до міста й продай масла.

Мати дала синові козубець із маслом і порадила:

— Продавай панам, вони дорожче заплатять. Впізнаєш їх по пишному вбранню і зверхньому погляду.

Хлопець поплентався до міста. Обіч він побачив верстового стовпа: червоний, із білою головою і дивиться, як здалося підліткові, серйозно й пихато.

«От, бач, це і є заможний пан»,— подумав хлопець. Він уклонився низенько й запитав:

— Чи не зволить пан купити масла?

Стовп ані слова не відповів юнакові, лише позирав на нього некліпно.

— Напевне, бідолашний пан німий! — поспівчував хлопець.— Але ж він таки масла хоче!

Юнак знайшов тріску і нею напхав масла в щілину збоку стовпа. Тоді з легким серцем повернувся додому й розповів, як продав масло першому-ліпшому панові.

— А де ж гроші? — поцікавилася мати.

— Про це забув спитати, але він, може, заплатить завтра,— мовив син.

Як тільки стало займатися на день, хлопець закинув клунка на спину, під пахву узяв замашного кия та й вирушив по борг.

Підійшовши до верстового стовпа, він сказав:

— Ану плати за масло, яке ти вчора отримав!

А стовп ніби взагалі не чує хлопця.

Той уже сердито вигукнув:

— Коли не розумієш слів, заберу силоміць!

Та й почав гамселити стовпа києм, а згодом розхитав його і штурнув. Стовп із тріскотом упав, а під ним — о диво! — заблищав скарб. Юнак набив свого клунка золотими й срібними монетами. Повернувшись додому, кинув дзеленькучий вузол на стіл і похвалився:

— Це пан виплатив за масло. Щоправда, довелося притиснути...

Через кілька днів мати послала сина, який зріс у діжці, до міста продавати м'ясо.

— Кладу до твого клумака добрячий кусень смаженини. Коли прибудеш до міста, то побачиш, що там усі пани походжають у пишному вбранні. Та не в кожного з них є навіть дрібняки в кишені. От священики надійніші й грошовитіші. Продай м'ясо комусь із них. Пастора впізнаєш по чорному каптану й білому комірцю,— повчала мати.

І от хлопчина прибув до міста. Від навколишньої метушні й гамору голова в нього пішла обертом. Нарешті він уздрів пастора: весь у чорному, лиш комірець білів на шиї. Схожий на того, що мати казала. Тільки язик висолоплений.

— Чи не бажає пан пастор купити м'яса? — чемно запитав хлопчина.

— Гав-гав! — обізвався собака й заметляв хвостом.

«Від проповідей, певне, охрип так, що не може до пуття розмовляти»,— подумав юнак і віддав собаці м'ясо. Про плату, звісно ж, забув навіть зронити слово.

Повернувшись додому, сказав матері:

— Смаженину продав пасторові.

— А гроші де?

— Ох, як прикро! — схаменувся хлопець.— Знову забув спитати, одначе завтра піду й заберу.

Наступного дня горе-продавець подався до міста й на базарі відшукав того самого пса, якому віддав м'ясо. Собака впізнав його, радо обнюхав ноги, сподіваючись на ласий шмат.

Проте хлопець суворо мовив:

— Плати за м'ясо, яке з'їв учора! І негайно!

Пес тільки заметляв хвостом і простягнув йому лапу.

— Е ні, тут підлещуванням не обійдешся! — вів своєї хлопець.— Доведеться тебе відвести на суд до короля.

— Куди це ти тягнеш Жучка? — поцікавилися перекупки, уздрівши, як парубок силоміць тягне пса.

— На суд до короля,— пояснив юнак.— Він купив у мене м'ясо, а грошей не заплатив.

Почувши це, люди вибухнули реготом:

— Та що це ти, добродію, надумав такого боржника волокти до короля? От насмішиш високий суд!

Собака став надто опинатися перед сходами королівського палацу. Хлопчина схопив його, закинув на плече й відчинив двері тронного залу.

Біля короля сиділа донька — єдина, але смертельно хвора дитина. Вона була сумна й мовчазна, як могила. Скільки пробували розсмішити її, але все марно. Володар пообіцяв неабияку винагороду тому, хто змусить доньку всміхнутися або хоч зронити слово. До яких тільки витівок не вдавалися, принцесині уста й не зворухнулися.

І от хлопець, який зріс у діжці, ступив до тронного залу. Король сидів на троні, придворні дами й пани тихо перемовлялися. Королівна, як завжди, була німотна й смутна.

Усі вмить звернули погляди на незнайомця.

Хлопець опустив собаку на підлогу й промовив:

— Оцей пастор ошукав мене — купив м'ясо, але не заплатив, тож я привів його до короля на суд.

Це було настільки смішно, що весь дворовий люд зайшовся неймовірним

реготом. І сталося дивовижне: лице смертельно хворої принцеси осяяла усмішка, і вона вигукнула:

— Це найсмішніше, що я будь-коли бачила!

— Королівна сміється! — закричали придворні пани.

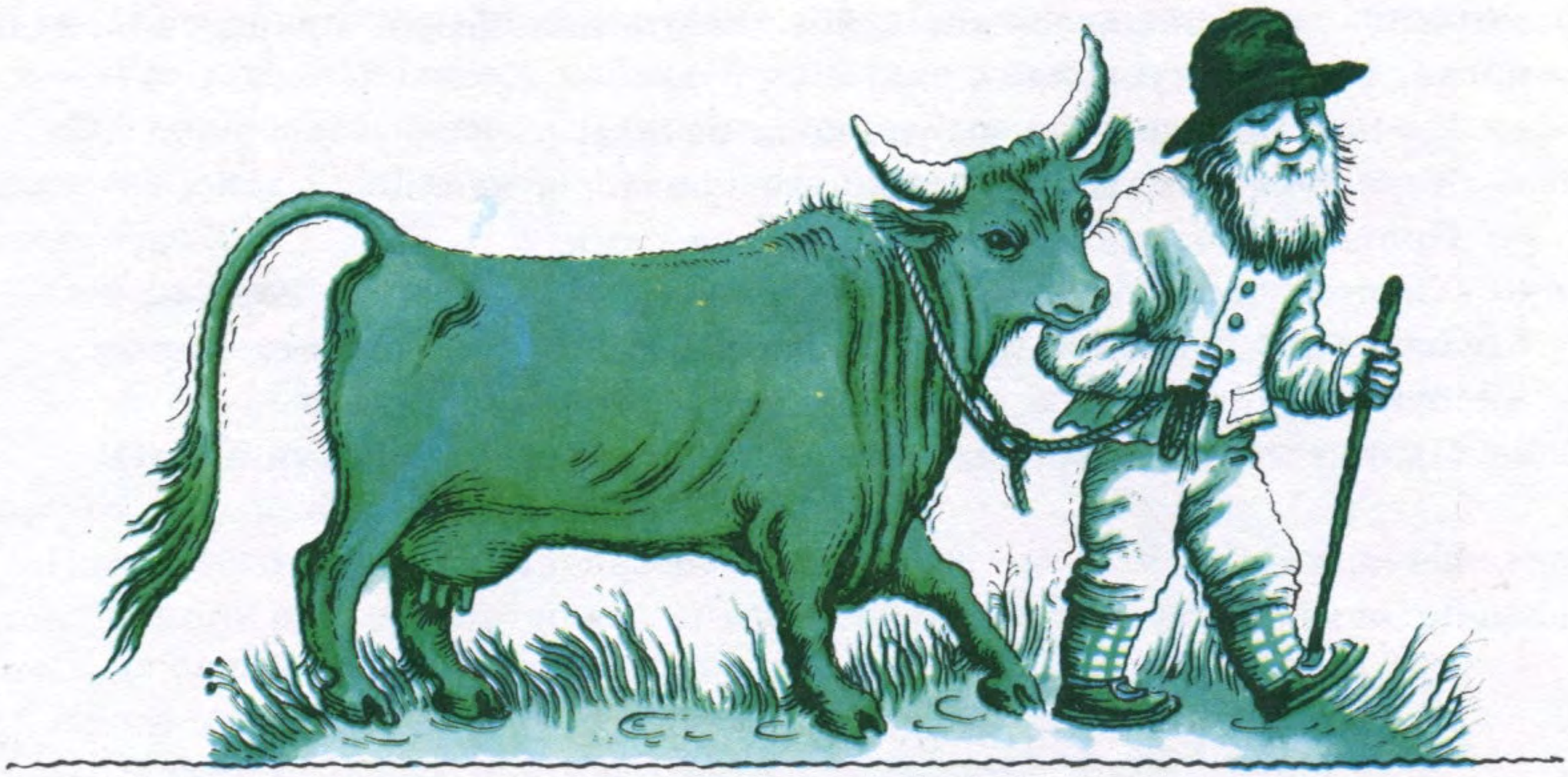
— Принцеса розмовляє! — здивувалися дами.

— Хлопець заслуговує неабиякої винагороди! — ухвалив король.

Королівський скарбник приніс юнакові калитку, туго набиту злотом. Хлопчина відпустив пса, прийшов додому і сказав неньці:

— Пастор заплатив сповна — те м'ясо було варте остільки золота!

Дідусь і пройдисвіти

У густій діброві в непоказній хатині жив дідусь. Була в нього корова, яка вже так постаріла, що ні телилася, ні доїлася. Без молока старому було сутужно, і він подумав: «Відведу я її на ярмарок, продам різникові та куплю теличку, з якої виросте хороша дійна корівка».

Дід налигав худобину і повів лісовою стежкою. Потому простував битим шляхом і нарешті досягнув міста, де саме вирував ярмарок.

Біля міської митниці стояли двоє молодих шалапутів, які шукали слушної нагоди, аби піддурити когось. Коли дідусь наблизився зі своєю корівчиною, один з шахраїв зашепотів іншому:

— Оцей дід простакуватий, легко обведемо його навколо пальця.

Вони підійшли до старого й запитали:

— Куди це господар веде свою козу?

Дідусь не відповів на ці глузи, а тюпачив собі далі.

Шахраї сховалися за ріг будинку, трохи змінили свою зовнішність, хутенько оббігли квартал і з іншого боку перестріли старого й поцікавилися:

— Господар веде свою козу на продаж? Скільки ж правитиме за неї?

Дідусь, почувши знову про козу, подумав: «Чи я вже геть очамрів од міської гуркотняви? Хто ж правий — я, господар цієї корови, чи оті люди, які вважають її козою?»

Пройдисвіти постали перед дідусем і втретє. Вони знову переодяглися, щоб той їх не впізнав, і сказали:

— Ти ба, як мекає ця коза! Продайте її, діду, нам!

Старий уже й сам подумав, що він веде козу, бо всі люди говорять про козу, і він згодився продати худобину.

Шахраї, звичайно, вельми дешево придбали корову — адже платили як за козу.

Спинився старий на розі вулиці, подзенькав монетами в долоні й побачив, що хлопці повели корівчину на базар. Дідусеві тоді й спало на думку: «А що як оці ярмарчанини — пройдисвіти й обвели мене навколо пальця?»

Старий почав спостерігати й побачив, що ті продали корову різникові й отримали, звісно, за неї чималі гроші. Розгнівався дід, що так легко дав себе ошукати, й став думати, як би відплатити шахраям.

І за мить вигадав, як йому схитрувати.

Біля базару дідусь зайшов до шинку, покликав шинкаря й попросив:

— Я хочу трохи пожартувати над своїми двома товаришами. Ось-ось завітаю сюди з ними. За харч і питво сповна заплачу зараз. Коли ми вдосталь наїмось-нап'ємось і зберемось іти, я обкрутну капелюха на пальці й запитаю: «Чи за все заплачено?» А ви відповісте: «Заплачено ще й з лишком!»

Старий віддав шинкареві гроші, і той пообіцяв зробити так, як він прохав.

Потому дідусь ще побував у двох корчмах і домовився так само.

Після цього він поспішив на базар і зустрів там, наче випадково, обох пройдисвітів. Вони глузливо запитали:

— Чи не поставить господар могорича за те, що так вигідно продав свою козу?

— А чого ж, ходімо,— погодився дідусь і привів шахраїв до першої корчми.

Всі троє наїлися-напилися досхочу. Коли настав час розраховуватися, старий підняв на вказівному пальці капелюха, крутнув і запитав корчмаря:

— Рахунок відомий. Чи все заплачено?

Той відповів:

— Усе заплачено, ще й з лишком!

Шахраї вельми здивувалися, бо вони не бачили, щоб старий щось платив.

Вони вийшли з корчми і трохи прогулялися. На розі вулиці стояв другий шинок, і дідусь запропонував:

— Ну, ще помогоричимо? Ярмарок-бо лише раз на рік.

Пройдисвіти залюбки погодились і знову їли-пили, що тільки очі бачили на столі.

Коли настав час розраховуватись, старий крутнув капелюха на пальці, і знову виявилось, що вже заплачено.

І в третій корчмі хитрому дідусеві підіграли, як було домовлено. Шахраї ще більше здивувалися і стали розпитувати старого, що за чари в його капелюсі — будь-де можна їсти-пити й нічого не платити.

Дідусь лукаво усміхнувся й каже:

— Це все завдяки моєму капелюхові. У ньому прихована така чудодійна сила, що коли його трохи крутнути й запитати у позикодавця, чи все заплачено, той відразу ж підтвердить, що все гаразд.

Крутії хитрувато перезирнулися, що означало: ми повинні мати капелюх, повинні, скільки б це не коштувало! Вони почали умовляти старого продати диво-капелюха, одначе дідусь вагався:

— Це — спадок мого дідуся, він дорожчий за всякі гроші.

Пройдисвіти набавили ціну й не відставали:

— Вам, шановний хазяїне, цей капелюх потрібен лише раз на рік. А нам він став би у пригоді щодня, мешкаємо-бо в місті.

— Ну, хай буде по-вашому. Платіть за капелюха триста талярів і забирайте.

На той час це була величезна сума, за яку можна б і дім придбати. Одначе бажання крутіїв мати чудодійного капелюха затьмарило все, і вони дали старому триста срібних монет.

На цьому й розійшлися. Дідусь попростував додому, а пройдисвіти зі своїм дивовижним капелюхом поспішили ще до одної корчми. Вони замовили щедрий стіл, їли-пили од пуза. Коли настав час платити, один із махлярів начепив капелюха на палець, крутнув і спитав у шинкаря:

— Чи все там заплачено?

— Ні, хто це за вас платив? — здивувався той.

— Дай-но капелюха мені,— кинув другий шахрай.

Він крутнув капелюха, наче дзиґу, пристукнув зверху й поцікавився:

— Чи за все заплачено?

Але ніякого дива не сталося й цього разу. Заплатили хлопці чималі гроші й присоромлені пішли геть із корчми, на всі заставки проклинаючи свою дурість:

— Отой дідок не такий уже й простакуватий, як видалося спочатку. Свою корову він продав мов козу, а тепера ми спіймали облизня, та ще й якого!

— Ми повинні покарати його за підступну витівку! — вигукнув другий махляр, і вони кинулися навздогін за дідусем.

Ошуканці щодуху помчали в тому напрямку, куди направився старий. Перехожі підтвердили: щойно він тут прочалапав.

Надвечір зупинилися біля заїжджого двору, де запитали про діда.

— Там у кімнаті справді лежить старий, схожий на того, що ви розшукуєте, але він дуже хворий,— пояснила господиня.

— Ага, занедужав пройдисвіт! — скрикнули обурені хлопці.— Вдруге не вдасться нас ошукати.

Махлярі зайшли до кімнати й побачили старого, який лежав на постелі й жалібно стогнав.

— Що з вами? Може, шкодуєте, що корову продали мов козу? — запитав другий шахрай.

Дідусь удав, наче й не почув запитання, лише стогнав. Перегодом озвався:

— Усі кісточки ниють. Дорогою напали на мене розбійники, забрали всі гроші й немилосердно побили.

— Ще й ми додамо! — вигукнув хлопець, схопив палицю, що стояла в кутку, і ну молотити нею старого.

Дідусь миттю перестав стогнати, бадьоро підхопився з постелі й почав дякувати тому, хто його бив:

— Як добре вчинив ти, любий друже, що відлупцював мене! Ця чарівна палиця й мертвого підніме.

І закортіло ошуканцям придбати в дідуся оцю паличку. Вдосталь насперечавшись, нарешті вирішили віддати йому останні гроші й купити диво-палицю.

А коли вже вдарили по руках, один із пройдисвітів запитав:

— Чи можна вам вірити? Як ми взнаємо, що не одурите нас?

— Спробуйте силу палиці,— порадив старий.— Там у хазяїв у кутку лежить хвора служниця. Підіть і відгамсельте її, то побачите, допоможе чи ні.

Хлопці опинилися біля хворої й побили її палицею. Вона кілька разів скрикнула, а тоді простягла ноги і стихла. Здалося, що бідолашна жінка й не дихає.

Крутіїв охопив жах. Вони кинулися до старого й заблагали:

— Ой лишенько! Що ж нас очікує? Адже служниця померла! Поліціянти негайно розшукають нас і закують у кайдани! Заховайте нас якнадійніше. До речі, у вашої палиці нема ніякої цілющої сили.

Дідусь одповів:

— Палиця чудова, але ви перестаралися — били нею занадто. Ви боїтеся поліції? Так, шкода, дуже шкода буде, коли такі хлопці-молодці опиняться за ґратами. Це я, старий оцупок, можу безтурботно валятися в тюрмі. Як ви подивитеся на те, якщо я візьму провину на себе?

— Візьміть, візьміть, добродію! — стали благати шахраї.

— Але таке діло, звісно, задарма не робиться,— зауважив дідусь.

— У нас немає й гроша за душею, все віддали вам,— заскиглили пройдисвіти.

— У кишеньках ваших жилетів є гарні годинники, от і віддайте мені як плату,— схитрував старий.

Нічого не вдієш, довелося крутіям віддавати свої годинники. Украй пригнічені, вони щодуху помчали із заїжджого двору до міста.

Коли за хлопцями вляглася курява, дідусь пішов поглянути на хвору. Вона ж бо, звичайно, не вмерла, а просто знепритомніла з переляку. Старий приклав їй до лоба змочений у холодній воді рушник, і служниця небавом отямилась і підвелася.

Коли наступного дня дідусь повернувся до рідної оселі, у нього в торбі було напхом грошей і два коштовні годинники. Він почережно глянув на них і мовив:

— Ну й перепало ж вам, міські пройдисвіти! Тепера помізкуєте, перш ніж купувати корову мов козу!

ЗМІСТ

Завгородній Олександр. Вступне слово 5
Нев'януча квітка 7
Здібний учень 12
Як брати́ наймитували 23
Мишка-наречена 30
Лисиця і заєць 39
Як вовк роздивлявся паспорт 40
Тварини і чорт 42
Допитлива жінка 44
Ялини-балакухи 47
Швець і чорт 50
Ведмідь та лисиця 54
Лисиця і горобчиха 56
Король і хлопчик 58
Язиката баба 62
Лікар-всезнайко 64
Біднякова ріпа 68
Правда і брехня 70
Про Білку, Рукавичку й Голку 77

Чарівна скрипка 80
Антті-Розсоха 85
Жаба і ворона 97
Три сестри 98
Переможець дракона 105
Вояк і чорт 113
Як сестра шукала братів 117
Чарівні ковзани 125
Удатний гвардієць 128
Король, пастор і мірошник 141
Який гук, такий відгук 144
Той, хто виріс у діжці 148
Дідусь і пройдисвіти 152

Літературно-художнє видання

КАЗКИ НАРОДІВ СВІТУ

Серію засновано 1978 року

ФІНСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ

Для молодшого шкільного віку

Малюнки
Штанко Катерини Володимирівни

Упорядкування, вступне слово
та переказ із фінської
Завгороднього Олександра Сергійовича

Редактор *Д. С. Андрухів*

Художній редактор *А. О. Лівень*

Технічний редактор *С. І. Павлюк*

Коректори *Н. П. Романюк, М. З. Волович*

Підписано до друку з плівок 22.05.2000. Формат 84x108 $^{1}/_{16}$.
Папір офсетний № 1. Гарнітура таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 16,8. Умовн. фарб.-відб. 68,88.
Обл.-вид. арк. 11,76. Тираж 5 000 пр. Зам. 0—56

Видавництво дитячої літератури «Веселка»,
04655, Мельникова, 63, МСП, Київ

Свідоцтво про державну реєстрацію № 02473079
від 7 червня 1995 р.

Віддруковано на ПК «Україна»,
04119, Дегтярівська, 38 — 44, Київ

Фінські народні казки: Для мол. шк. віку/
Ф60 [Упоряд., вступ. слово та переказ із фін. О.С. Завгороднього]; Мал. К. В. Штанко.— К.: Веселка.—2000.—158 с., іл.— (Казки народів світу).

ISBN 966-01-0143-0 (серія)
ISBN 966-01-0144-9

До збірки увійшли найвідоміші казки фінського народу — чарівні, соціально-побутові, пригодницькі, фантастичні, казки про природу, що відзначаються щедрою фантазією, оригінальним сюжетом, цікавим місцевим колоритом, неповторним народним гумором.

ББК 82.3(3)

ВЕСЕЛКА

ФІНСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ

КАЗКИ НАРОДІВ СВІТУ

ФІНСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ

